

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

భక్త మేరాభాయి

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠలక్ష్మీంద్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2030020025325

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject:

Language:

Scanning Centre:

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

భక్తమీరాబాయి.

నిర్దేశక : సంకీర్ణ ద్వాస్

శ్రీ త వ గ పు గా మ కృష్ణ శాస్త్రి

మద్రాసు.

ప బ్లి షింగ్స్

గురుకూరి సుబ్బారావు అండ్ సన్

స్వామయితర్పు, సరస్వతీ బుక్ డిపో,

బె జ వా డ .

ముద్రణము

ఉమా ప్రెస్ : శేల ప్రో.లు.

ఈనాటకమునగు వచ్చుపాత్రలు.

పురుషులు.

భోజకుమార్ — చిత్తూరు యువరాజు, కథానాయకుడు.

కృష్ణసింగ్ — చిత్తూరు ముక్తరి.

వీరమదేవు — మీరాబాయి పెదతల్లి.

యజ్ఞేశ్వర శర్మ — వీరమదేవు యింటి పురోహితుడు.

సాధూజీ — శ్రీకృష్ణభక్తుడు (సన్యాసి)

శంకర శర్మ — యజ్ఞేశ్వర శర్మ బావమరది.

శ్రీ మహావిష్ణువు.

స్త్రీలు

మీరాబాయి — కథానాయిక.

ఉదాబాయి — భోజకుమారుని సోదరి.

కమల — భోజకుమారుని తల్లి.

రక్తాక్షి — యజ్ఞేశ్వర శర్మ భార్య.

లక్ష్మీదేవి — శ్రీ మహావిష్ణువు భార్య.

వీరుగాక భక్తులు రాజభటులు మొదలగువారు

సందర్భాను సారముగా నరుదొతురు.

విన్నపము

నాటకరంగ విప్లవ నాటకనైభవముతో బ్రకాశించు చున్నది. చిత్ర విచిత్రములగు కథలన్నియు హాసకములై ప్రదర్శింప బడుచున్నవి. వేయేల రామకృష్ణాద్యవతార పురుషుల చిత్రములు మొదలు కన్నపు దొంగల కథావిశేషముల వరకు నాటక హాసమున బ్రదర్శింప బడుచున్నవి. చరిత్రాత్మక నాటకము పురాణ గాథలు మహాపురుషుల జీవితములు నాటికి కష్టములు స్పృహకృత్యములకు సూర్యుని ధించిన గొడర గోళములు వస్త్రాదులు పహిల్ చాన్ రాజుల చరిత్రములు— ఒకటియేను. తెక్క కుమించిన కథలు నాటకరంగముల నలా కలగినవి. దానితోనాటూ ఊసగవెలికి రాగులు మారివట్లు ప్రేక్షక మహాశయులకు హృదయములు దాని యానందములు కూడా మారుటలో సీనులై క్రమణము గావించినవి. ఇంతతోగాక సవాళ్ళాయా చిత్రముల నలాకి గొచుచున్నది (ఒకటి శిలిమ్యు) ఈ జగత్సామాన్యతములలో ప్రభువు వృష్టిలో నెన్ని బుద్ధులములు జనించి నశించు చున్నను దైవబీజ బ్రకటింప పురాణగాథలు రామకృష్ణాద్యవతారములు భక్త నాగీమణుల మహిమలు మహా పురుషుల జీవితములు మాత్రము శాశ్వతమై సృష్టి యున్నంత వరకు భారతీయుల హృదయముల యుగా జుజ్జీతములై ముగ్ధితములై యుండగలవు. రంగస్థలమునకు నీరసమువలెనే భక్తి రసముకూడ నలాకారమై హృదయగమమై మానవుల దస్థయులజేసి భక్తిపారవశ్యమున మునుంగ జేయును.

అట్టి భక్తిరస ప్రధానమైన నాటకముచు లిఖింపుచుని మిత్రుల ప్రోత్సాహ మధిక మగుటచే యోజింపగ నీ కథ మనస్సునకు హృదయముగ బాడగట్టుటచే న్రాయ సాహసించితిని.

ఇదలి “ఇతివృత్తము” సర్వజన విదితమైనది. భక్త నారీమణి మైన మీరాబాయి చరిత్రము రాజపుత్రస్థాన మందేగాక నుత్తర హిందూస్థానమంతయు ప్రసిద్ధికెక్కినది. ప్రస్తుతకాలమున నాంధ్ర తమిళదేశములలో గూడ వ్యాపించుచున్నది. ఈమె భర్తవాక్యమును బాలించిన సాధ్వీనుణి. తాకిక విషయవాసనల ద్యజించిన జితేంద్రియ. శ్రీకృష్ణపరమాత్మపై గల భక్తిచే గుజరాతి హిందీ భాషలలో పెక్కు కీరనలను రచించి భక్తిరసాన్వితమును వర్ణించిన కవయిత్రి.

శ్లో॥ శ్రవణం కీరనా విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనం

అర్చనా వాదనం దాస్యం సఖ్య మాత్మనివేదనం

అనురీతిని సవవిధభక్తులలో కృతార్థమై తనయిష్ట దైవమైన గోపాలమూర్తి కాత్మ సమర్పణము గావించిన భక్తురాలు. చిత్తూరు సామ్రాజ్యాధీశ్వరి. ఇట్టి మహాభక్తురాలి చరిత్రను వ్రాయుటవలన నైహిక సారమార్థిక ఫలము లభించునను తలంపుతో హితప్రోత్సాహము ననుసరించి వ్రాయు నారంభించితిని. ఈపాపకమును వ్రాయుటకు నాకు మూడుపుస్తకము లాధారములైనవి.

1 భక్తనారీ (కళ్యాణీ పత్రికా సుపాదకులు హనుమాద్వాస స్తోద్ధార్చ చే సంగ్రహింపబడినది.) 2 బాకీ విహారీ అనువారిచే వ్రాయబడిన (Story of Meerabai) అనుపుస్తకము. 3 కల్యాణకల్పతరు (గోరక్షూరు) మాసపత్రికయొక్క ప్రథమసంపుట సంచిక యగు గాడ్ నంబరు (Go Number) లో నభినీమోహన సన్యాల్ M.A. భాషాతత్వరత్న, గారిచే వ్రాయబడిన వ్యాసము ఆధారములు. ఈ నూఢిటిలోని విషయములను క్రోడీకరించి చెరుకుపల్లి బుచ్చిరామయ్యగారు “పాచజన్యము” అను పత్రికలో మీరాబాయి చరిత్రమును వ్రాసియున్నారు. దాని నాధారముగ దీసికొని

యీ రూపకమును రంగస్థలాను కూలములగు కొన్నిమార్పులతో వ్రాసితిని.

ఈ మీరాబాయి చరిత్రనుగూర్చి అనేకులు అనేక విధములుగా వ్రాసి యున్నారు. వాని నన్నింటిని వివరించిన వో నొక పెద్దగ్రంథ మగును. కావున నశినీమోహన సన్యాల్ గారిచే వ్రాచబడిన విమర్శనము నూడి ప్రస్తుతాంశమున కవసరమగు విషయములను కథానాయికా నాయకుల వాగవృత్తముల మాత్ర ముదహరించుచుంటిని.

* మీరాబాయి చరిత్రమునుగురించి 1. నాథాచాస విరచిత భక్త మాల 2. భృవదాసవిరచిత భక్తనామావళి 3. బాబా వేణీమాధవ దాస విరచిత మూల గోసాయి చరిత్రలలో వివరింప బడియున్నది. హరిరాంవ్యాస్ ములుక్రాందాస్ ప్రియదాస్ మొదలగువారి వ్రాతల వలనగూడ నీమె చరిత్రము బాగుగా వెల్లడి యయ్యెను. వారందరును భక్తమండలిలో మీరాబాయి కగ్రస్థాన మిచ్చియున్నారు. ఈమె జననమును గురించియు భర్తను గురించియు పెక్కు వాదములు గలవు. ముస్లి దేవీ ప్రసాద్ అను నతడు మీరాబాయి 1516 లో పుట్టి 1546 లో మరణించినట్లు వ్రాసయున్నాడు. మద్రాసులో నశీక్ అగసుకో వారు ప్రచురించిన “వల్లభాచార్య” అను గ్రంథములో మీరాబాయిని గూర్చి వ్రాచుబడి యున్నది. దానిలో నీమె 1504 లో జన్మించె ననియు 1516 లో వివాహమాడెననియు 1550 లో మరణించెనని వ్రాచుబడి యున్నది. 1931 జనవరి నెల హిందూస్థానీ మాసపత్రికలో పంచానన చతుర్వేది యనునతడు మీరాబాయి 1550 లో మరణించె ననియు వియోగిచారియను నతడు, 1568లో మరణించెనని వ్రాసియున్నాడు. బంకేవిహారికూడ తన పుస్తకములో కాలము నీయకున్నను మీరాబాయి వృద్ధురాలై మరణించెనని వ్రాసినట్లు తెలియు చున్నది. ఇట్లు పెక్కు

చరిత్రాంశములను విమర్శించిచూడ నీమె వివాహము 1516 లో జరిగినట్లు స్థిరపడుటచే దేసే ప్రసాద్ వ్రాసినది సరికాదు. మీరా బాయి 1501 లోనో 1502 లోనో జన్మించి యుండుట నిజము. ఈమె 15 వ శతాబ్దము లోపలదనియు కూభరాణాకు భార్యయనియు కొన్ని వాదములు కలవు.

కల్నల్ జేమ్సు బాడ్ వ్రాసిన రాజస్థాన కథావళిలో మీరా కూభరాణా భార్యయనియు, సౌందర్యవతి, కవయిత్రి, భక్తురాలు, మారువారులోని జాగీర్దారును రాజవశీయుడగు సర్దారు రత్నసింహుని కుమార్తెయనియు వ్రాసయుండెను. ఈ యుభౌద్ధాతమునకు చివరనొసగిన వంశవృక్షములను గనునించి చో కూభరాణా 6 శతాబ్దమువాడో గత్తసింహు 16 శతాబ్దమువాడో తెలియగలను. గుజరాతీహాడితులగు “గోవిందరావు మాధవరాయత్రిపాఠి” “కృష్ణ లాల్ ఝవేరి” మొదలగువారు బాడ్ వ్రాతలనే స్థిరపరచిరి. తాకూరు శివసింగ్ సింగార్ (The first writer of the History of Hindi Literature) కూడ మీరాబాయి కూభుని భార్యయనియు 1403 లో పుట్టి 1413 కూభుని పరిణితుమై 1470 లో మరణించెనని వెనుకటి గుజరాతీహాడితుల యభిప్రాయమునే స్థిరపరచెను. పెక్కుమంది ఇదే విధముగ బాడ్ వ్రాతలను అనుసరించిరి కాని ఆధునిక చరిత్రకారుల విమర్శనములను వారు చూపిన ప్రమాణములను మీరాబాయి మారువారు వంశ వృక్షములను గనునించి మరియు వేణీ మాధవదాసు వ్రాసిన దానిని బరిశీలించినచో మీరాబాయి 16 వ శతాబ్దములోనిదనియు కూభుని యనంతరము నూరు వత్సరముల తరువాత 1501 లేక 1502 లో జన్మించి 1516 లో చిత్తూరు రాణా సంగ్రామసింహుని జ్యేష్ఠపుత్రుడగు భోజకుమారుని పెండ్లాడినదనియు నిశ్చయమగుచున్నది. ఇందుగూర్చి పెక్కు నిదర్శనములు గలవు.

ఒకటి రెండు మాత్ర ముదాహరణముగ పాఠకుల కెగుకపరచి ఈవిషయము నింతటితో విరమింతురు.

మీరాబాయి తండ్రి రత్నసింహులను సంగతిని చరిత్రకారు లాద రంగీకరించిన విషయమే. రత్నసింహుని యన్నయైన వీరమదేవుడు కూభరాణా మరణించిన 9 సంవత్సరములకు 1477 లో జన్మించి యుండగా వీరమదేవుని తమ్ముని కుమార్తెయగు మీరాబాయి 15 వ శతాబ్దములోని వాడును 1419 లో పుట్టి 1468 లో చనిపోయిన కూభరాణా నెట్లు వివాహమాడెను? మరియును వేణీమాధవదాసు 1559 సంవత్సరములో మీరాబాయి తన మరదియు రాణాయగు విక్రమజేతుని వలన సభవిచ్చు బాధలు పడజాలక గోస్వామీతులసీదాసున కొకజాబు వ్రాసి సుకపాలుడను విప్రునిద్వారా పంపెనని వ్రాసియున్నాడు. విక్రమజేతు 1530 మొదలు 1537వరకు రాజ్యముపాలించిన బనబీరుని చేతిలో మరణింపగా మీరాబాయి కడపటి మరదియగు ఉదయసింహులకు 1540 లో సామంతుల సాయమున బనబీరుని పారదోలి చిత్తూరు సింహాసన మెక్కెను. తనకురి 1543 లో తీర్థయాత్రలో నున్న మీరాబాయిని తీసికుని రావయత్నించి నట్లును 1545 లో మేర్పాట్రభువును మీరాబాయి పెత్తండ్రియగు వీరమదేవు మరణింప నతని కుమారుడగు జయమల్లుడు రాజై తనస్థాతి సామ్రాజ్యదరియైన మీరాబాయిని తీసికొనిరా ద్వారక కేగి ప్రార్థింప నామెరానని నిరాకరించి తన జీవిత మచ్చటనే ముగించె ననియు చరిత్రకారులు వ్రాసి యున్నారు. ఈ విధముగ పెక్కు దృష్టాంతముల ననుసరించి మీరాబాయి 16 వ శతాబ్దము లోనిదనియు బాల్యమున తల్లి చనిపోవ తండ్రి రాజ్యకార్య నిర్వహణమునను యుద్ధభూమి కేగి యుండుట చేతను విధి లేక తాతయగు దూదాజీ

యింటికి (మేర్త) బోయి యచ్చట తాతగారిచే బెంపబడుచుండ 1515 లో దూదాజీ మరణింప తన పెదతండ్రి యగు వీరమదేవు డామెను 1516లో రాణాసాగుని ప్రథమపుత్రుడగు భోజకుమారు నకు యిచ్చి నివాహ మొనర్చియున్నాడు అను విషయమే యథార్థము. అట్లనే బాకీ వివాహకూడా తన పునుకములో మీరా భర్త భోజుడనియే పేర్కొనెను. హనుమాన్సాగుగారు కూడ 'భక్తనారి' అను గ్రంథములో మీరాభర్త భోజుడని వ్రాసెను. అందువలన నేను నీ తెలుగురూపకము నకు భోజకుమారుని కథానాయకునిగా నొనర్చితిని. ఈమె జనించిన గ్రామము చౌకరీయని కొందరును కుడికీ యని కొందరును వాడియున్నారు. నిర్ధారణము విమర్శకులకు వదిలితిని.

ఇంక కథాకల్పనములో కొలది మార్పులు స్వతంత్రముగ చేయక తప్పనిసరియగుట చేసితిని. రంగస్థలము- జనులు అనగా ప్రేక్షకులనూపందము ననుసరించి యిట్టిమార్పులు ప్రతి నాటకము లోను జేయబడుచునే యున్నవి. ఆ మార్గమే నేననుసరించితిని. ఇదలి ప్రధానరసమగు భక్తి కనుగుణ్యమైనను కాకున్నను రూప కములలో హాస్యరసమున్నగాని ప్రేక్షకుల కానాద మొదవదను తలాపుతో నొకటి రెండు పాత్రలను సృష్టించి హాస్యరసమును ప్రవేశ పెట్టుటకు సాహించితిని.

మీరాబాయికి సంభవించిన కష్టములన్నియు భోజుని మరణానంతరము ఆమె మరణియైన విక్రమజేతువలన సంభవించినట్లు చరిత్రలు వ్రాసినవి. కాని దేశకాల ప్రాతములను పక్షాంతరముల ననుసరించి ఆడబిడ్డయగు ఊదాబాయివలన సంభవించినట్లు వ్రాసితిని. ఇది కేవలము నాస్వకసౌల కల్పనముకాదు. మీరాబాయిని గూర్చిన కథలలో నొకదానిలో నీవిధముగనున్నది. దాని సంగ్రహించితిని.

పాఠక మహాశయులారా! నా శక్తికొలది మీరాబాయి చరిత్రమును భక్తిరస ప్రధానముగ పాత్రోచితికి భంగములేనట్లు వ్రాసితిని. కాని యిందుభాషాలోపములు ప్రమాదములు చరిత్రాంశముల గ్రహించు సందర్భములలో పొరపాటు లుండియుండును. ండితులైన వారు గమనించి వానిని నాకు తెలిపిన ద్వితీయముద్రణమున వందన పూర్వకముగ సవరించుకొందును. ఎటులారా! ఈరూపకమును తప్పక శ్రమపడి పఠించి ప్రదర్శించినచో రంగస్థలమునకు యోగ్యమగునో కాదో మీకు తెలియగలను. కుడువబోవు కూరకు రుచిని జెప్పనేల? పాఠకసోదరులారా! మీకందరకు నావందనములు. నా కింక నెలవునొసంగ ప్రార్థితులు.

ఇట్లు

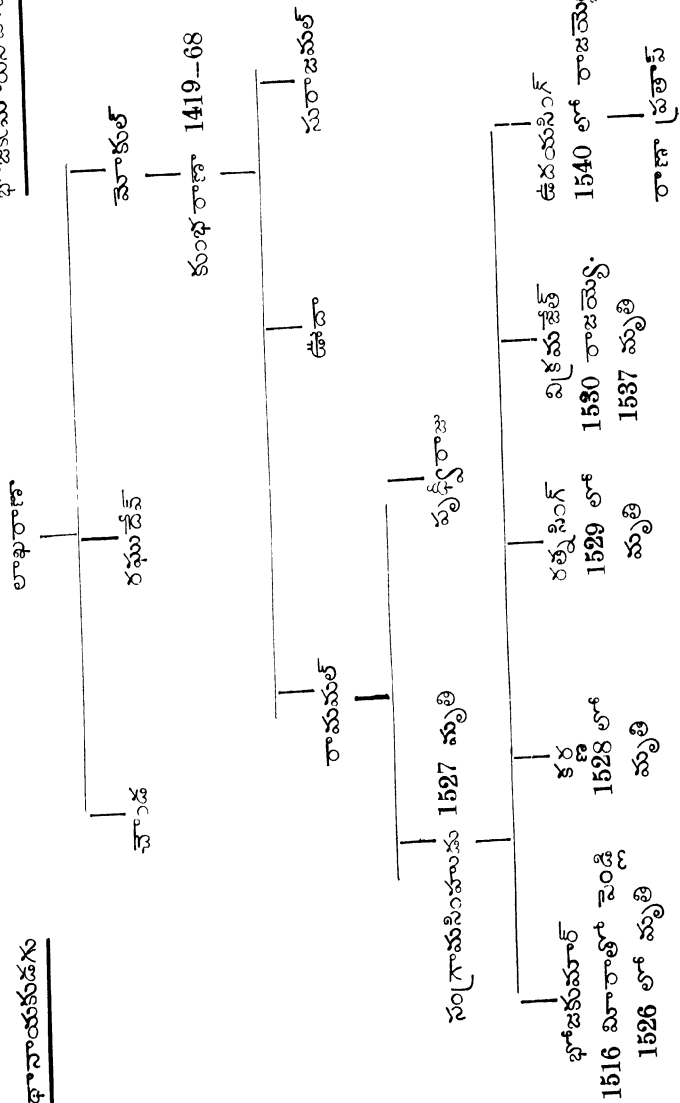
సంగీతవిద్వాన్ కేతవరపు రామకృష్ణ శాస్త్రి

సంగీతోపాధ్యాయుడు, బందరు.

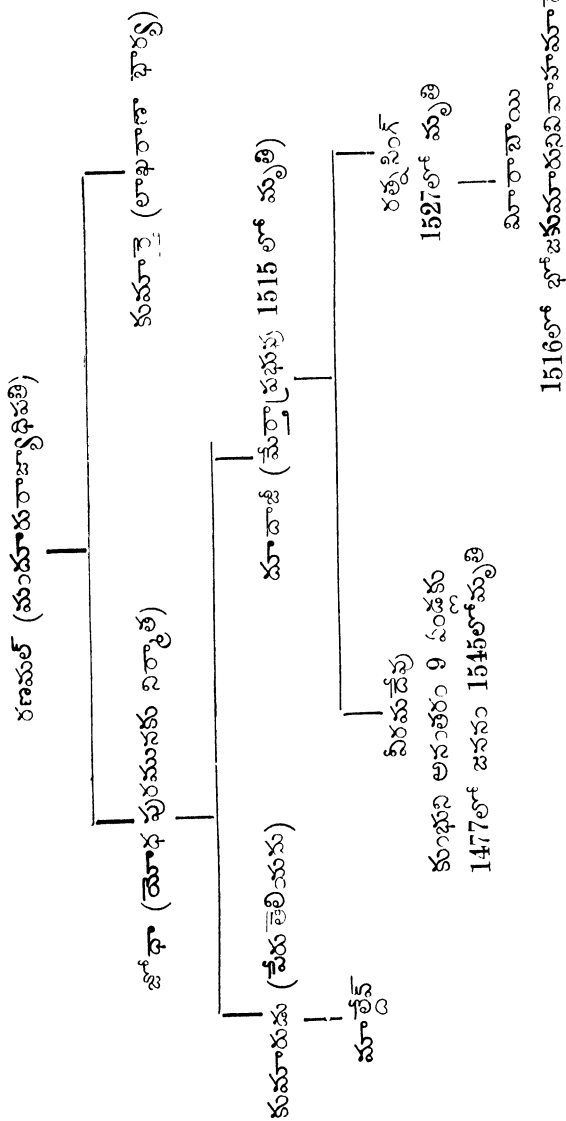

కథానాయకుడుగు

భోజకమూరుని చరిత్రము

కథానాయిక మీరాబాయి వంశము

భక్త మీరాబాయి

ప్రథమాంకము

=ప్రథమ దృశ్యము=

నీరమదేవు గృహము. గదిలో నున్న కృష్ణపటమున కెదురుగ
గూర్చుండి మీరాబాయి పాడుకొనుచున్నది.

(అనుబంధము. 1)

మీరా: గోపాలకృష్ణా! నీస్వరూప మెంతమనోహరమో నీ నామా
మృతమంత మధురము. గోకులకృష్ణా! నీ లీలల జింతించుచు
నీ నామమును బాడుకొనుచు భవదీయ జగన్మోహనమంగళ
స్వరూప సందర్శనమును వాంఛింపుచు దినముల గడపువారి
జీవితములే ధన్యములు. వారితనువులే సార్థకములు. పరమ
పావనుడవైన పతితోద్ధారకుడవైన నీతో గలసిమెలసి యా
బృందావన పరిసరారద్యా భూములలో విహరించుటకా గోప
బాలులెంత తపశ్శాలులో గదా? నాదకుమారా! నవనీత
హోరా!

శ్లో॥ కొమరునిగా నిన్ను గువలయంబున గాంచ

వసుదేవు డెంతటి భాగ్యశాలి

జలకములాడించి స్తన్యమియగ యశో

దాదేవి యెంతటి ధన్యురాలు

సితొడ వనమున నిరతంబు క్రీడింప
 గోపబాలకులేమి కూర్చినారో
 నినుజూచి మదిని ధ్యానింపగ నా గోప
 సతులేమి వ్రతముల సల్పినారో

గీ॥ నీదు దివ్యరూపముగాంచి మోడమంద
 ధీర ముచికుండ ఘలునా క్రూర గర్వి
 వరకుచే లోడ్ధవాదులౌ పరమభక్తు
 లెతపుణ్యం బొసంగిరో దంతివరద?

చేతు లున్నందులకు గోపాలుని బూజింప వలయును. కన్నులు
 న్నందులకు గిరిధరుని దివ్యరూపమును గాంచవలయును.
 నోరున్నందులకా కృష్ణపరమాత్మను గీర్తింపవలయును. ఇది
 కదా జన్మమునకు ఫలితము?

చ॥ కనులను కృష్ణరూపమును గాంచుచుఁ దచ్చరశారవిదమున్
 ఘనతరభక్తితో గరయుగంబున బూజిలొనర్చి చిత్త ము
 దున వ్రజభామినిహృదయ తోయజబంధరు రూప మెంచుచున్
 దినములబుచ్చకంటె కలదే పరమార్థము జూరగొంటుకున్.

నా కట్టిభాగ్యము లభించునా? ఆ చిన్నికృష్ణుని యనుగ్ర
 హము నాకు దొరుకునా? ఆ పరాత్పరుని సన్నిధి నా క
 బ్బునా? అంతభాగ్యమబ్బుట కెంత తపబాసర్పవలయును?

సీ॥ పూజ్యురక్కిణి నైన బూజించి యుంచును
 పతితపావను దివ్యపాదములను
 అల్ల సాత్రాజితి నైనవో శ్రీకృష్ణు
 భవనములో గట్టివైచియుందు
 రాధికనైన శ్రీరమఃబని భక్తి సూ
 త్రమ్మున బంధించి దాచియుండు

కుబ్జనైయుండిన గోపబాలుని నాడు

మోహవారాశిలో ముంచియుండు

అట్టి భక్తనారీమణు లందినట్టి

వివ్యయశమంద నావంటి దీనురాలు

తగునె యడియాసలేగాని జగతిలోన

కొలదినోములకును గొప్ప ఫలముకలదె

ఆ మహానుభావుడు సంచరించిన బృందావన ప్రదేశమొ దొక
లతాగుల్కము నైయుండిన నా శ్యామసుందరునకు రాధికా
లోలునకు విహరించుటకింత ప్రదేశమిచ్చి యా విలాసముల
గాంచియుండునుగదా! ఒక గోపత్నమునై పుట్టిన నా పంశీ
ధరుని వేణుగానమును చెఫలార వినియుండునుగదా!

(అచుభాధము 2)

(వీరమదేవు ప్రవేశించుచు)

వీర: అమ్మాయి! మీరాగాయ!

మీరా: బాబుగామా! మీరొచ్చి యెంతకాలమైనది?

వీర: ఇప్పుడే వచ్చితి నమ్మా? కాని యొంటిగ కూర్చుండి యేమో
తలపోయుచుంటివి.

మీరా: భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య శత్రువుముక్తుల నొసంగ జాలిన భాగవత
గ్రంథమును వినినపిదప నాకు నిరంతర మా శ్రీకృష్ణుని
లీలలే తలంపునకు వచ్చుచుండుటచే నానినే తలపోయు
చుంటిని.

వీర: మన యూరి గోపాలస్వామివారి కోవెలలోని కొక సాధూజీ
వచ్చినాగట. పరమభక్తులను ప్రఖ్యాతి కలఁడు. నేటి సాయం
కాలము వారు మనయింటికివచ్చి శ్రీకృష్ణతాండవ నృత్యము
సల్పుదురు. నీవు చూడవలసిన విషయము రమ్ము. ఆ మహా

నుభావు నెదుర్కొలుచేసి తీసికొనివత్తము.

మీరా: బాబుగారూ? అంతకన్న భాగ్యమున్నదా? రండు పోవుదము.

(ఇద్వరు నిష్క్రమింతురు)

=ద్వితీయ రంగము=

వీరమదేవు గృహమధ్యభాగము. పీఠముపై శ్రీకృష్ణ విగ్రహ మలంకరింపబడియుండును. సాధూజీ కొంతమంది భక్తులు నిలువబడి యుండును.

(వీరమదేవు- మీరాబాయి- ఒకమూల నిల్చుండి యుండును.)

సాధూ: భక్తులారా! పాడుడు. కాలవిలంబన మొనరింపక శ్రీకృష్ణ పరమాత్మను గీర్తింపుడు.

(అనుబంధము 3)

(సాధూజీ పాడుచుండ నందరును అందుకొని పాడెదరు.)

మీరా: ఈమహానుభావుని భక్తి వర్ణనాతీతమై యొప్పుచున్నది.

సాధూ: భక్తులారా! శ్రీకృష్ణనామ స్మరణాచందానుభవము ననుభవింపుడు. అట్టిభాగ్యమును బొందుట కనుకూలమగు తరుణమును భగవంతుడు మనకిచ్చియున్నాడు. ఇట్టి తరుణమును బోగొట్టుకొనిన మరల దొరుకదు. కావున వ్యర్థకాలక్షేపమును మాని గోపాలుని గీర్తింపుడు. లేండు రండు త్వర పడుడు.

గీ॥ దుర్లభము నరదేహంబు దొరకుటనగ
కాన జీవితమిల సార్థకమగు రీతి
వాసుదేవుని గోపాలబాలు నెప్పుడు
భజనసేయుడి మీరిలో భక్తులార.

నాయనలారా! భగవత్సేవ యనున దమూల్యమైనధనము. వెచ్చిం
చిన తరుగనిది. పరుల దయావీక్షణములతో నవసరములేనిది.
ఇతరులు సశివజేయుచు కందనిది. శాశ్వతి సౌఖ్యమునిచ్చు
నది. విశ్రాంతిగా గూర్చుండి సంపాదించదగినది. అట్టి భగవ
న్నామ సామ్రాజ్యమును జూరగొనుటకై ముందడుగు
వేయుడు. ప్రాల్గ్గలికను వదలుడు.

మీరా: బ్రహ్మచారికర్మమైన యుపదేశము.

వీర: ఇట్టి నివృత్తిపదేశమును వినుటచే కర్ణములు ధన్యములైనవి.

మీరా: అహోభాగ్యము.

మ॥ తొలి జన్మంబున నెట్టి నోములను సంతోషంబు సాధిల్ల ని
ర్మల చిత్తంబున జేసినానో పరమార్థ ద్యోతకంబైన యీ
లలితోక్తుల్విననాయె నాచుచెప్పు లాహోదంబు గా నేడిటన్
భళిరే జన్మము ధన్యమయ్యెను మహాభాగ్యులు జేకూరెగా!
నాచెప్తలీ మహాత్ముని భక్తుపన్యాసమును వినుచున్నను నా
హృదయము మాత్రమాయలంకరింపబడిన శ్రీకృష్ణ విగ్రహ
మునకు స్వాధీనమైనది. నా సేత్రము లా కృష్ణవిగ్రహ దర్శన
మును విడువజాల కున్నవికదా!

సాధూ: సోదరులారా! శరీరమున్నందులకు ఫలితము దైవసేవ యొన
ర్చుటయే.

సీ॥ చేతులారగమీరు శ్రీకృష్ణరూపంబు
బూజగావింపుడి పుణ్యులార

కన్నులారగమీరు వెన్నుని దివ్యసుం
 దరమును గాఢమహో ధన్యులారి
 జిహ్వోగ్రమున సదా శ్రీకృష్ణమత్రంబు
 జపియింపుడీ మీరు సాధులారి
 వీనులవిందుగా మానక శ్రీకృష్ణ
 కథలనాలింపుడో గణ్యులారి

గీ॥ దైవమిచ్చిన దేహంబు ధన్యమగుట
 కా పరాత్పరు సేవయే యనవరతము
 ముఖ్యకర్త వ్యమని చిత్తమునదలంచి
 భజనసేయుడి గోపాల బాలునెపుడు.

మీరందరు ద్రికరణశుద్ధిగ గోపాలమూర్తిని సాక్షిగ దలంచుకొని
 నా ప్రశ్నమునకు సమత్తరము లిచ్చెదరా?

భక్తులు: ఇచ్చెదము స్వామీ! ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెదము.

సాధూ: మీ యాత్మబంధువులని భావించువారిలో నొక్కరైన మీకు
 ముక్తిమార్గమునకు బరమార్థమునకు దోడ్పడువారు కలరా?

భక్తు: ఎవ్వరునులేరు.

సాధూ: మీకందరకును శ్యామసుందరుని యందు భక్తివిశ్వాసము
 లు గలవా?

భక్తు: స్వామీ! కలవు.

సాదు : భగవద్భజనము సేయుపట్ల మీరందరును మీ మీ యహం
 కార మమకార రాగద్వేషాదుల వదలి పరిత్యక్త శరీరాభి
 మానులై విశ్వప్రేమమయుడైన గోవిందుని భజింప గలరా?

భక్తు : భజింతుము. స్మరింతుము. సంసార సాగరమును దరింతుము.

సాధూ : అట్లయిన కలికల్మషహరమైన యా కృష్ణనామమును భజిం

శము.

భక్తు : సాసిధులము.

(అనుబంధము 4)

సాధూ: భక్తులారా! శ్యామసుందరమూర్తికి జయజయ ధ్వనులను బల్కుడు. శ్రీగిరిధర గోపాలమూర్తికి జయ.

భక్తులు: జయ.

మీరా : స్వామీ! తమ కృష్ణనామగానమును వినుటవలన నాహృదయము తృప్తయమగుచున్నది. అదుగో ఆ గోపబాలుడు మరణీధరుడు తులసీ వనమాలాద్యలంకృతుడు తమ గానమాధునికి సాక్కి సోలుచున్నాడు. ఆ దివ్యజ్యోతి ఆ సుకుమార సుందర విలాసము నా నేత్రములలో నా హృదయమున బ్రతిబింబించున్నది. కృష్ణ! రాధాకృష్ణ! గిరిధర! గోపాల! (మూర్ఛిల్లును.)

సాధూ: ఆహా! ఏమి యీ ముఖవర్చస్సు? మూర్తిభవించిన భక్తి స్వరూపము. వీరమచేవా! యీ బాలికామణి ఎవరు?

వీర: స్వామీ! ఈమె నా తమ్ముని కూతురు. చిన్నతనమునుండియు మా దగ్గరనే యున్నది.

సాధు: భక్తిపారవశ్యమున మూర్ఛ మునిగిన యీ బాలను భగవన్నామస్మరణము వలననే దేర్పవలయును. భక్తులారా! వచి యిప్పుడు. శ్రీ శ్యామసుందరమూర్తికి జే! శ్రీగోపాలకృష్ణ పరిబ్రహ్మమూర్తికి జే! శ్రీ రాధామాయీకి జే!
(మీరాబాయి లేచి కూర్చుండును)

మీరా: బ్రహ్మానందకరమైన దృశ్యమంతర్ధానమైనది. కృష్ణ! గోపికా చిత్తచోరా! (లేచి నలుప్రక్కలజూచి) స్వామీ! గోపాలకృష్ణుడేడి? చూపింపరా? నన్నాతని యనుగ్రహమునకు

బొల్పడజేయరా?

సాధు: బిడ్డా! పరబ్రహ్మమూర్తియైన గోపాలకృష్ణుని యనుగ్రహము నార్జింపవలయునన్న నిష్కల్మషమైన భక్తియోగమునభ్యసించవలయును. భక్తివలననే పరాత్పరుని వశుడై తనదివ్యమంగళస్వరూప సందర్శనమొనంగును.

సీ॥ పరమేశుడగు కృష్ణభగవానునిజూడ

బరమసాధనమొక్క భక్తి యుము

సరసిజలోచను స్వామిగుణావళి

సాధనమా హరిసంస్కరిణము

కమలనాభుని యనుగ్రహమును బొందంగ

వరమార్గ మాతని చరణసేవ

సాయుజ్యసంప్రాప్తి సాధనబరియగ

విమలభక్త్యాత్మ నివేదనంబు

గీ॥ సకలగీర్వాణ సందోహ శిశుకర కమ

లాసన పురందరాది ధన్యాత్మవినుత

పరమపావనమూర్తి గోపాలబాలు

కరుణనార్జింప భక్తియే ఘనపథమ్ము!

ప్రహ్లాద నారదాదులీ భక్తిని తొమ్మిదివిధములుగ విభజించి యున్నారు. వానినే

శ్లో॥ శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనం

అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్యమాత్మనివేదనం।

అని పక్కియున్నారు. భక్తిమార్గమున గృతార్థులగుటకీ తొమ్మిది విధములే ప్రధానాధారములు. ఇందుల కుదాహరణము లనువినుము.

సీ॥ శ్రవణంబునను బరీక్షిత్తు ముక్తినిజెందె
 శుకయోగి కీర్తించి సుగతిజెందె
 స్మరణచే ప్రహ్లాద సద్భక్తుడుతరించె
 సిరి పాదసేవచే సిద్ధినందె
 విమలుడై పూజించి పృథువు మోక్షంబుదె
 వందన నక్రూర భక్తుడలరె
 దాసుడై మారుతి ధన్యతనందెను
 పార్థుడు మిత్రుడై పరమునందె
 అతని నాత్మార్పణముజేసి యఖిలవైభ
 వముల త్యాగంబొనర్చి యా బలి తరించె
 నవని నీగతి నఖిలాబు హరిమయమని
 ముక్తి నందిరి పెక్కఁగ్రు భక్తులమ్మ.

మహా భయంకరమైన యిక్కలియుగంబున నామస్మరణయే
 తారకమని మహర్షులు శ్రుతులలో వక్కాణించి యున్నారు.
 ఆ యుపనిషద్వాక్యమురు వినుము.

శ్లో॥ హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే

హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరేహరే॥

కుమారీ! ఈ పదములు నామములు కిలికల్మష సంహారకములు
 కావున నీ నామములను భజింపుము. స్మరింపుము. సేవింపుము
 కీర్తింపుము.

మీరా : స్వామీ! ధన్యరాలను. అడుగకూడనిదైనను అడుగుచు
 టిని. సాహసమునకు మన్నింతురుగాక.

మ॥ కొమరారన్ దమసన్నిధి న్వేలయునా గోపాలచూడామణిం
 బ్రమదంబొప్పగ జూచుటాదిగ మహానందంబున న్నాదు చి

త్తము స్వామీ! వివశత్వమై చెడితె సస్థనాశ్శయగా జేయనో
యమలాత్మా! తమ కృష్ణవిగ్రహమునీమిన్ నాస్తమ
లోచ్చిత్

మహానుభావా! ఆ కృష్ణవిగ్రహమును నూచినది మొదలు నా
చిత్తము తన్నయమై తద్విశ్లేషమును నెఱిపకున్నది. ఆ విగ్ర
హముకొసంగి సన్నుగ్రహింప బ్రార్థితులు.

సాధు: (తనలో) ఓహో ఈమె ఈ విగ్రహమును గోరుచున్నదే!
దీని నిచ్చుటెట్లు? (ప్రకాశము) ఓమ్మా! ఇది నాకర్పణా
ప్రియమై, నిరంతర పూజనీయమైన స్వరూపము. దీనిని దీక్షిం
యుండుటకు నామనసాప్తుక. శ్రీ కృష్ణకరమాత్మ దేవు
యున్న నేమో చూచుకొందము. ఇట్లు తిరిగి వేరుగాని
పక నేనిచ్చిన యుపదేశమును మహిమక గోపాలమూర్తిని
భజింపుము. నీకు సరమార్థము లభియగును. ఏమదేవా!
ఇక మా కనుజ్ఞ నొసంగుము. అనుష్ఠానమునకు వేరొసంగు
చున్నది.

వీర: స్వామీ వందనములు.

(సమస్కరించును భక్తులు సమస్కరింతురు.)

సాధు: కళ్యాణమస్తు.

(మెల్లిగోపురు)

=త్వితీయ రంగము=

వీరమదేవు యింటి పురోహితుడు, యజ్ఞేశ్వరశర్మ యింటి మూడు భాగము

(స్వయంరాకపు మూటలతో ఆయాసపడుచు శర్మప్రవేశము)

శర్మ : (ఆత్మగతము) ఇస్సు. అబ్బ. రామరామ నడుము లాగుచున్నది వృద్ధస్య తిరుపివీడు, అని పెద్దలన్నమాట ఊరికేపోను ముహూర్తసమయంలో పడుచుపెద్దామును సుపాదించుకొని నానలకా నాశ్యము నాయుదే చూడ్మొనది, ఇంతబుద్ధిలేని పని యింకొకటిలేదని. ఇంట్లో ఈగలమోత బైట పల్లకీమ్రోత అన్నట్లున్నది నాపని. పెద్దవాడను. పోడిరకర్మాధికారిని గదా అని ఊరివారంతా నన్ను గౌరవిస్తూంటే ఈపాడుముండుకు నేనంట గౌరవములేదు. దీనికేమి తక్కువజేసితిని? దీని కొత్తకై మూడువేలరూపాయల కరకులు దీని తండ్రి మొగమున బడిపెసితిని. ఆడబ్బు వడ్డీలకు వడ్డీలతో బెరుగుచున్నది. అడుగుటకు నా కిధికారములేదు. ఇంకప్రతిదినము దానిని సంతకపరిప నేను చేయు యత్నము లసంతములు. రోజున కొక క్రొత్త చీర తిప్పను. దేవునికన్న ఎక్కువగా చూచుచుంటిని. మా దేవునకు బూజుపట్టినగూడు. మా ఆవిడికు శ్మింగారింపబడిన పడికగది. మాదేవునకు రాగిభరిణి మా ఆవిడికు పరిలిమించము. మాదేవునిపై బియ్యపుగింజలు. మా ఆవిడికిరమ్మపై మల్లెపూవులు. మాదేవునకు చక్కతో అరగదీసిన గంధం. మా ఆవిడికు అత్తరు— పన్నరు మొదలగు పరిమళద్రవ్యములు. మాదేవునకు పులగం చెయ్యిచూపుట

మా ఆవిడకు సూర్యోదయమునకు వేపుడుకూరలు ఫలకూరాలతో ఉదరపూజ నాకొకపూట అన్నములేకపోయినా మాయావిడ మూడుపూటలు భుజించినదా లేదాయని విమర్శించుచుంటిని. ఈవిధముగ నెంత నెత్తినబెట్టుకొనినా లాభమేమి? లంకణములు నావి, భోగమంతయు దానిది. శ్రమయంతయునాది ధనముదానిది. ఆవిడచేసికొనే శృంగారమంతయు వీధిలోనివారు చూచుటయేగాని నాకండ్ల పడకూడదు. ఈవిధముగనున్నది దీనిసంగతి. నాసుఖమంతయు నామొదటి భార్యతోనే పోయినది. ఆ భార్యారత్నము చనిపోయినది ఈపత్నీ పిశాచము వెంటబడినది. ఇప్పుడు తలుపులు బిగించుకున్నది. నేనుపిలవాలి. ఆవిడెరావాలి. దానిపరువునకు నేను ఏమేపు అనిపిలిస్తే తప్పు. అందువలన శారవగా పిలవవలయును. ప్రియురాలా! తలుపుతీయ్యి. ఉహూ జవాబులేదు. ఇంక నెట్లాపిలవవలయును? ఇప్పుడు చాలమంది భార్యలకు దల్లిదండ్రులు పెట్టినపేరు బాగుండక క్రొత్తబేర్లుపెట్టి యధికారులకడ సిరపరచుకొనుచున్నారు. మా ఆవిడెపేరు రుక్మిణి. నాకు బాగుండక ఎలుగుబాటి, అనిపెట్టుకున్నాను. అక్కడికిని కోపించి తిట్టినమోయని రక్తాక్షి! అని పిలుస్తాను. రక్తాక్షి! ఓ అండమయిన గుడ్లగూబా! తలుపు తీయ్యి.

(లోపల రక్తాక్షి)

రక్తా: ఓ పండ్లాడిపోయిన పండుకోతీ! వస్తున్నా?

(గుభాలున తలుపుదీయ శర్మ తృప్తిపడి మూచునకు గూలబడును.)

శర్మ: (తనలో) వచ్చింది అమ్మవారు ఇక జాతర పట్టిస్తుంది.

రక్తా: ఏమిటా బోగమాట. నడివీధిలో తెయితక్కలు శృంగారాలు

అమోఘచక్రప్రేత లోపలకొచ్చి యేడవగాడు.

శర్మ: నన్ను చూస్తేనే నీవు అగ్గిలేకుండా మండిపోతూంటే నా గోల వీధిగాక మరెక్కడ? నా తెయితక్కలకేమిగాని నీ పాట బాగుగానున్నది? ఏమిగాత్రం? ఎంత శ్రుతిపక్వం! ఏమి లయ? ఇంక నీవు నేను కలిసిపాడితే వీణ ఫిడేలు కలసిపట్లు కాదు కాదు గాడిద ఓండ్రపెడ్తూంటే కుక్కలు మొటిగిపట్లుంటుందని మనకు యోగ్యతా పత్రికల నిచ్చినారు. సరే ఆ విషయ మట్లుచి యీ మూట లింట్లో పెట్టెదవా?

రక్తా: ఈ ముష్టిమూటలను మోయించుటకేనా? నన్ను కట్టుకొనినది.

శర్మ: ముష్టిమూటలని తిరస్కరించుచున్నావు. ఈమూటలే మన కన్నము పెట్టుచున్నది. లేకున్న లంకణాలే.

రక్తా: లంకణాలగతి నీకేగాని నాకుగాదు. నాపుట్టినింటిలో నాకు కావలసినంత డబ్బున్నది.

శర్మ: ఆడబ్బంతయు నీ ముష్టిమూటలవలన వచ్చినదే.

రక్తా: ఆడబ్బునుజూపించి నాతండ్రిని మురిపించితివి. ఆడబ్బునుజూచి మాతండ్రి నిన్ను నాకంటగట్టి నన్నీగతికి దెచ్చినాడు. ఓ దేవుడా? నాకీపీడ యెప్పుడు విరుగడగునో? ముత్యాలమ్మ తల్లీ! నీకు మూడుకొబ్బరికాయలు కొట్టాను.

శర్మ: చివరకు నేను బ్రతుకుటకూడ నీ కిష్టములేనట్లున్నదే.

రక్తా: కాదు. ఈముగ్ధబట్టల తెల్లగడ్డము, ముడుతలుపడిన ముఖము పొడుముకంపు ముక్కు, చీకిరికళ్లు, చొల్లనోరు, నీవు నా పాల యమదూతవలె దాపరించి నా యవ్వనమంత నేలపాలు జేసి స్థిరోభవయని కూర్చుండుము. ఎప్పుడో యొకప్పుడు గుండె బ్రద్దలై నాతల్లికడుపు కాల్చుకొని నేనే పోయెదను. ఇదివర కొకదానిని మ్రింగితివిగదా! నన్నుగూడా మ్రింగినచో నీ పొత్త రకు స్వయంసాకమూటలకు నీ పిండప్రదానాలకాశించి

వేరొక దివ్యసుందరి నిన్ను కట్టుకొని నీ మొగమునకు అయిదు వత్తులహారతి కుంపటిలో నెత్తును.

శర్మ: ఓసి నీదండకము మండిపోను. నన్నట్లా వర్ణించితివిగాని నీ వెటులుంటివో చెప్పుదునా? వేలకువేలు గుమ్మరించి నీ వేమో యాదరించెదవని నిన్ను కట్టుకొంటే ఆఖరికి ఈ పొగ చూరినకల్లు, ఈమాసినచీర, చిరుగులరవిక, ఈబోసిముక్కు. ఈ బూడిదమొగము, ఆకాశమునుజూచే తలకట్టు, చేతిలో చీపురుకట్ట నీవు భూతకిబామ్మవలె, గణాచారివలె, అవతరించిన మృత్యుదేవతవలె తయారైనావు. నాది ముగ్గుబుట్ట తలయా! నెరసిన గడ్డమా? అదికాదు తెలివివక్కువ దద్దమ్మా! చెప్పెదను వినుము.

గీ॥ కలికి నాముఖ చంద్రమండలపుకాంతి

శకలములుగాని పలిత కేశములు గావు.

రక్తా: నీ కవిత్వము మండిపోను. నీ వర్ణన కాలిపోను. నెరసిన పెండ్లులు కావట ముఖచంద్రుని కాంతిశకలములట. దానికి ప్రత్యుత్తరమును వినుము.

గీ॥ కనుకనే నాధ! నా నేత్ర కమలయుగము

మూతపడె నీదు ముఖ శశికాంతి వలన

తెలిసినదా?

శర్మ: ఇంతకును మూటలింటిలో బెట్టెదవాలేదా?

రక్తా: ఎన్నినూరులు చెప్పవలయును? పెట్టుకొనుము. మానుకొనుము. నేను నీ దాసినిగాను.

(సాధూజీ శిష్యునితో ప్రవేశము)

(అనుబంధము 5)

సాధూ: తల్లీ! పొరబడుచుంటివి. కులస్త్రీ యెల్లప్పుడును గృహకృత్య ములయందు దాసియే. “కార్యేషుదాసీ” అను నార్యోక్తిని వినలేదా?

శర్మ : ఓహో! మహానుభావా! పరమభక్తాగ్రగణ్యులగు మీకు వదనము.

సాధూ : కృష్ణార్పణము.

రక్తా : ఈ గోచీపాతరాయుడెవరు? ఈ బడుగునకు ఆ జోగికి సరి పోయినది. (శర్మ చేయిపుచ్చుకొని) లోపలికి వస్తావా? లేదా

సాధూ : జననీ! శ్రమపడి వచ్చిన భర్తపై నాగ్రహింపకుము ఆయన సౌఖ్యమే. నీ సౌఖ్యము. ఆయనను సంతసింప జేయుటయే నీకు పరమార్థము. ఆశ్రమములలో గృహస్థాశ్రమమే మోక్షదాయకము. ఆయాశ్రమ నొకను నడపించుట కిల్లాలే కర్ణధారిణి. దైవస్వరూపుడైన భర్తను ధిక్కరించి సంసారము నారడిబెట్టి సాధ్వీధర్మమును సముద్రము పాలుజేయుట నీయట్టి కులవధూమణికి తగదని యెఱుంగవా?

రక్తా : ఓరీ! బిచ్చపుజోగీ! నిన్నీ ధర్మోపన్యాస మెవరీయమనిరి? కూటికివచ్చి పాలు గోరినట్లు ముష్టికివచ్చి ముంగిలి చక్కబెట్టినట్లు బిచ్చానికి వచ్చినవాడవు చచ్చినట్లు పడియుండి నీ పని చూచుకొనుము.

శర్మ : ఒసేవు. ఆ మహానుభావుని దూషించితివేని కండ్లు పోవును.

రక్తా : చాలు. ఛీ అంటే సిగ్గులేదా? బైరాగీ! నీవు పోతావాపోవా

సాధూ: ఒక చోటనిలువను. ఒకరు పొమ్మన్న పోను. నామాటలో తప్పులేదు. వృద్ధుడైన భర్త నాదరింపు మనుట దోసమా?

రక్తా : నా మగనిని కొట్టెదను. తిట్టెదను. చావగొట్టి జావగాచి పోనెదను. నీ వెవడవు. నీవు మర్యాదగా బోవువాడవు కావు

. నీకు తగిన ప్రాయశ్చిత్తము జేసెద నుండుము. (లోనికేగును)
 శిష్యుః గురూజీ! మనమిచ్చట నుండరాదు. రండుపోవుదము.

సాధూ: నాయనా! దూషణ భూషణ తిరస్కారములు శరీరమునకు
 గాని తదంతర్భూతుడగు నాత్మకు లేవు. అహంకార మమ
 కారములతో గూడుకొనిన ఈ నేను నాదియను భావము
 తయు అవివేకము.

రక్తా: (వేడనీళ్ళ చెంబుతో) ఇదిగో చూచితివా? మట్లాకపోమ్ము
 లేకున్న వీనిని నీమొగమున జల్లెదను. జాగ్రత్త.

సాధూ: తల్లిచే శిక్షింపబడుట తనయునకు ధర్మమే. కాని నీభర్తను
 హింసింపకుము. ఇది నా ప్రార్థనము.

రక్తా: (సాధూజీపైచల్లి) నిర్భాగ్యుడా! అయినదాశాస్త్రీ! ఇకపోమ్ము
 (శర్మనులాగుకొని తలుపులు వేసుకొని పోవును.)

సాధూ: గోపాలకృష్ణ ప్రభూ! అంతయు నీవిలాసము.

శిష్యుః గురూజీ! నేను చెప్పలేదా?

సాధూ: నాయనా! అవశ్య మనుభోక్తవ్యం అన్నారు. రమ్మ
 వీరమదేవుని యింటకేగి మీరాబాయిని చూచివత్తము

=చతుర్థ రంగము=

(మీరాబాయి విచారముతో కూర్చుండియుండును.)

(అనుబంధము 7)

మీరా: హా! దుర్భరము దుర్భరము. శ్రీకృష్ణవిగ్రహ విశ్లేషము
నాహృదయమును దుస్సహదూఃఖమున ముంచుచున్నది.
గోపాలబాలా! గుణశీలా!

నీ! నీ వియోగమునకు నిముస మోర్చగలేని

గొల్లలవైజాపు గురుతర కృప

నీ కరగ్రహణంబునే కోరియున్న గో

పికల జూచిన కృపావీక్షణంబు

నీ సుందరముగాంచి నిలుపరాని విరాళి

సోలిన కుబ్జను జూచు చూపు

సీ పాదసేవచే నెగడిన యా యుద్ధవా

దులగన్న మహాదరంబు

నేడు నాకైకి బంపవే నీలవర్ణ

నీ వియోగదూఃఖమ్మును భావమందు

నే నిలుపజాలకుంటిని దీనురాల

నీకు దాసురాలను నేను గోకులేశ.

(నీరమదేవు ప్రవేశము)

నీర: అమ్మాయి! మీరా! ఈ విధముగ పగలనక రాత్రియనక
దూఃఖించుచుండుట తగునా? ఇంతవెర్రి పనికిరాదు. సాటివా
రందరు నిన్ను బిచ్చిదానిగ దలంచుచున్నారు. నీవు పట్టె

డన్నంబుతిని యెన్నిదినములైనది?

మీరా: బాబూగారూ! ఏమిచేయుదును? ఆ మహాత్మునకు నాపై
దయకలుగలేదు. ఎంత ప్రార్థించినను నాకా గోపాల మూర్తి
నొసంగలేదు. నా చిత్త నూవిగ్రహమును వదలి యన్యమును
గోరుటలేదు. నిద్రరాదు. ఆహారము రుచింపదు. శిశు
లన్నియు గాఢాంధకార పూరితములై కన్నులుచున్నవి. ఆ
కృష్ణవిగ్రహము నాకు జేరవలయును నా కానందము కలుగ
వలయును. అంతవరకీ యవస్థ లేవు.

(సాధూజీ శిష్యునితో చాటున నిలువబడి యుండును)

సాధూ: (శిష్యునితో జనాంతికము) వత్సా! ఈమెయొక్క నిశ్చల
భక్తిని చూచితివా? ఇట్టి యనన్యభక్తురాలి కీమరాని పదా
ర్థమున్నదా? ఇకను వినుము.

మీరా: నందకుమారా! నా నిశ్చయము నాలకించు చుండుము.

|| నీదగు మంగళాకృతిని నే గనులారగ జూచి ప్రీతిమై
నామ కరారవిందముల నందకుమారి నినున్ స్పృశించి స
మ్మోదము నందకే సుఖసమూహములన్ బడయంగజాల న
నాదరబుద్ధి జూచుచు బ్రసన్నుడవై దరిజేర్చి ప్రోవుమా?

నీ దివ్యమంగళ విగ్రహము నాకు లభించువరకు మజ్జన భోజన
శయనాదుల బరిత్యజింతును సుమా! ఇది నా నిశ్చయము.

(సాధూజీ శిష్యునితో ప్రవేశించును)

సాధూ: కుమారీ! అట్టి దృఢనిశ్చయము నీ కుండిన యెడల పరాత్మ
రుని యనుగ్రహ మేల లభింపదు? అట్లు లభింపకున్న భగవం
తుడు భక్త పరాధీనుడను నారోగ్య క్రితమైపోదా?

మీరా: మహాత్మా! వందనములు. దయచేయుడు.

మీరా: గురూజీ! వచ్చితిరా? ఈ దీనురాలిని గనికరింప వచ్చితిరా?
ఏదీ! నా గోపాలబాలుడు! నా శ్యామసుందరుడు! నా
రాధానాథుడెచ్చట? చూపింపగా?

సాధూ: కుమారీ! ఆ దేవుడు నెచ్చటనో యున్నాడని తలంచుచు
టివా? వెరితల్లీ!

గీ॥ విమలమై స్ఫటికోపమానమగు నీడు:
మృదుల హృదయఫలకమందు సదయుడైన
గోపికానాథుడు యశోద కూర్మిసుతుడు
వెలుగుచున్నాడటంచును తెలియలేవె.

నీ హృదయ నివాసుడైన భగవంతుని వదలి యీ విగ్రహరూ
పుని గోరెదవేల?

మీరా: స్వామీ! సర్వజ్ఞులైన మీవంటి మహానుభావులే యీ
దేవదేవుని విగ్రహరూపమున నర్పించుచుండ నావంటి జ్ఞాన
హీనుల లెక్కయేల? చక్షుర్విద్రుయ దృశ్యమానమగు పదా
ర్థమేగదా మానసిక లక్ష్యమునకు బాత్రమగుట. దైవమిచ్చిన
నేత్రములతో వాని మంగళాకారమును చూడవలదా?
నిరుణోపాసనకు సగుణస్వరూప బాహ్యభ్యంతరా రాధనమే
ప్రధాన సాధనముగదా! అట్టి ప్రత్యక్ష భగత్సేవనుండి
నన్నేల వంచించెరు? నాకా గోపాలమూర్తి నొసంగుడు.
పూజించెదను. భజించెదను. గుణంబులను గీర్తించెను. శరీర
మాతనికై కర్మమున కర్పించెదను.

సాధూ:

మ॥ నలతా! నీ మదినిశ్చయం బెరిగితిన్ నీ భక్తి భావంబునున్
కల రూపంబును గాంచినాడ గొనుమీ కళ్యాణగోపాలునిన్

లలితానంద రసప్రపూరిత మహాలంకార గానంబులన్
కలికీ తన్నుము గోపబాలకుని నీ కాంక్ష త్వేస నీరగన్.

కుమారీ! ఇదే గోపాలవిగ్రహమును గానుము. నీ యభీష్టము
నెరవేరినది. ఈ విగ్రహము నీ యధీనమగుట శ్రీకృష్ణసా
కల్పము. నిన్నరేయి నాకు స్వప్నసాక్షాత్కార మొసంగి
నా కాఙ్గ యొసంగినాడు. బిడ్డా! ఇంక నేను పోయెదను.

మీరా: ధన్యురాలను. ధన్యురాలను.

మ॥ భభిరే! కంటిని గోపికాజన మనోభావార్థ సంధాయకున్
కలితోరస్థల రాజితాతి సిత ముక్తా హారుని స్మీరమా
లలనామానస పద్మబంధరుని కళ్యాణస్వరూపున్ హరి
స్కలభౌతాంబర ధారుని న్వరదుని స్మీనారాయణున్
గాంచితిన్.

మహాత్మా! మీయుపకృతి కసంత నమస్కృతులు తప్పవేరేమి
యు సమర్పింపజాలను.

(నమస్కరించును)

సాధూ: కృష్ణానుగ్రహ ప్రాప్తిరస్తు. కుమారీ! మేము పోయెదము.

(అనుబంధము 8)

(నిష్క్రమించును)

భక్త మీరాబాయి

ద్వితీయాంకము

=ప్రథమ రంగము=

వీరమదేవు యింటి క చేరినావడి.

(వీరమదేవు- యజ్ఞేశ్వరశర్మ కూర్చుండి యుండును.)

వీర: శర్మగారూ! మా మీరాబాయికి శ్రీకృష్ణభక్తి యధికమగు చున్నకొలది పిచ్చియైత్తునేమో యని భయముగానున్నది. దినమునకు పెక్కుగేయముల బాడుచుండును. అన్నియు భక్తిరసపూరితములు. ఇదిట్లుండ వివాహ యుక్తవయస్సు వచ్చినది. ఇట్టి రత్నమును జేపట్టగల ధన్యు డెవడో?

శర్మ: ప్రయత్నించిన దెలియునుగాని కూర్చుండియోజించిన నేమి లాభము?

వీర: శర్మగారూ! అట్లయిన నాకార్యభార మంతయు మీశీరమున నుంచితిని. మా మీరాబాయికి దగినవరుని రాజపుత్రస్థాన మంతయు వెదకి స్థిరపరచుడు. మార్గవ్యయమంతయు నేనొసంగెదను. ఈకార్యమును సక్రమముగ నిర్వహింపుడు.

శర్మ: చాలా సంతోషము. నేను షోడశకర్మాధికారి నే గాని వివాహములు చేయించుటయన నాకు మిక్కిలి సంతోషము.

మీరుచెప్పినట్లు వెళ్ళివచ్చెదను. పెండ్లికుమార్తె రూపురేఖ
విలాసముల నడిగిన నేమని చెప్పవలయును?

వీర: ఆమె ప్రతిబింబమును గొనిపోండు. యోగ్యుడైన వరుని వెదకి
కొని రావలయును. పిదప మీకష్టమునకు దగిన ప్రతిఫలము
నొసంగెదను.

శర్మ: తప్పక వెళ్ళెదను.

వీర: శుభముహూర్తమును నిర్ణయింపుడు.

శర్మ: ఒక్కనిముసములో నిశ్చయించెద. అమ్మాయి జాతకముదా?

వీర: ఆంధ్రపిల్లలకు జాతకములుంచరు.

శర్మ: నామనక్షత్రమునుబట్టి చెప్పెదను. (ముందునకువచ్చి) మా.
మీ. మూ. మే. మఖ మఖానక్షత్రము రెండవపాదము.
అయితే సింహరాసి కావచ్చును. గణము రాక్షసగణము.
రాశిబలమునుబట్టి అత్తవారిటిజనముతో నైక్యముకుదరదు.
సింహము మృగరాజు బంధనమునకు లోబడదు. ఫలితము
లనుకూలములుగా లేవు. అయినను దివ్యముగా ఉన్నదని
చెప్పవలయును. లేకపోతే వచ్చేఫలితము తిరిగిపోవును. ఇదే
ముహూర్తములు పెట్టు జ్యోతిష్కుల చమత్కారము. వాళ్లు
తలచుకొనిన పుండ్రంపదినముల పుష్కరము పాతికదినము
లవరకు నిలువబడును. సమయమువచ్చినచో మూలనున్న
గ్రహములను ముందునకీడ్చి ముహూర్తం పెట్టెదరు. చివ
రకు ఫలితము తలక్రిందైనచో దగ్గరకు వెళ్ళి ఇదేమయ్యా?
సిద్ధాంతిగారూ! నీముహూర్తము నిప్పులోబడినట్లే యున్నది.
వ్యవహారము వెల్లకిలబడినదేమని యడుగగా నీయదృష్టము
నకు నేనుకర్తనా? అని పల్కునుసరియె. ఏదియో యొక
విధముగ నతకుపెట్టి పనిజరుపవలయును. వీరమదేవు! వచ్చే

బహుళఏకాదశి మంగళవారం నాడు శుభముహూర్తం
తాతాచంద్ర బలములు సరిపోవచ్చును. మిగతలక్షణములు
సరిగాడన్నాయి.

వీర: ఇదిగో మీకు ప్రమాణమునకు తగు ధనముగైకొనుండు. నేను
అనుజ్ఞ దీసికొనెదను. సమస్కారము.

శర్మ: శుభమస్తు (వీరమదేవువెళ్లును.) మాదేశములోని వారంతా
గంగిగోవులవంటివారు. బహుళ ఏకాదశినాడు చంద్రబలం
ఎట్లు సరిపోగలదు! ఏదియో యొకరీతిగ గొన్నిదినములు
గృహత్యాగము జేసినయెడల నాకుగల భార్యాపీడ కొంత
కాలము తగ్గునని యట్లేర్పాటు జేసితిని. ఈగోలంతా నా
కెందులకు? మేషము మేకలలోను వృషభము ఎద్దులలోను
జేరితే నాకేమి? మీనము తటాకములో జేరితే నాకేమి?
వృశ్చికము పిడకలతట్టలలో జేరితే చింతయేమి? మా సిద్ధాంత
ప్రకారము శులారాశి షాఘకాయనగ్గిర శాశ్వతముగా
సిరోభవయని వ్రేలాడుచు తప్పుడు తూనికలు తూయు
చుండును. దీనివలన రెండు లాభాలు. ఒకటి ముందేచెప్పితిని.
రెండవది వీరమదేవు కోర్కెదీర్చుట. అదృష్టవశమున మీరా
బాయమ్మకు మంచి మగడుదొరికెనా? ఇంక చెప్పవలసిన
దేమున్నది. రాత్రి నేతిలోబడినదన్నమాట.

(నిష్క్రమణము)

=ద్వితీయ రంగము=

శర్మ గృహము

(రక్తాక్షి బియ్యము చెరుగుచుండును.)

రక్తా: మా ముసలాయన రాలేదు. పోనిమ్ము కొంతసేపు పోరులే
కుండా కూర్చుండవచ్చును. కొంప వదలుటయన ముసల
వానికి బ్రాణములు పోయినట్లుండును. ఎప్పుడోవచ్చిపడును.
ఇంతకు నాపూజ యీరీతిగ పరిణమించింది.

(శర్మ ప్రవేశించును.)

శర్మ: ఏమే! అట్లాకూర్చుంటివి? ఏదోచింత బయలుదేరింది.

రక్తా: కొత్త చింతకాదు. పాతచింతే.

క: వగలాడికి ముసలాతడు

మగడైతే దానిచింత మరి యింతింతా

అన్నట్లు ఈచింత వదలేదీకాదు.

శర్మ: చింతపడకు. కొన్నిదినావరకు నీకీపోరుండదులే. నీఇష్టమే
యిష్టము. సేవ్చు.

రక్తా: అమ్మయ్యా! బ్రతికితిని. ఎంత సంతోషవార! నూకాలమ్మకు
లెట్టెడు నూనెవకోడిలు కొబ్బరిచిప్ప బెల్లము నైవేద్యము
పెట్టెదను. ఎక్కడికి ప్రయాణము? ఎప్పుడు?

శర్మ: రేపే! జాగీర్దారు వీరమదేవు పోదరునికూతురు మీరాబాయికి
వరుని వెదకి రావలయును.

రక్తా: కృష్ణా! కృష్ణా! అంటూ గంతులులేయుచుండేనే! ఆమెయ్యా?
ఆవెర్రిబాగులదాని నెవరు చేసుకొంటారు? పిచ్చిదానితో
కాపురం రొమ్ముతోమీద కుంపటి. శబాసు.

శర్మ: నీవంటి వెల్వి తేటలగల యిల్లాలికామె వెదికికాక మరియెట్టి దగును. నీఅదృష్టం నీకీర్తి సీసామర్థ్యం అందరికివచ్చునా? నన్ను సుఖపెట్టుటకై నా అదృష్టముకొలది దొరకితివి. నీ మాటి భార్య, నావంటి మగడు ఇదివరలోలేరు. ఇక బుట్టరు. పుట్టినను బ్రతుకరు. “నభూతో నభవిష్యతి” సరియే. ఇంతకు ను నా ప్రయాణమునకు గావలసినవి సిద్ధము చేయుచువా?

రక్త: తప్పతుందా మరి? గుర్రము గుడ్డిదైనను దాణాకు తక్కువ లేదన్నట్లు యెంత మునుసలియైనను మగడవైతివి. కడవంత గుమ్మడికాయైనను కత్తిపీటకు లోకువయన్నట్లు నీ యధికారానికి నేను లోకువయే. వీధిలో అధికారమునీది. ఇంటిలో అధికారము నాది. పదిమందిలో శౌరవము నీకు. ఇంటిలో ముందు శౌరవమునాకు. పెండ్లిమిత్రాలలో తద్దినపు మిత్రాలు యేకరువు పెట్టితినా? చీవాట్లు నీకు, నీకు అరవచాకిరీ చేయకపోతే యిరుగు పొరుగు వారిచే చివాట్లు నాకు. తప్పతుందిమరి! పంపుతాను. వీపుమీద జీనుబిగించి సంతకు సరకువేసి పంపే బక్క గుర్రమును తయారుజేసి పంపునట్లు పంపెదను. ఇదిగో ఇంత కష్టపాప చూటినిగదా! వెళ్ళినపని బాగుజేసుకొనివచ్చి యిచ్చిన బహుమతి నాచేత బెట్టకపోతివా! అప్పుడున్నది నీకును నాకును చీపురుకట్ట సరసం.

(వెళ్ళును)

శర్మ: ఇదిగో! యీ రీతిగానున్నది వరుస. కనుకనే “త్యజంతి భార్యాం దశపుత్ర మాతరం” అన్నారు పెద్దలు. కాని నేనే వదలజాలకున్నాను. పనికి మాలిన బాదము. ఇటువంటి దానితో సంసారము కన్న సన్యాసముమేలు. వెళ్ళి వ్యవహారము పూర్తియైనతరువాత దీనిసంగతి యేమో కను

గొనెదను. తిన్నగానుండునో లేక నేను సన్యాసము పుచ్చుకొనవలయునో నిశ్చయించెదను. ఒక్కటే తెంపు. సిగ్గువదిలితే జందెపు పోగువానికి తిండికి లోటులేదు. ఇట్లాంటి గడుసు పెండ్లాము పగవానికైన వలదు. అదుగో అడుగులచప్పుడు. నా మాటను విన్నదా? మూట గుభాలున నా నెత్తిని బడిన దన్నమాటే! కపాలమోక్షం.

రక్తా: (ప్రవేశించి) (పాట)

మగడా! నా మగడా! పిరికిమగడా! యిటురావోయి.

(ఇద్దరు నిష్క్రమితురు)

=తృతీయ రంగము=

(చిత్తూరు యువరాజు భోజకుమారుని గది. భోజకుమారుడు ఆలోచించుచు గూర్చుండును. మంత్రి ప్రక్కగ నొకపీఠముపై యాసీనుడై యుండును.)

భోజ: సచివోత్తమా! ఆపుష్పవైన నీ కడ దాచనేల. ఇటువినుము. పెక్కుమంది జ్యోతిష్కులు వచించిన సిద్ధాంతము ననుసరించి నా హృదయము పెండ్లికంగీకరింపకున్నది. మరియు నాజాత కము బరిశీలించిన వారెల్లరు నన్నుజూచి మీకు ప్రథమ కళత్రమువలన సుఖములేదని వచించియున్నారు. ఇంక నెందులకీ ప్రయత్నము?

మంత్రి: జ్యోతిష్కుల వాక్యములు కేవలము సమ్మదగినవి కావు. అవస్థరమును బట్టి పల్కుచుండురు.

భోజ: నమ్మకపోవుటకు హేతువు కానరాదు. అవసరము ననుసరించి
యనుగ్రహము గోరి పలుకువారు మేలు వచింతురు కాని
కీడును వచింపరు.

మృత్రి: మహారాజకుమారా! విధి నిర్ణతమెట్లున్న నట్లు జరుగును.
దైవానుగ్రహ ముండవలయుగాని తుదకంతయు జయముగ నే
బరిణమించును. కావున ప్రయత్నమును విరమింప వలదు.

(రాజభటుడు ప్రవేశించును.)

రా.భ: జయము. కుమారప్రభువుగారికి.

మృత్రి: చూచితిరా! ఇదియొక శుభశకునము.

రా.భ: పరదేశీయుడైన బ్రాహ్మణుడొకడు తమ దర్శనమును గోరు
చున్నాడు.

భోజ: లోనికి బంపుము.

(యజ్ఞేశ్వరశర్మ ప్రవేశము)

శర్మ: (అనుబంధము 9)

భోజ: ఎంతచక్కని గేయము? మిగుల భక్తిరస ప్రబోధముగా
నున్నది. భాసురోత్తమా! నమస్కృతులు. ఆ పీఠమున గూ
ర్వుండుము.

శర్మ: శుభమస్తు. కళ్యాణప్రాప్తిరస్తు.

మృత్రి: అయ్యా! తమ నివాస మెచ్చట? మీరు వచ్చిన పనియేమి?

శర్మ: నా నివాసస్థానము మాయవారు రాజ్యమునకు లోబడిన
మేర్తాయను సామంతరాజ్యము. ఒక శుభకార్య సందర్భ
మున దేశాటన మొనర్చుచు నిటువచ్చితిని.

భోజ: తామింతకుముందు పాడినగీతము భక్తిరసపూరితమై మనో
హరమై యున్నది. దానిని రచించిన వారెవరు?

శర్మ: ఒక భక్తురాలు.

భోజ: ఎవ్వరా భక్తురాలు?

శర్మ: మేర్తాకు సామంత ప్రభువైన వీరమదేవు పాత్రీయు జాగీరు
రత్నసింహుని పుత్రీయునగు మీరాబాయి.

భోజ: ఆమె యనన్యభక్తి నా గీతమే చాటుచున్నది.

శర్మ: భక్తికిమించిన కవనము. కవనమునకు మించిన రూపసంపద.
రూపసంపత్తునకు మించిన సద్గుణములు. ఆ కన్యకామణి
కమూల్యములైన సంగలు.

మంత్రి: అట్టి విఖ్యాత పవిత్ర చరిత్రయైన భక్తురాలిని జూడ
సాధ్యమా?

భోజ: అసాధ్యము. క్షత్రియాంగనకాదా?

శర్మ: తమకట్టి సంశయమక్కరలేదు. కుమారప్రభువుగా రామె
ప్రతిబింబమును జూడవచ్చును.

(చిత్రపటమును చేతికిచ్చును.)

భోజ: ఆహా! ఏమి యీ రాజకన్యకామణి యొక్క సురూప
సంపద!

మంత్రి: చంద్రునిబోలు నెమ్మొగము శోభాయుక్తముల్లేత్రము
ల్లీలపుష్పంబునుబోలు నాసిక మహాతేజోమయమైనయీ
లలనారూపవిలాస వైభవ కళాలావణ్య తారుణ్యమీ
యిలలో సన్నుతిపాత్రమై విమలమై యింపారగా నొప్పెడిన్.

“యత్రాకృతి స్తత్ర గుణాభవంతి” అన్నట్లే కన్యక సుగుణరాశి
యై యుండనోవు. ఆర్యా! మీరీ పటము నేటికిగొని బయ
లు దేరితిరి?

శర్మ: కుమార మహారాజా! ఈకన్యకకు వరాస్వేషణమునకై పెద్ద
తండ్రిగారగు వీరమదేవుచే నియమితుడనై తిరుగుచుంటిని.

మంత్రి: (తనలో) ఈమె కన్యకయా! ఈకుమారీమణి చిత్తూరి రాజు వాశపు కోడలైనచో!

భోజ: (పటమునుజూచి) ప్రశాంతమైన యీముఖమండలమున గల ధ్యానదృష్టి యొక గౌరీరము. భక్తవేష మనిన నిట్లుగదా యుండవలయును!

ఉ॥ తంబురనొక్కచేత చిరుతల్లొని వేరొకచేత తాళ శబ్దంబుల గొల్పి తంత్రుల ముద్రాబున హిటుచు కన్ను లంతరి తంబునుజూడ కృష్ణపద సారసము ల్బడి నిల్చి పాడు నీ యంబుజనేత్ర రూపమహాహా హృదయంబునభక్తి గొల్పెడిన్.

మంత్రి: ప్రభూ! ఈకన్యక మీవారు సామ్రాజ్యమునకు యువరాజ్ఞి కాదగునని తోచుచున్నది.

భోజ: సచివాగ్రణీ! ఒక్కమారీ ప్రతిబింబమును నిదానించి చూడుము. ఈమె ప్రణయస్వరూపిణియో లేక భక్తిస్వరూపిణియో భోధపడగలదు.

సీ॥ తంబురపైగల తంత్రీగణమ్మపై
పల్లవాంగుళులు శబ్దములుగొలుప
తాళసప్తకములు ధ్వనులు తెల్పెడుగతి
కరమున జిరుతలు మెరయుచుండ
కృష్ణనామమును లెక్కించుటకో యన
గళమున తులసిపేరులు చెలంగ
ఐక్యకృష్ణతాండవ చిత్రంపు గతితెల్పు
పాదవిన్యాసము బృలసియుండ

గీ॥ శ్యామసుందర దివ్య పాదారవింద
సంతత స్మరణానంద సక్తచిత్త

యైన యీ భక్త నారీముఖాబ్జమందు
ప్రేమకింతైన తాను లభింపగలదె?

ఈమెను బెండ్లి యాచటవలన నాకును నీమెకును గూడ సుఖము లభింపదని నా ముతరాత్మ వచింపు చున్నది. కావున నొక కన్యకామణి జీవితమును నుఖభాజన మొనర్చుట మనకు దగను.

మూత్రి : ఈమె చిత్తూరు రాజవంశమునకు గోడలైనచో రాజవంశమేగాక సామ్రాజ్యమంతయు దరింప గలదని నా యూహ.

భోజ : కానిమ్ము. నీ కెట్లు యుక్తమని తోచిన నట్లానర్పము. భావి బలవత్తరము గదా! కానున్నది కాక మానను.

మూత్రి : భూసురోత్తమా! మీ వెంట మా పురోహితుని బంపెదము. ఈమెను చిత్తూరు యువరాజునకు దేవేరిగాజేయ బ్రయత్నింపుడు.

శర్మ : ఇంత కన్న భాగ్యమున్నవా? వీరమదేవు యిందులకెట్టి చుభ్యంతరమును వచింపడు.

(చైత్రపడును)

=చతుర్థ రంగము=

మీరాబాయి పూజా గృహము

(అనుబంధము 10)

మీరా : కృష్ణా! శ్యామసుందరా! లెమ్ము. మేల్కొనుము. నిద్దుర బద్ధకముచే సహస్ర పత్ర శ్వేతకమలమును మరపించు నీ

మోముదమ్మి యెంత వాడియున్నది? సుకుమారా! కన్నులు తెరువుము. అనాతకోటి బ్రహ్మాండములు గర్భమునగల నీవు నిశ్చయముగ నిద్రించితివా? సృష్టి యంతయు శూన్యముగోపబాలా!

సీ || ఖలజన హృదయబంధకారం బడిగెను

ఫాలాక్షునత నీవు మేలు కొనవె

జ్ఞానస్వరూప భాస్కరు డుదయించెను

నీలమేఘశ్యామ మేలుకొనవె

జాగ్రత్ప్రబోధనా చరణాయుధ ధ్వనుల్

మేదిని జెలరేగె మేలుకొనవె

భవలూపటుల ముఖభావంబువలె దిశిల్

వెలజెలమనె కనుల్విప్పి కనవె

బాల గోపాల బాలక మేలుకొనవె

కాలసంహర సర్వుత మేలుకొనవె

ప్రాలుమాలిక విడనాడి మేలుకొనవె

జాలమేటికి శ్రీ కృష్ణ మేలుకొనవె

కృష్ణయ్యా! ఒక మారులేచి చూడుము. చతుర్దశ భువనస్థిత చరాచర చైతన్య కరమగు నీ మందస్మిత వదనార విందమును జూపుము. ఓసో! లేచితివా? రమ్ము. ఆకొంటివి కాబోలు. పాలు ద్రావుము. (పాలగిన్నె ముందుంచి) ఇల్లనయ్యా! త్రావుము. అయ్యో! త్రాగవేమి? రుచ్యములు కావా? కోపమా? పరమయోగీంద్ర పావనప్రశాంత దహరాకాశ విహారివగు బ్రహ్మరుద్రేంద్రాది సకలసుర సార్వభౌమ దృగ్దృశ్యతీతుడవగు రాధికాకరారవింద సమర్పిత నవనీత భక్షకుడవగు నీకు నే నిచ్చుపాలు రుచించునా?

చ॥ అనుదినమున్యశోద హృదయంబున నైపగరాని బ్రేమతో
కనకపు పల్లెరంబు జగన్నుత క్షీరములుంచి పద్మ లో
చన మనసార నీ కొసగ స్వాంతము సంతసమంద ద్రాగియుం
డిన పరమాత్మ ఏవేకద నీలశరీర జగన్మనోహరా.

పాలుచల్లారినవి కాబోలు. వేడిపాలు తెచ్చెదనుండుము. (లోపలి
కేగి వచ్చి కృష్ణునిచూచి) ఇదేమి కృష్ణా! పాలేవి! ఏమి చేసి
తివి? నల్లదొంగా! కనిపెట్టితిని నేను లేనప్పుడు పాలన్నియు
ద్రావి యెరుగనట్లుంటివా? మామలమారి కృష్ణా! నీకలా
కరించి తూగుటయ్యలలో బరుండబెట్టెదను. (శొట్టిలో
నుంచుచు) (అనుబంధము 11)

(వీరమదేవు ప్రవేశించును.)

వీర: (చూచి) అమ్మాయీ! మీరా!

మీరా: బాబుగారూ!

వీర: కూర్చుండుము. నీతో నొకవిషయము నాలోచింప వచ్చితిని.

మీరా: గోపాలమూర్తి కారగింపువేళ యైనది. పోవుచుంటిని. భోగ
ము తయారు చేయువలయును. కానిండు. మీరు చెప్పినది
వినియే పోయెదను.

వీర: అమ్మాయీ! నీవు సుప్రాప్తవయస్కువై యుంటివి. అట్టి నిన్ను
అరురూపవరుని కిచ్చి వివాహముజేసి తల్లిదండ్రులు లేని
నిన్నతినైభవముగ నత్తవారింటి కనుపనెంచితిని. వరాన్వేష
ణమునకై శర్మగారి నంపితిని. ఇందుగూర్చి నీయభిప్రాయ
మేమి?

మీరా: నా యభిప్రాయమును వినుండు.

చ॥ పరముడు వేదపూరుషుడు పావను డాత్మమయుండు శ్రీరమా
వరుడు కృపాసమేతుడును భక్తజనాన్వయ పోషకుండునై

పరగెడి నేమహాత్ము డల పంకజలోచన గివ్యమూర్తికిన్
గిరిధర గోపబాలునకు గృష్ణసకిచ్చితి యీశరీరమున్.

నా సర్వస్వ మా గోపాలమూర్తి కర్పించితిని. మానవులకు
నా హృదయమున దాపులేకు.

వీర: నీ మాటలను వినిన వాగు నిన్ను బిచ్చిదానిగ దిలగుతురు.
విగ్రహము భర్తయగునా? అనుచు పరాజపుత్రుని బెండ్లాడి
దేవసేవ జేయుము.

మీరా: కిచ్చికానిను. వెట్టికానిను. ఇది నా నిశ్చయము. దేవ
తార్హమైన పదార్థమున మానవుల కెట్టిత్తును?

వీర: నీవు చెప్పినది ప్రపంచకాతీతుల విషయము. అది మనకు
ధర్మము కాదు. కులస్త్రీ అగునను రాజపుత్రిక వివాహ
మును మాని స్వేచ్ఛా ప్రవర్తనము గలిగి యుండుట ధర్మ
విరుద్ధము. “నస్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి” అనువాక్యమును
వినవా? పురాణకాలమునాటి సాక్షీ మణులగు క్షత్రియ
కాతల చారిత్రములను గమనింపుము. తమ ప్రభావముచే
త్రిమూర్తులను నైతము వడికింప జేసిరి.

(యజ్ఞేశ్వర శర్మ ప్రవేశించును)

శర్మ: సర్వేషాం సమస్త సన్మంగళాని భవతు.

వీర: శర్మగారూ! రండు. కూర్చుండుము. వెళ్ళినపని ఫలించినదా?

శర్మ: శర్మగారు వెళ్ళుటయు ఫలింపక సోపుటయు నుండునా?
ఇదిగో వరుని ప్రతిబింబము కులశీల నామములు క్రింద లిఖిం
పబడి యున్నవి. చదువుకునిమీకు సచ్చిన యెడల “తథాస్తు”
అనండి. నేను “తదేవ లగ్నా” అనియెదను. (చేతికిచ్చును)

వీర: (చూచి) చిత్తూరు రాజపుత్రుడును మహారాజా సంగ్రామసిం
హుని జ్యేష్ఠపుత్రుడును భావి మీవారు సామ్రాజ్యాధిపతి

యునగు భోజకుమారుడా?

శర్మ: ఇంతకన్న మంచిసంబంధము దొరుకదు. వరుడు విద్యాగుణ సంపన్నుడు. కాబోవు మహారాజు.

వీర: అమ్మా! వరుని ప్రతిబింబమును జూడుము.

మీరా: బాబుగాయా! నాకు కావలసిన దొక్క మధురానాథుని యాకారము. ఇతరరూపములను చూడనక్కరలేదు.

వీర: మీరా! నీనిశ్చయము...

మీరా: (అర్ధోక్తి) తెల్పియుంటినిగాదా! మరలనేల బల్కించెదరు?

వీర: ఎన్ని చెప్పినను వినకుంటివి. నేను చెప్పనదియు వినము. నీ యవివాహిత జీవనము నీకేకాక మనవంశమునకు గులము నకు పితృ పితౄమహులకును గూడ కళంకము. తల్లిదండ్రులు లేని నిన్నింతవరకు బెదిరినవలకు మాకు నీవలన లభించు ప్రతిఫల మేమనగా నీవు లోకాపవాదములకు గురియగు చూడ చూచి సహించుటయో లేక దుర్యశమును భరింప జాలక రాజ్యత్యాగ మొనర్చి వనముల కరుగుటయో జరుగవలయును. ఇదియేకదా! నీసంకల్ప పర్యవసానము?

మీరా : సందిబాలా! నా కిదేటి సంకటము. నా కిప్పుడు కర్తవ్యము నేరీతిగ నిర్ణయించితివి? నీ సేవజేయక ఈ తరువు నీ నామ సంకీర్తనమొనర్చక యీ జిహ్వా నిన్ను బూజింపక యీ హస్తములు నిలువవు. జగన్నాథా! సకల గీర్వాణ సందోహ కిరీటసగిత నవరత్న నీరాజితములైన భవదీయ దివ్య మంగళ కరపాద పంకేరుహముల సాక్షిగ నే. నొనర్చు ప్రతిజ్ఞ నాలిపుము!

మ || జలధు ల్పానములైన నా రవిశశుల్ స్థానాంబుల స్తప్పినన్ ప్రళయాభీల మహా నిలావరణ సంధానంబు జేకూరిన

స్థలలోకంబులు తల్లడిల్లిన జగత్కళ్యాణ! నా చిత్త మీ
యిలలో మానవమాత్రు నెన్న నసుమాయిత్తెననో కేశవా
ఈ శరీరము నీ సేవకై యేర్పడి యున్నది. (శ్రవణ మభినయించి)
రాధా నాధా! ఏ మాటివి? నీ కి బంధము తప్పదనుచుంటివా!
ఏమి చేయుదును. నా పూర్వకృతదుష్కర్మ ఫలితమును కొం
గును. మీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేయదలంచినప్పుడు నా
యభిప్రాయముతో నవసరము లేదు. మీరెవరికి నన్నిచ్చి
వివాహమొనర్చినను నయ్యది లొకికమగును. ఇంకమీద నా
నిశ్చయమును గూడా విరుండు.

గీ॥ వదలజాలను నాకు గోపాలబాల
విగ్రహార్చన క్రమము సేవేశనైన
దాసి నైయుందుగాని యాతని గృహమున
నితర సుఖవాంఛలకు నెడమీయజాల.

వీర: కృతయుగమాది నేటివరకెవ్వరు నిట్టి యసిధారా వ్రతమును
బట్టియుండలేదు. వివాహితలైన స్త్రీలకిది ధర్మమని యే
శాస్త్రముచు చెప్పియుండలేదు.

మీరా: మీరెంతవరకు సీత, సావిత్రి, దమయాంతి, మొదలగువారి
నాదర్శముగ నుచుకొని ప్రసంగించుచున్నారు. కాని జీవిత
కాలమంతయు గన్యకలైయున్న యువతీమణుల వివాహ
మాడినను భర్తపాదసేవా మాత్రమున దృష్టినంది బ్రహ్మ
చర్య వ్రతనిష్ఠను గాపాడుకొన గల్గిన నారీమణుల చరిత్రము
లు జ్ఞాపికి రాకుండుట శోచనీయము.

సీ॥ అలపులస్త్వబ్రహ్మ నాత్మేశునిగ గన్న
మాన్యచరిత బిందుమతి యొకర్లు

భర్తగా కర్తము వడియించినట్టి యా
 నివ్య చారిత్రయకా దేవహూతి
 నిరుపమాన వ్రతనిష్ఠాసమేతయై
 గణనకెక్కిన బుట్టి గార్గి యొకశై
 సతతము కన్యయై సంసార భోగ నాం
 ఛా దూరయినట్టి శారదాబ
 కొలది కాలమునకు ముందె కలియుగమున
 బుట్టి కన్యయై భక్తిలోమునిగి నట్టి
 పుణ్యరాలు ముక్తాబాయి మొదలుగాగ
 నెందరో సతుల్కున్నైలె యిలను మనరె?

ఆ మహిళామణుల జీవితములే నాకాదర్శములు. ఇన్నిక బ్రశ్నింప వలసినది.

వీర: శర్మగారూ! రండి! నా కర్తవ్యమును నెరవేర్చు కొనెదను.
 తదుపరి యెవరి యదృష్టము వారిది. (తనలో) ఇట్టి దృఢ
 ప్రతిజ్ఞగల పరమ భక్తురాలి జననంబుచే మా వంశములు
 తరించినవి.

శర్మ: మీ రంగీకారమును వెలిబుచ్చిన యెడల శుభ లేఖను వ్రాసి
 పంపెదను.

వీర: సరియే. (ఇద్వరు వెళ్ళుచురు)

మీరా: కృష్ణా! ఏమి నీ చిద్విలాసము?

=పంచమ రంగము=

(మంత్రిగృహము. భోజకునూరుని మంత్రి కూర్చుండి చేతితో నొక యుత్తరమును చదాపు చుండును)

మంత్రి: (చదాపుకొని) సరియే. బాగుగనే యున్నది. వీరమదేవు అంగీకరించినాడు కాని మీరాబాయి విషయమై సందేహముగ నున్నది. ఆమె నిశ్చయమునుగూడ నతడీ జాబులో నుదహరించి యున్నాడు.

(జాబు తెరచి)

(వదల జాలను నాను గోపబాల అనుపద్యము చదివి)

ఇక నేమి? ఈ పద్యము వలన నామె యభిప్రాయము వెల్లడియైనది. ఇక నీ వివాహమువలన లాభ మేమి? లాభమో నష్టమో మీరాబాయివంటి మహా భక్తురాలు చిత్తూరు రాజవంశమునకు గోడలు కావలయును. అట్లయినచో రాజవంశమే గాక సామాజ్యముకూడ తరిగి పగలదను పిచ్చినమ్మక మొకటి నన్ను వేధించుచున్నది. కానిమ్మ. ఏది యెట్లున్నను ఇర్వురకును అంగీకార మైనదిగదా మిగిలిన దానికి దైవమున్నాడు. మహా రాణీవారితో జెప్పి యీ వివాహము జేయించెదను.

భక్త మీరాబాయి

తృతీయాంకము

=ప్రథమ రంగము=

(యజ్ఞేశ్వర శర్మ ఇంటిగది ముందుభాగము. శర్మ తేన్నుచు బ్రవేశము.)

శర్మ : (పొట్ట తడుము కొనుచు) బ్యాపు! అబ్బ! ఏమి భోజనం, ఏమి భోజనము? అతని కడుపుచల్లగా వీరమదేవు తన సోదర పుత్రికయొక్క పెండ్లి యెంత నైభవముగా చేసినాడు? ఆ శౌరవము లేమి! ఆ మర్యాద లేమి! ఆ మంగళ వాద్యము లేమి! ఆ బహుమతు లేమి! ఆ భోజనాల పంక్తులేమి! శబాసు. ఎంత బాగుగా చేసినాడు? భోజనాల పంక్తులున్నాయి. ఒక్కొక్క విస్తరి విలువ చెప్పటకు ఏలులేదు. ఆ లాడూలేమి! అంత విహరముగా నున్నవి? చేయి పట్టుట లేదు. దానికి మించినవి మాష చక్రాలు. చూచినకొలది శరీరము గగుర్పొడిచినది. ఏమి పూరీలు. ఎన్నిరకాల హల్వాలు. ఆ పండ్ల జాతులు? ముఖ్యమైనవి పనసతొనలు చక్కర కేళీలు. ఒక్కొక్క తొన అరచేతికన్న వెడల్పుగా నున్నది. ఒక్కొక్క శర్మరకేళీ ఫలము నవాంగుల ప్రమాణం. చివరకు పెరుగు ముంతలు తయారై నాయి. ఏమి ముంతలు ఎంత కమ్మదనం! ఆహా! ఆ విధమైన భోజనము పెట్టినాడు

మహారాజు నాశ్శయిల్లు వేయికాలాలకి వృద్ధిగానుండి
మా మీరాబాయమ్మ తల్లి మంచి కీర్తిని సంపాదించాలని
కోరుచున్నాను. మొత్తముమీద నీ పెండ్లిలో నాకు రెండు
వైపులనుండి వేయినూట పడునారు రూపాయలు ముట్టినవి.
భద్రముగా చంకుకా పెట్టిలోబెట్టి మంచు క్రిందదాచినాను.
మరియొక మాదులెక్క పెట్టుకొనెద. (గదిలోనికి పోవును)
(తలుపుచాటున రక్తాక్షి నిలువబడి యుండును.)

రక్తా: (తనలో) ఇంకా ఆపెట్టిలో రూపాయలున్నవనియే తలంచు
చున్నాడు. ముసలివాడు ఇటచున్న దెవరో మరచినాడు
కాబోలు.

శర్మ: (తొందరగా ముంచునకువచ్చి) అమ్మ బాబోయి! కొంప ముని
గినది. నారూపాయలు నావేయి నూటపడునారు పోయి
నాయి. కొంపమునిగినది. నాబహుమాన మెవరో తస్కరిం
చినారు. ఇంకెవరు? ఆపిశాచమే! అయ్యయ్యా! ఒక్కమా
రై నా చూచుకొనలేదే! ఎవరికిని చూపించలేదే! దేశాలన
న్నింటిని తిరిగి తిరిగి తెచ్చుకొన్నానే! అయ్యో! గ్రద్దతన్ను
కొని పోయినట్లు పోయిందే! ఈ ముండ.

రక్తా: (వెనుకనుండి వచ్చి చీపురుకట్టతో వీపుమీద పెట్టుచు.)
ఏమిటి? నోటికివచ్చినట్లు కూయుచున్నావు?

శర్మ: (ఎగిరిపడి) అమ్మయ్యా! చచ్చాను. నీమూపకెగ! నాడబ్బం
తయ్య గాజేసి కొట్టుచున్నావేమే? పాడుముండా!

రక్తా: ఆకూతే కూయవద్దన్నాను. నీవు శిలవలెనుంటే నేను ముండ
నెట్లగును. మెడకొక రాయికట్టుకొని ఏచెరువులోనో
నూతిలోనో పడిచావుము. అటుపిమ్మట నేను ముండను.

శర్మ: నీ వెవత్తివైన నాకేమి? ఎందులో బడిన నాకేమి? నాడబ్బె

దాకు పీసితివి?

రక్తా: కావలసిన నీచపడు నశ్చేతిలో!

శర్మ: ఇదిగో! ఇంతవరకు నీచు శక్తు ఎక్లకొచ్చినా తిట్టినా పడియు
న్నాను. ఇంకమీద సాగను. ఎంతమునుసలివైన భర్తను
గాని పరాయివాడను కాను.

రక్తా: కనుకనే యీకీతిగనున్నది. లేకున్న క్రమముగానే యుండును.

శర్మ: నాడబ్బెందుకు పీశాలో చెప్పెదవా లేదా?

రక్తా: నీడబ్బేమి? ఇంటిలోవేయుట నీవొకట. తరువాత నింటి యజ
మానురాలును నాయిష్టము.

శర్మ: నీనింటికి యజమానురాలవైన నీకు నింటికి యజమానుడను
నేను. నేను సంపాదించినడబ్బు నీపెళ్ళినాడిచ్చిన మూడువే
లడిగితే కర్రదీసికొంటావే? నాడబ్బుటువంటిదికాదా?

రక్తా: ఇచ్చావు. అగుచేతనే పడుచుపెండ్లామును సంపాదించితివి.
లేకపోయిన నీవొకటి మునుసలిమొగమునకు ముక్కుపచ్చ
లారనివాళ్లు సిద్ధముగ నున్నారనుకొంటివా! నోరుమూసు
కొని కొంపలోవేయుట నీపని. అంతే తరువాతనాది. ఆవిధ
ముగ నుండిన నీమర్యాద నాపాలివ్రత్యము రెండును నిలువ
బడును. లేకపోతే పెద్దపెళ్ళికొడుకున్నాడే (కర్రచూపించి)
మహాదేవా అని నీనీవుమీద తొండవముచేయును.

శర్మ: రాజ్యమును ముండ యేలుచున్నదనుకొంటివా? ప్రభువు
గారితో జెప్పి నీకుంపతెంపెదను.

రక్తా: రానిమ్ము. వాడెవడో! అడిగెదను. నీవొకటి బడుగులందరును
మావంటితరుణుల యవ్వనమును బొట్టపెట్టుకొనుట ధర్మ
మేమో అడిగెదను.

శర్మ: నాడబ్బిచ్చెదవా లేదా?

రక్తా : నీవుచచ్చినను రూపాచుకూడ నీయను.

శర్మ : దైవమా! : ఈ రక్కసిని నా కొరకే సృజించితివా?

రక్తా : తల్లీ! నూకాలమ్మ! ఈ ముసలి దయ్యమును నన్ను మ్రింగుటకే పంపితివా?

శర్మ : గీ॥ ఇంతి కాదిది కుండల దొంతిగాని

కొమ్మగాదిది లోహపు దిమ్మగాని

రక్తా : భర్తగాడు నా జీవాల హర్తగాని

వీడు పతికాడు నా పాలి పెద్దకోణి

నేను చేసుకొనిన పుణ్యం అంతా బుగ్గిరుయ్యెను. కనుకనే యీ మండుకోతి నాపాల బడినది.

శర్మ : అన్ని యాశలు ఇడుగుటియి. ఒకటే తరువాయి.

కా' సన్యాసం బుచ్చుకొనెద

రక్తా : సన్యాసివి నీవేయైన సర్వము నాదే!

శర్మ : అన్యాయము సుమి నీకిది!

రక్తా : అన్యాయము నొచిచూడ నల మంగలిదే.

శర్మ : నా డబ్బు నా కిచ్చి నేను చెప్పినట్లు వినెదవా లేదా? ఇదే చివరమాట (చుడ్డుకర్ర బుచ్చుకొని బెనరించుచు)

రక్తా : నీవు మారణమైనను కాని కూడ నీయను. ముసలిపీనుగా! కొట్టవచ్చెదవా? నీ బ్రతుకునకు కొట్టుటకూడనా? అంత యోషిక కూడానా? ఇప్పుడే గెంటెదను. పొమ్ము. పిశాచ మా పొమ్ము (చీపురు కట్టతోకొట్టి గొటి తలుపువేయుచు.)

శర్మ : చివరకు నాగతియైతనది. డబ్బుతయ్య దీసికొని నన్ను వెళ్ళ గొట్టినది. ఓ పాపినీ! ఏధనమునుచూచి మురిసి నాకిట్టి దుర్గతిని గల్గించితివో యాధనములో లేశమైన నొకరూపుమైన నీకుదక్కరు. నేనునిజముగ చెఱుటనోడ్చి కష్టపడి ముప్పైతి

స్వయంపాకపు మూటలుమోసి కానికాని చొప్పున గూడ
బెట్టిన డబ్బెన నీకు గవ్వయైన దక్కను. నీ పుట్టిన యింటి
వాళ్ళచేత నీకుకూడా నిట్టి-గతియే పట్టుగాక. ఇది నా శాప
ము. అయ్యో! దైవమా! ఈ వృద్ధావస్థలో నీ పాపిని నన్ను
దిక్కులేనివానిని జేసినది. అయ్యో! అయ్యో! అయ్యో!

(మూర్ఛిల్లును.)

(సా.నూజీ శిష్యునితో ప్రవేశించును)

సాధూ:

(అరుబంధము 12)

శిష్యు: గుమాజీ! అల్ల నాటిమునుసలి బ్రాహ్మణుడు గుమ్మము
ముందు పడియున్నాడు.. చూచితిరా? ఇతని దుర్గతికి భార్య
యేకారణమా?

సాధూ: వత్సా! రమ్ము. ఆ వృద్ధబ్రాహ్మణుని సేదం దీర్చెదము.

(ఇద్వరు శర్మను సమీపితురు.)

శిష్యు: ఆచార్యా! ఈతని దుస్థితి కడుజాలిని గలిగించుచున్నది.

సాధూ: నాయనా!

గీ॥ గడుసు పెండ్లాము గయ్యాళి కన్నబిడ్డ
లొక్కరును లేరు బంధుగులొక్కరైన
జాలిపడరారు భార్యయూ సాగదోలు
యేమిచేయగలండిల నీ మునుసలి.

కనుకనే యీ సంసారమనునది దుర్భర పంకసమనిత్వమైన
మహాగర్తమని జ్ఞానులు వచించియున్నారు.

(ఇద్వరు ముఖమున చన్నీళ్లుచల్లి తుడవగ శర్మ లేచి కూర్చుండును.)

శర్మ: ఓ సమవర్తి! ఈ దిక్కుమాలిన దానిని నీ లోకమున కేల తీసుకొని వెళ్ళు? నేను నీకు భారమా?

సాధు: అయ్యా! మరణము మనము కోరిన వచ్చునదికాదు. జీవించి యున్నంత వరకు పరమేశ్వరుని సమ్మి నే కొరతయు గలుగను. అరక్షకుల కౌతడే రక్షకుడు. కనుకనే జ్ఞానులైన వారందరీ భవపూక విముక్తికై పరమేశ్వరపాదారవిదముల నాశ్రయించి యున్నారు.

శ్లో || తృష్ణాతోయే నుదన పవనోద్ధూత మోహకోర్మిమాలే
దారావర్తే తనయసహజగ్రాహసాఘాకులే చ
సంసారాఘ్నే మహతి జలధౌ మజ్జతా నస్త్రీధామన్
పాదాభోజే వరద! భవతో భక్తి నామ ప్రచుచ్ఛ.

అని వచించి యున్నారు. ఇంత వృద్ధుడ వయ్యను నేటి వరకు ధనలాలసుడవై యెవరిని సుఖపెట్ట దలంచితివో యా వ్యక్తి వలన నీ కిహపరములతో నొకటియైన లభించినదా?

శర్మ: స్వామీ! రెండింటిని చెడితిని. అజ్ఞానిని. నా కుత్తమగతులు లేవు. ఉద్ధరింపుడు.

సాధు: కలవు సర్వాతర్యామియైన పరమేశ్వరుని భజింపుము. ఆతనిని సమ్మి నవారు చెడరు. రమ్ము. నేటినుండియు నా యాశ్రమమే నీకు నివాసము. భగన్నామ చింతనయే నీ కార్యము. సర్వైహికాశల బరిత్యజించుటయే నీ కర్తవ్యము. ఆశ యన మహానది. దానిని దరించుట సామాన్యముకాదు.

శ్లో || ఆశానామ నదీ మనోరథజలా తృష్ణా తరంగాకులా
రాగగ్రాహవతీ వితర్క విహగా ధైర్యద్రుమధ్వంసినీ
మోహావర్త సుదుస్తరాతిగహనా ప్రోత్తుంగ చింతితటి
తస్యా: పారగతా విశుద్ధ మనసా నందంతి యోగీశ్వరాః.

కావున నీ వాశను దాటి భవరోగము క్షుడవగుటకు నాకడనొక

యశాషధమున్నది. దానిని సేవిపుము.

శర్మ: ఆ యశాషధమేమి? స్వామీ!

సాధూ: వినుము.

శ్లో॥ వ్యామోహప్రశమాషధం ముని మనోవృత్తిప్రవృత్త్యాషధం
దైత్యేంద్రాద్రికశాషధం త్రిభువనే సుఖీవనైకాషధం
భక్తాత్యంతహితౌషధం భవభయప్రధ్వంసనైకాషధం
శ్రేయఃప్రాప్తికశాషధం పిబ మహా శ్రీకృష్ణదివ్యాషధం.

దానిని సేవించుటకై నాయాశ్రమమునకు భోవుదమురమ్ము.

(అనుబంధము 13)

=ద్వితీయరంగము=

భోజకుమారుని గది.

(అలోచించుచు భోజకుమారుడు కూర్చుండును.)

భోజ: దైవసంకల్పము బలవత్తరమైనది. దానిని దప్పించుకొనుట
కెవ్వరికిని దరముకాదు. విధివిధాన మిట్లుండ ముత్రినేల
యనవలయును. పరిణయమై చిత్తూరులో గాలుపెట్టినది మొ
దలు దివారాత్ర విభాగములేకుండ నొక్కతీరున పాటలు
గంతులు ప్రారంభించినది. బొమ్మ నొక్కదానిని దెచ్చినది.
దానిపేరు గిరిధర గోపాలుడట. దానికి బూజలు నైవేద్య
ములు జరుగుచున్నవి. ఇదంతయు నిజమైనభక్తియో నటన
యో తెలియకున్నది. ఏమియెట్లున్నను ఆకీర్త్యపకీర్తులను
నేను భరింపవలయును గదా?

(ప్రవేశము. రాజనూత కమల)

కమ: కుమారా! ఏదియో యాలోచించుచుంటివి.

భోజ: ఏమియునులేదు. క్రొత్తగవచ్చిన నీ కోడలింగూర్చి తలసోయుచుంటిని. రాజకన్యకాజన విరుద్ధమైన యీ ప్రవర్తన మేమొ తెలియరాకున్నది.

కమ: ఈ విషయముంగూర్చి పరిచారికాముఖంబున గొంత వరకు వినియుంటిని.

భోజ: అమ్మా! నీవు గమనించితివో లేదో! కాని నేను చూచిన దానిని వచించెద నాలింపుము.

నీ॥ బామ్మనొక్కటి తెచ్చి పూవులనొనివచ్చి

పూజలొనర్చును మోదమలర

పక్వాన్నమానిగ భక్ష్యముల్గొనివచ్చి

నైవేద్యమొనరించు నిష్ఠతోడ

తంబురజేగొని ధరణిపై గూర్చుండి

సంగీతమును బాడు సరసముగను

సరసిజడభినేత్ర గిరిధర గోపాల

కావమేయంచు నాకసము జూచు

దిక్కులన్నియు బరికించు దెల్లవోయి

జూచుచుండు వేరొకచోట జోద్యమలర

నాట్యమాడుచునుండు నానందమునను

జనని! వినుము నీ కోడలి గుణగణములు.

ఇది యంతయు భక్తిపారవశ్యమందువా? నటనయందువా? వం

శాచార విరుద్ధమైన యీ ప్రవర్తన కేసునవలయును?

కమ: వచ్చి నెలదినము లయినవి. ఇంతత్వరలో నామెస్వరూప స్వభావాదులు మనకెట్లు తెలియును? నేనామెను పిలిపించి

లాలించి విషయమేమో తెలిసికొనదను. ఏదియైన పొరపాటున్న మృదువుగ బోధింప వలయును గాని తొందర పడరాదు.

భోజ: తల్లీ! నీ కెట్లు మంచిదని తోచిన నట్లు జేయుము. చివరకు దేలిన సారాశ మెరిగి:పుము.

(నిష్క్రమించును.)

కమ: ఎవరచ్చట?

(ప్రవేశము పరిచారిక) .

పరి: మీ యాజ్ఞ?

కమ: మీరాబాయిని పిలుచుకురమ్ము.

పరి: చిత్తము. (వెళ్ళును)

మీరా: (ప్రవేశించి) మహారాజీ! జయము. (నమస్కరించును)

కమ: కుమారీ! కూర్చుండుము.

మీరా: (దూరముగ గూర్చుండి) అమ్మా పిలిచిన కారణము దెలిసి కొనవచ్చునా?

కమ: లోపల నేమిచేయుచుంటివి?

మీరా: మాతా! నా కితరకార్యము లేమియును లేవు. శైశవ మాదిగ నమ్మియున్న నా యిట్టదెవమైన గోపాలమూర్తిని సర్వదా సేవింపుటయే నాపని. దానినే చేయుచుంటిని.

కమ: కుమారీ! నేను చెప్పినది సాఫధానముగా వినుము. ఈ చిత్తూరు సామ్రాజ్యమునకు నా యనంతరము నాయంత దానవు. కాబోవు మహారాజ్ఞివి. అట్టి నీ వెట్లుండ వలయునో యిండుక గమనింపవలయును. ఘరియును కులసతీ ధర్మములు నీ వెరుంగనివా?

కుమారీ! స్త్రీ వివాహితయైనతనే భర్త గోత్రాంకిత యగు

చున్నది. అందువలన నామె ధర్మము కర్తవ్యము నత్తమా
మలను పతి సనుసరించియుండును. పుట్టిన యింటివారితో
గల సుబాధము నూహించుతులు తగ్గిపోవును. మీత్తాడి
తాతగారు వైష్ణవ స్వామిదామూరుపాదులగుటచే నీకీ గో
పాలభక్తయగుచుదియుండును. నీమికమీద నత్తవారిటి
కులదేవత తైవరో యెరుగుచువా? ఒక్క మాయిటనే
కాదు. మీరారు రాజ్యమందలి ప్రతి క్షత్రియకుటుంబము
నకును అనాదిసిద్ధమైన బాప్సరాపు వాళమును జన్మించిన
ప్రతివ్యక్తిని నారాధ్యదేవత—

ఉ। శ్రీమదమామనోహరుడ శేషసురస్తవనిమూర్తి యా
కామరూపుడు దైత్యజన ఖండనశూలము దాల్చువాడు ప్ర
జ్ఞామహిమోజ్వలుండు మునిసన్నతుడౌ ప్రభు వేకలింగజీ
కామిత దాయకుండతన కల్కిరౌ పూజ్యుడటంచు నమ్ముమా
అట్టి జగత్పితరులైన యేకలింగజీ భవానీ దేవతల నారాధించు
టయే నీకుధర్మము.

మీరా: జననీ! మీరు చెప్పినది నిశ్చయము. కాని నేను బాల్యము
నుండియు గోపాలమూర్తి నారాధ్య దైవముగ నిశ్చయించి
తిని. నా యుత్తరకరణ చతుష్టయము నాతనికి సమర్పించి
తిని. నాశరీర మాతని సేవకై వినియోగించుచుంటిని. ఇప్పుడు
మార్పు కొనుటెట్లు?

కమ: అవసరమును బట్టి కాలమును బట్టియు మార్పుకొన వలయును.
ఇది నా యాజ్ఞ కాదు. నీ పతి యాజ్ఞ.

మీరా: తల్లీ. మీ యిద్వార వాక్యములును నా కాదరణీయ
ములే. అందరికిని బూజ్యులగుట మీ వాక్యమత్యంతమాద
రణీయము. కాని నావివాహమునకు ముందే నేను త్రికరణ

శుద్ధిగ నా యిష్టదైవముగ గోపాలమూర్తిని వరించి యుంటిని.
నా పరమార్థముగ గిరిధరుని సేవలకెట్టి యాటంకము గల్గి
నను నా శరీరము నిలువను. నా శరీరము నతని కైంకర్యమున
కర్పించితిని. సుసార సుఖములకును తత్సంబంధగు వాం
ఛలకును నా హృదయమున దానలేదు. తల్లీ! నే నట్లుప్రతి
జ్ఞ చేసితిని. నన్ను గ్రహింప వలయును.

కమ: ఓహో! ఏమి నీ వినయములు! మితి మీరుచున్నదే! లోక
విరుద్ధమైన నియమంబులను జెట్టుకొని నేటికాలమునకు నీవొ
కతేవే యుత్తింటి కాపురము జేయవచ్చితివి కాబోలు. ఏగ్ర
హము నేమి! వరియించుటేమి? ఎవరైన వినిన నవ్వరా? లేని
పోని ధర్మముల నేకరువు పెట్టకుము. నీకు దెలిసినంత నూకు
దెలియును. సుసార సుఖమున నిచ్చలేని దానవు. వివాహ
మేల జేసికొంటివి? పెండ్లియాడిన పిదప పతివాక్యముల దిర
స్కరింప దలచిన మహా సాధ్వీమణివి నిన్నే చూచితిని.
చాలు చాలు. మితిమీరిన తెల్విఠేటలను జూపి పెద్దలకు
గోపము గలిగించి కష్టముల కొడిగట్టకుము.

మీరా: తల్లీ! మీరు చెప్పినది యదార్థమే. కాని నా మనవిని విని
నావలన సేరమున్న దండింపును.

సీ॥ వరియించితిని నేను గిరిధర గోపాలు

నా తేనుగాగ బాల్యంబునందె

నియమంబొనర్చితి నెమ్మనంబున నిల

నన్య మానవుని బెండ్లాడ ననుచు

గానం బొనర్చితి మానక భక్తితో

వాసుదేవుని గుణ నైభవమును

పెద్దల యాజ్ఞనే విధ్యుక్త ధర్మమా

చెంచి నే శిరసావహించి యుంటి

అట్టి నా నిశ్చయంబున కననుకూల

ముగను బలవంతపు వివాహమునను నాదు

నియమముల నెల్ల నూ బాబునేల గలిపె

లేకు నానేర మింతైన లేకు లేకు

పెద్దవారల దుఃఖంప జేయుటకు మనసాప్సమి రెండు నియమ
ములపై యీ వివాహమున కంగీకరించితిని. వాని నాలిం
తురుగాక.

గీ || వదలజాలను నాదు గోపాలబాల

విగ్రహార్చన క్రమము నేవేళనైన

దాసినై యుండుగాని యాతని గృహమున

నితర సుఖవాంఛలకు నెడ మీయజాల

అని ప్రతిజ్ఞ యొనర్చితిని. ఉత్తమ క్షత్రియకన్యనై దైవ సన్నిధిని
జేసిన ప్రతిజ్ఞను దాటుట ధర్మమగునా అమ్మా! మాతృ
పితృ విహీనను. భవదీయ పాదములకు మ్రొక్కి ప్రార్థించె
దను. నన్నను గ్రహింపుడు.

గీ || దాసినైయుండు మీయింట తల్లి మీరు

నాకు విధియించు పనుల నానంద మొప్పు

నిర్వహించెద గాని నా నియమమునకు

విఘ్నము నొనర్ప వలదని విన్నవితు

కమ: ఇంత గర్వపూరితు రాలవగు నీకు గర్వములు సమీపింప
గలవు. నేనేమి చేయుదును. నీ మాటలు నీ చర్యలు నీకే
రుచింప వలయును గాని లోకమంతయు నవ్వ చున్నది.

మీరా: తల్లీ! నేను శ్యామసుందరుని పరిచారికను. ఆతడు నన్ను

రక్షింప గలడు. ఎన్ని కష్టములు వచ్చినను భరించుటకు సం
సిద్ధురాలను. నమస్కారములు. నాకు సెలవొసంగుడు.

(నిష్క్రమించును)

(ఊదాబాయి మీరాబాయి కెదురై లోనికి వచ్చును)

కమ: ఎంతదృఢ నిశ్చయము? ఇట్టి సుందరికి నవయవ్వనవతికి క్రొత్త
కుల వ్యతిరేకమైన విరాగమా? దైవలీల? ఈమె విష్ణుభక్తి
ని మరలింప సాధ్యము కాకున్నదే.

ఊదా: (కుర్చీలో గూర్చుండి) అమ్మా!

కమ: ఊదా! ఎప్పుడు వచ్చితివి?

ఊదా: ఒక అరగంట యైనది. ద్వారమునుండి క్రొత్త పెండ్లి కూతురు,
క్రొత్తకోడలు, కాబోవు రాణీయైన యా మీరాబాయి
సంభాషణమును వినుచుంటిని.

కమ: ఆ గోపాలభక్తి యామెకు బాగుగ బట్టువడినది.

ఊదా: నేనన్నియు వింటిని. మహారాజ్ఞివను గౌరవమునైన దలంపక
యవినయముగా సంభాషించిన యా గర్విణి భక్తురాలా!
ఏమి భక్తి? క్రిడబడి పొరలుచున్నది. నీ మెత్తదనమును
గనిపెట్టి నీ యట్టి యమాయకు రాలిని స్వాధీనము జేసుకొని
మీ గణాచారి యందరి నొకయాట యాడించేట్లున్నది.

కమ: ఇకను క్రొత్తగదా! పుట్టినయింటి యభ్యాసములు మారవల
యునన్న కొంతకాలము జరుగవలయును.

ఊదా: అమ్మా! అన్నముడికినదా లేదాయని తెలిసికొనుటకొక
మెతుకుపట్టి చూచినచాలు. తొలిముద్గలోనే యీగపడినట్టి
రాణీగారిసంగతి వచ్చిన నెలలోనే తెలిసినది. ఏదెట్లున్నను
రాజాంతఃపురస్త్రీలకిట్టి వేషభాషలు పనికిరాదని చెప్పినను
వినకున్నది కానిమ్ము. ఇదేదియో నాటకము. ఈ మీరా

బాయి నాటకముపై నొకకన్నుచి శ్రద్ధతో బ్రతుక్కించిన
గాని దీనిరహస్యము తెలియకు. నే నీ నాట్యకత్తై సంగతిని
విచారించెదను. నీవు తటస్థముగ నుండుము.

కమ: అట్లేకానిమ్ము.

(నిష్క్రమించును.)

ఊదా: ఎంతగర్వము! ఆడబిడ్డను, తనభర్తకు సహృదరిని, మహా
రాజ పుత్రికను అట్టి నన్ను చూచి తలయెత్తలేదు. సరిగా
దాని తొలగలేదు. కంట జూడలేదు. పలుకరించలేదు. గౌర
వము జూపలేదు. పెండ్లియక్కరలేదు. ఈ పేడబొమ్మే నా
మగడంటే బలవంతముగా పెండ్లి చేయదలంచుటచే తాను
ప్రతిజ్ఞ చేసినదట. ఇందేదియో రహస్యమున్నదని వెర్రిదెస
గ్రహింపగలదు. తనయాట సాగించుట కిచ్చటనున్న వారం
దరును తెలివితక్కువ దద్దమ్మలని భావించినది కాబోలు.
నేనెవ్వతెనో గ్రహించలేదు. నేటినుండియు నీమె వెనువెంట
నేయుండి యారహస్యమేమో యీ వివాహవైరాగ్యమెం
దులకో తెలిసికొని నా సహృదరునకు దెలిపెదను.

(అనుబంధము 14)

తృతీయరంగము

(భోజకుమారునిగది. భోజకుమారుడు, వృద్ధమంత్రి, కృష్ణ సింహుడును, కూర్చుండురు)

భోజ: కృష్ణసింగ్! పెద్దవాడవు. ఆలోచన కర్తవైయుండి సంగతి యంతయు దెలిసికొనియు నెందులకీ సంఘటన మొనర్చితివి? నేను ముందే చెప్పియుంటిని. ప్రతిబింబమును చూచిననాడే యామె స్వభావమును వచించితినిగదా “యత్రాకృతి స్తత్రగుణా భవంతి” యనునట్లు ఆకారమునకు దగినగుణము లెందులకుండవు? ఈవివాహము వలన నామెకు నాకును గూడ సుఖముండదని యెరింగియు నా హృదయమున కొక మనోవ్యాధిని గల్పించితివి. ఇందులకే మన వలయునో తెలియదు.

కృష్ణ: యువరాజా! యధార్థమును వచించుచుంటిని. నా కామె ప్రతి బింబమును జూచినది మొదలు విపరీతమైన భక్తి యుద్భవించినది. ఆ తేజోమయ ముఖమండలము జూడ నా కామె స్వరూపము జగన్మాతృస్వరూపముగా దోచుటచే నిట్టి పవిత్ర స్వరూపిణికి దాము భర్తయగుటయే గౌరవమనియు చిత్తూరు సామ్రాజ్య మంతయు నామె వలన ధరింప గలదనియు దలంచి యట్లానర్చితిని. నా మాటలలోని యదార్థము మీ కొకానొకప్పుడు తెలియక సోదు.

(ప్రవేశము దాసి)

దాసి: జయము కుమారప్రభూ! రాజకుమారి ఊదాదేవి తమతో సంభాషింప గోరుచున్నారు.

భోజ: (మంత్రిని సాభిప్రాయముగా జూచును)

కృష్ణ: రావచ్చును. యువరాజా! నేను తిరిగివచ్చి మీ సంశయము
దీర్చెదను. సెలవొసగుడు!

(నిష్క్రమించును)

(ఊదాబాయి ప్రవేశించును)

భోజ: సోదరీ! గూర్చుండుము.

ఊదా: (కూర్చుండును)

భోజ: ఏమి విశేషములు?

ఊదా: విశేషముల కేమితక్కువ? క్రొత్తకోడలు రాజమందిరాంత
ర్భాగమున గాలుపెట్టినది మొదలు విశేషములే.

భోజ: ఆ విశేషము లేపియో వివరింతువా?

ఊదా: అపకీర్తిని శాశ్వతకళంకమునకు గారణమైన యా విశేష
ములను విరమించుటయే మంచిదని నా యభిప్రాయము.

భోజ: అట్టివానిని దాచుట మంచిదికాదు. తెలిసికొని సోగొట్టు
కొనుటమంచిది.

ఊదా: వినిన కోసము రాకమానదు. కోపి తన్ను నెదిరినిగూడ గుర్తిం
పజాలడు.

భోజ: నీకట్టి భయమక్కరలేదు. వచింపుము.

ఊదా: మీరాబాయియొక్క సంగతిని దెలిసికొంటివా?

భోజ: ఇప్పుడు క్రొత్తగ దెలిసికొనవలసిన దేమున్నది?

ఊదా: నేటికి మీవారు రాజవంశగౌరవమతయు నశించు తగుణము
వచ్చినది. రాజాంతఃపురము సన్యాసుల మతముగ మారుచు
న్నది. ఇదంత జూచి సహింపజాలక నేరొకనా డామెకడ కేగి
మీవారుమహారాణా సంగ్రామసింహుని కోడలివై యువ
రాజు దేవేరివగు నీకీపద్ధతితగదు అనిచెప్ప నామె మానవమా
త్రుల దయతో నాకెట్టి సంబంధమునులేదు. నాసర్వస్వము

గిరిధరగోపాలుడని చెప్పెను. మరియును మన కులదేవత
తైన ఏకలింగజీ భవానీమాతల కామె మ్రొక్కదట. తాను
తెచ్చుకొనిన బొమ్మయే తనదైవమట. దానికే పూజలు ఆర
గింపులు విరామములేకుండా జరుగుచున్నవి. వింటివా? ఇంత
కన్న నిర్లక్ష్యమేమున్నది? ఈ ఏకాంతసేవలు ప్రభాతసేవలు
ఈవేషము ఈనటన అంతయు దేనికో మొన్న గ్రహించితిని.
లోకవిరుద్ధమైన యీసంసారసౌఖ్య పరిత్యాగము యొక్క
పర్యవసానము తెలిసికొంటిని. అందులకే ఈమె యిటి చా
కిరి యెంతైన జేయగలనుగాని సుసారసుఖమున కంగీకరింప
నని ప్రతిజ్ఞ చేసినది.

భోజ: ఎందులకో!

ఊదా: నావధానముగా వినుము. ఉద్రేకపడకుము. ఈమెకు సాధూ
జీయను గురుడున్నాడు. ఈమెకొర కప్పుడప్పుడు వచ్చుచుం
డును. ఆతనికి నామెతో నేమి పనియున్నదో తెలియదు.
రాత్రులయందు గదితలుపులు వేసియుండును. తెల్లవారు
వరకు పాటలు నాటలు ప్రేమాలాపములు జరుగుచుండును.
స్త్రీలలో భక్తురాండ్రు లేరా? వారందరును సుసారము
భర్త అత్తమామలను వదలి సన్యాసులతో గలసి గంతులు
వేసిరా? తప్పుక నిందేదియో రహస్యమున్నది. రాత్రులయం
దా గదిలోజరుగు ప్రేమాలాపము లెవరితోడనో తెలిసి
కొనవలయును.

భోజ: నిశ్చయమా? (కోపముతో లేచును.)

ఊదా: నీతో నే నెన్నడైన నసత్యములాడితినా? నేటిరాత్రి నాతో
రమ్ము. నీకు చూపించెద.

భోజ: ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమి?

ఊదా: పుట్టిన విషవృక్షమును వ్రేళ్ళతో బెకలించి కళంకమును నాశనము గావించు కొనుటయే.

భోజ: ఓసీ! నీచురాలా! నీ బాహ్యవేషమును గని మోసపోయితిని.

మ! కులచా! నీదగు రూపవేషములు మాకున్ జిత్రచాంచల్యము
 గ్గలుగఁజేయుట మోసపోయితిమి నీ కాపట్యమూహింపలే
 దిలలో గాంతల నమ్మరాద నెడి వాక్యేసత్యమై యొప్పె ఛీ!
 కలికీ రూపశిశాచినీ! యుదెనినున్ ఖండించెదన్ జూడుమా.

(కత్తినిదూసి వెడలబోవ ముత్రి కృష్ణసింహుడుప్రవేశము.)

(ఊదాబాయి వెడలును.)

కృష్ణ: యువరాజా! శాంతింపుడు.

భోజ: విన్నక్కర లేదు. నీ మాటలను వినుటవలన గల్గిన ఫలితమే
 యిది.

కృష్ణ: తొందర పడవలదు. పెద్దవాడను. నా మాటలను శాంతము
 తో వినినపిదప తోచినయట్లు చేయవచ్చును. రాజకుమారి
 మీతో జెప్పిన విషయము నాకు తెలియును. కూర్చుం
 డుము.

భోజ: వివరలసిన దేమి మిగిలినది?

ముత్రి: యువరాజా! ఘనతపహించిన మీవారు సామ్రాజ్యమునకు
 భావి యధీశ్వరుడవయ్యు నిట్లు తొందర పడవచ్చునా
 ముందరయక దొందర పడుట నీతిమౌతులలక్షణమా? వినిన
 దానిలోని యదార్థమును విమర్శించు కొనవలదా! శ్రవణ
 మాత్రముననే శిక్షాస్మృతి నుపయోగించుటయా?

భోజ: నా సహోదరి చెప్పిన దసత్యమందువా?

ముత్రి: అసత్యమని కాని సత్యమని కాని నేనేదియు వచింపను. విని
 న దానిలోని యదార్థమును నిశ్చయించి గుణదోష విచారణ

సల్పుట ప్రభువుల ధర్మము. కావున నేటిరాత్రి మీరాదేవి మందర ప్రాంతమున బొంచి యుండి యా వచ్చు వారింబట్టు కొని రహస్యముగ రాజాంతఃపురము జొచ్చిన యా ద్రోహిని ఖండింపుము.

భోజ: అట్లయిన నేటిరాత్రియే యాపని గావించును. (వెడలిపోవును)
కృష్ణ: మీరాబాయి గదిలో జొరబడిన దొంగను బట్టవలయునన్న శరీరబలము పనికిరాదు. భక్తియు నాధ్యాత్మిక శక్తియు గావలయును. (వెడలిపోవును)

ఊదా: (ప్రవేశించి) ఈ మునుసలివచ్చి కార్యవిఘ్నము గావించెను. కానిమ్ము. నేటిరాత్రి యేమిజరుగునో ఏఱ్ఱించి తరుపరి కార్య క్రమము నాలోచించెదను. (నిష్క్రమించును)

=చతుర్థాగము=

(మీరాబాయి పూజామందిరము మీరాబాయి పాడు చుండును)

(అనుబంధము 15)

(గది వెలుపల చాటుగా భోజకుమారుడు ఖడ్గహస్తాడై దాగి యుండును. వెరుక లీలాకుమారియు నుండును శ్రవణ మభినయించి)

భోజ: అదిగో సంగీతధ్వనులు వినవచ్చుచున్నవి. పాట ననుసరించి వేణుగానము వినబడుచున్నది. ఇర్వురుండకున్న నేక కాలమున రెండు ధ్వనులెట్లు రాగలవు?

మీరా: మోహనాకారా! నాశనువు నీసేవకై యేర్పడి యున్నది.

సీ ॥ ప్రాణేశ నీతోడ బలుకగలేని జ

హ్వలభించిట్ట సత్ఫలము కలదె

మోహనాకార నీమోము చూడగలేని

వాలుకన్నుల వైభవంబదేల

కాంచనచేల నిన్కొగలింపగలేని

బాహుద్వయముగల ఫలముకలదె

ఆనందరూప నీ యధరమానగలేని

యధరోష్టమేల నీ యవనిలోన

సతత మెడబాచుకను నీకు సరసనుండి

దివ్యసుఖమందగాలేని దేహమేల

నాథ! నాప్రాణనాథ! యనాథనాథ!

నన్ను విడనాడుటిది నీకు న్నాయమొక్కొ?

భోజ: ఈ ప్రాణనాథుడెవరు?

మీరా: జగన్మోహనా! నీసేవ కక్కరకురాని ఈ తనువు తనువా?

మోడుబ్రాకుగాక. నీయనుగ్రహము నందని జన్మము వ్యర్థ
మగుగాక సార్థకమగునా?

భోజ: ఈ జగన్మోహను డెవరో బయలు పెట్టవలయును. (ముందు
నకు వచ్చి కత్తిదూసి) ఓసీ! గోముఖవ్యాఘ్రమా!

(“కులటా నీదగు మాప” అను పద్యమును బాడుచు గది
లోనికేగును.)

మీరా: (తెల్లబోయి నిల్చుండును.)

భోజ: ఓసీ! కొయ్యవలె నిల్చుండువేల? నీప్రేమకు బ్రాతృజైన
యా జగన్మోహనుడు ప్రియుడేడి? నా యీ కరవాలము
వాని రక్తమునకై దగగొని యున్నది.

మీరా: మహారాజా!

భోజ: మారాడకుము. నీ విటునిచూపుము. ఖండించెదను.

మీరా: (గోపాల విగ్రహమును చూపి) అడుగో నా విటుడు. నా హృదయము నాకర్షించినాడు. నా మనస్సు జూరగొని నురల నా కీయకున్నాడు.

భోజ: ఓసీ! ఇంకను నీపరిహాసమునకు మోసపోయెదననితలచితివా?

మీరా: మహారాజా! పరిహాసముకాదు యదార్థము. ఆ గోపాల మూర్తియే నావిటుడు. నామానసవోరుడు. నాహృదయా నందికరుడు. మీచేతనైన వానిని ఖండింపవచ్చును. కృష్ణా! లీలామానుషవిగ్రహా! గోపికల యిడ్ల నవనీతము నపహరించిన నేరమునకే యశోదమ్మచే దెబ్బలుతినిన నీవు పార్థ సారథివై కౌరవసైన్యము ప్రయోగించిన శరఘాతములను సహించిన నీవు నేడీ కరవాలధారను సహింపజాలవా? కృష్ణా! నాపెన్నిధానమా! గిరిధరగోపాలా! తుమింపుమా! తుమింపుమా!

భోజ: దుష్టురాలా! ఇంకను మోసగించెదవా? చూడుము. నీ విటునికొరకు నిన్నే ఖండించెదను. (కత్తియెత్తి వరుకబోవ చేయిబిగిసిపోవును.) ఆ! ఆ! ఇదేమి నాచేయి స్తంభించినది! గుండెలు బరువెక్కినవి! హా! హా! (క్రిందపడబోవ ఊదాబాయి పట్టుకొనును.)

(తెరపడును.)

భక్త మీరాబాయి

చతుర్థాంకము

=ప్రథమ రంగము=

(రక్తాక్షి పుట్టినిల్లు. ఇల్లు ఊడ్చుచుండును.)

రక్తా: చివరకు నాగతి యీతపట్టినది. సొమ్ము పోయినది. శనిపట్టి నదన్న ట్లయినది నా గతి. చాకిరి యంతయు నా వంతు. సుఖపడుట వాఱివంతు. దాసీదానికున్న గౌరవముకూడ లేదు. నాకొంపలో నే పడియున్న నాకీ తిప్పలుండెడివా? కనుక నే ముసలివాడైనను మరెట్టివాడైనను పెనిమిటితో వేదరికము లేదందురు.

(అన్నగారు శంకరయ్య ప్రవేశము)

శంక: ఏమే రక్తాక్షి! ఏమిటో గొణుగుకొనుచుంటివి?

రక్తా: ఏమియునులేదు. నా ప్రారబ్ధము.

శంక: ప్రారబ్ధమేమి? కడుపునిండ తిని పడియుండలేకనా?

రక్తా: నీ మెప్పులతోనే కడుపునిండుచున్నది. ఇంక తిండికూడ నేల? యిక్కడికే వెక్కసమైనది.

శంక: ఔను. తేరతిండి వెక్కసముకాదా?

రక్తా: నా పెనిమిటివలన సంభవించిన ధనమంతయు మీకుసమర్పించిన తమపరి నాకుబెట్టునది. తేరతిండికాదా?

శంక: నిన్ను తీసుకొని రమ్మనిన వారెవరు? ఆ వృద్ధుని యేడ్పించి యిట జేరుమనిన వారెవరు?

రక్తా: కనుకనే నా ప్రారబ్ధమునకు దుఃఖించు చుంటిని.

శంక: చేసికొనినదాని ననుభవించ వలయునే గాని పచ్చగా నున్న యింటిలో రోదన మొనర్చిన నూరు కొనరు.

రక్తా: నే ననుభవించుచున్న దీ జన్మముననే గాని చేతికి జిక్కినది కదాయని నా సొమ్ము పెట్టి పెళ్ళి పేలాలు వేగించుకొని అన్ని ముచ్చట్లు తీర్చుకొని తిన్నయింటి వాసాలు లెక్కపెట్టి నట్లు నన్నీరితిగ నీవు నీ భార్యయు దుఃఖపెట్టి నందులకు ప్రతి జన్మమందునను పదింత లనుభవింప గలవు. దైవము న్నాడుగాని లేకపోలేదు.

శంక: పేలాలుగీలాలు అని అంటివా? మూతిపొట్టు రాలును. జాగ్రత్త. ప్లైరిణీ! నీకు భగవంతు డుండెనను జ్ఞానమున్నదా? సంపాదించి పెట్టువృద్ధపతిని వెడలగొట్టి పుట్టినింట జేరిన నీకు దైవచింతయూ! దుర్మార్గురాలా! నిన్నేమి చేసినను పాపము లేదు. వచ్చినదానవు చచ్చి నట్లుండుము. పెట్టిన తినుము. లేకున్న చావుము. అధికముగ మాట్లాడిన బ్రాయశ్చిత్త మొనర్చెదను.

రక్తా: ఆడుదాని డబ్బుదిని బ్రతుకుచున్న నీవంటి సిగ్గుమాలిన యథము డితకన్న నేమనును? చేయుము. నీ బ్రాయశ్చిత్తము చూచియే పోయెదను. నా పాపము పండినట్లు నీపాపము కూడ పండువరకు నుండి తనుపరి పోయెదను.

శంక: ఇరుగో చేయుచుంటిని చూడుము.

(చొప్పపై గొట్టును.)

రక్తా: సిగ్గుమాలిన వెధవా! నీ యిల్లు వల్లకాడు కాను. నీ కేమి

మాయరోగమురా? నన్ను గొట్టితివి!

(చీపురుకట్టతో గొట్టును.)

శంక: (మెడమీద చేయివేసి గెంటి) నాయుంటనుండి పొమ్ము. నిలుచుంటివా నడుము విరుగును.

రక్తా: (రోదనముతో నడచుచు) నీ చేతులు విరిగిపోను, నీ వంశము నిప్పులోపడ, చాపు ముండాకొడకా! (చీపురుకట్ట మొగాన కొట్టి) చండాలుడా! నీ యింటనుండునది గాడిదయే!

(పోవును)

శంక: మగిని నింటనుండి గెంటినప్పు డెల్లానున్నదే? నీచురాలా! పొమ్ము. తిరిగి చూచితివా కర్రవిరుగుతుంది. (లోపలికిపోయి తలుపు బిగించుకొనును)

రక్తా: చేసినంత ననుభవించితిని. సామ్యంతయు కడిగిపెట్టితిని. ఈ రాక్షసుడు నాశనమైపోతే! నా సొమ్ముతిని నన్ను వెళ్ళగొట్టెను. చేత రూకలేదు. నా గతియేమి? రెండింటికిని చెడితిని. ఓ డబ్బుచూచుకుని పొంగిపోయే అమ్మలారా! కుంటియైన, వృద్ధుడైన, పెన్నిటితో నుండుటయే గౌరవము. ఆతనిని వదలిన మనపాట్లు కుక్కలకన్న నతినీచము. నేనిప్పుడేమి చేయవలయును? ముందు మేర్పాటుకొని స్వగృహమునకేగి ముసలాయన సంగతి విచారించి మెల్లగ నాయనను జేరుకొనియెద. ఘడినచోటనే వెదకుకొనవే పాపాత్మురాలా! అన్నట్లు చేతులారా వెడలగొట్టిన వృద్ధభర్తను వెదకు కొనుచు బోయెదను.

(నిష్క్రమించును)

ద్వితీయరంగము

రాణి కమలాదేవి గది

(కమల, ఊదాబాయి కూర్చుండి యుందురు)

కమ: ఊదా! తరువాత నేమైనది?

ఊదా: ఏమున్నది? కత్తియెత్తి నరకుట కేగిన సోదరుని చేయి స్తంభించి పోవుటయే గాక మూర్ఛపడినతోడనే నే నాతని నెత్తి యొక శయ్యపై పరుండబెట్టి శైతోపచారముల జేయించు చుంటిని గాని తెలివి రాలేదు. ఇంతలో మీరా లేచి గోపాలా! శ్యామసుందరా! యని పాడుచు గంతులు వేయుచు భర్త కడకువచ్చి శరీరము నా పాదమస్తకము చేతితో నిమిరుటయే తడవుగ యథా ప్రకారముగ లేచి కూర్చుండెను.

కమ: ఆశ్చర్యము. ఇంత ప్రయత్నించినను శంకకు దగిన దృష్టాంత మేమైన గనుపడినదా?

ఊదా: లేదు.

కమ: అట్లయిన నీ నిష్కారణానుమానమేల?

ఊదా: సంభాషణము వింటిని. ఆమె పాడుచుండ నెవ్వరో మురళి మోయించుటయు నాలించితిని. నా చెవులతో వినిన దాని నెట్లు నమ్మకుండును?

కమ: అన్యాయీ! అక్కరకు మాలిన శంకను వదలుము. ఆమె యదార్థమైన శ్రీ కృష్ణ భక్తురాలని నా నిశ్చయము.

ఊదా: లేదు. అందేదియో మోసమున్నది. ఆమె ఇంద్రజాల విద్య నుపయోగించి సోదరుని మూర్ఛ మునుగునుట్లు చేసినదని

నా యభిప్రాయము. నా కీమే భక్తురాలని నమ్మక మేమి యును లేదు. చిత్తూరు రాజవంశమునకు గోడలై చిత్తూరు రాజ కుటుంబ గౌరవమును గమనింపని యీ స్వైరిణికి తగిన ప్రతిక్రియ జేయవలయును.

కమ: కుమారుని యభిప్రాయమును గమనింపుము.

ఊదా: ఆతడు మృదుహృదయుడు. ఆ దినమునుండియు నతనికి నీకు బట్టిన పిచ్చియే పట్టినది.

కమ: నీవెన్ని చెప్పినను నాకామె దైవబలసంపన్నురాలని తోచిన ఇందు నీకు పరాజయము తప్పదు కావున నూరకుండుముది.

ఊదా: ఆమె దైవబలమును బరీక్షించెదను. నీవు మారాడక చూచు చుండుము. (నిష్క్రమించును)

శైరపడును.

=తృతీయ రంగము=

(గోపాలుని పూజింపుచు మీరాబాయి కూర్చుండి యుండును.)

(అనుబంధము 16)

మీరా: కృష్ణా! నందబాలా! గోపరిపాలా! సుగుణశీలా! ఎన్నిదిన ములీ గతిని మరుగున డాగెదవు? నన్నేల జూడరావు? భగవంతుడవైన నీవు నీ భక్తులకు కూతదూరంబున నుండువని పల్కుదురే?

సీ॥ కూయిడినంత నీవే యాయుధము లేక
 గరిని రక్షింపగ తరలిరావె
 శ్రీహరియని భక్తిచే గేకవైచిన
 ప్రహ్లాద భక్తు గాపాడరావె
 కృష్ణాయనుచు సభ నేకవైచిన ద్రాప
 దిని గావలేడె ప్రేమను వహించి
 నారాయణాయంచు నోరారబిలిచిన
 బాలుని ధ్రువుని గాపాడరావె
 నిశ్చలంబగు భక్తితో నిన్నుదలచి
 యారితో గేకవైచిన నరుగుదెంచి
 నీవు ననుగావరావేల నీలవర్ణ!
 బాలగోపాల! శ్రీలోల! భక్తపాల!

కృష్ణా! విశ్వమం దెద్దానిని చూచినను దేనిని వినినను షోడశ
 సహస్ర రాజకన్యకా ప్రాణనాథుడవైన, సంఖ్యాతీత గోపి
 కాజన చిత్తచోరుడవైన, నీ రూపమే గానవచ్చుచున్నది.
 నీ నామసంకీర్తనమే వినబడుచున్నది. గిరిధరా! రమ్మ కూ
 ర్చుండుము. ఇదిగో ఫలహారములు సిద్ధపరచితిని. భుజింపు
 ము. కడుపునిండా నారగింపుము. అనంతకోటి బ్రహ్మాండ
 ములుగల బాజ్జయేయిది, గోకులమందలి గోపికాగృహముల
 గల నవనీలము నపహరించి యారగించిన బాజ్జయే యిది,
 ఉలూకల బద్ధుని జేయదలంచి వచ్చిన యశోదమ్మ యొక్క
 దీర్ఘరజ్జవునకైన గట్టుబడని విచిత్రపు బాజ్జయేయిది కృష్ణా!
 మన్నుతింటివట. నీకిది తగునాయని మందలించిన నీ తల్లి
 యైన యశోదాదేవింగాంచి—

శా: అమ్మా మన్నుడినంగ నే శిశువునో యాకొంటినో వెర్రినో
 నమ్మజూడకు వీరిమాటలు మది న్నన్నీవు గొట్టంగ. వీ
 రిమ్మార్గంబు ఘటించి చెప్పెదరు కాదేని న్నదీయాస్య గం
 ధన్మాఘ్రాణము జేసి నా వచనము ల్దమైన దండొపవే!
 అని పల్కి నోరు తెరిచి చతుర్దశభువనముల బ్రదర్శింపజేయుట
 కాధారమైన నీ విచిత్రపు బాజులోని యాకలిని దీర్చుట
 నా తరమా! భక్తితో నిచ్చినది గ్రహించి నన్ను గృతార్థు
 రాలి జేయుము. మంశీధరా! నేను నీ గుణగాన మొనర్చె
 దను. నీ వారగించుచుండుము. (తంబురా తీసి పాడును)

(అనుబంధము 17)

(ఉదాబాయి ప్రవేశించును.)

ఉదా: (తనలో) ఆహా! ఏమి అభినయము. (ప్రకాశము) మీరా
 బాయి!

మీరా: (తంబురా క్రిందనుంచి) కృష్ణా! పల్లెరములోని ఫలహారము
 లేమైనవి? భుజించితివా? ఆకలి దీరినదా? రమ్మ. పరుగడ
 బెట్టి జోలబాడెదను. (తొట్టెలోనుంచి)

(అనుబంధము 18)

ఉదా: (తనలో) ఎంతగర్వము, ఎంతమత్తత? సామ్రాజ్యాధి నాధుని
 పుత్రికనను గౌరవము కూడా ద్రోసివైచినది. (ప్రకాశము)
 మీరాబాయి!

మీరా: (తిరిగిచూచి) రాజకుమారీ! రండు, కూర్చుండు.

ఉదా: మీవారు సామ్రాజ్యాధీశ్వరి కాదగిన స్త్రీకిది గౌరవము
 కాదు.

మీరా: సామ్రాజ్యాధీశ్వరి కావలయును అను వాంఛ కలవారికి
 మీరు చెప్పినది సరిపోవును. కాని నాకట్టి వాంఛలు లేవు.

నాకు కావలసిన దొక్క గోపాలభక్తి సామ్రాజ్యమే.

ఊదా: చిత్తూరు యువరాజును పెండ్లియాడలేదా?

మీరా: అయిన —

ఊదా: చిత్తూరు రాజవంశాచారమును గమనింపవలయును. వారి యిష్టదేవత నారాధింపవలయును. వారి గౌరవమునకు దగి నట్లుండవలయును.

మీరా: అట్లు చేయని యడల —

ఊదా: రాజవంశ మర్యాద సత్కీర్తమిడుట పతివాక్యముల దిరస్కరించుట అను నేరములకై శిక్షింపబడుచువు. కావున శ్రద్ధగా వినుము. మా కులదేవత లైన ఏకలింగజీ భవాసీమాతల నారాధింపుము. ఆ జోగులను సన్యాసులను జేరదీయక యీ విగ్రహారాధనమును వదలుము. రాణి వలె రాజాంతః పురమున సంచరింపుము.

మీరా: రాజకుమారి! మీ యిష్టదేవము పరమేశ్వరుడైన యేకలింగజీ యైన నా యిష్టదేవ మెవరో వినుడు.

సీ! నీలమేఘచ్ఛాయ నెరిగెల్లు మెయివాడు

తామరసదళ నేత్రములవాడు

మోవిఁజై మ్రోగించు మురళి గల్గెడివాడు

చక్కని బర్హిపింఛంబువాడు

గురువింద పేటల మెరయు వక్షమువాడు

మండిత కస్తూభమణి ధరుండు

కుండల మండిత గండ భాగమువాడు

కరుణాకటాక్ష వీక్షణమువాడు

అనుపమానగదమూర్తి పీతాంబరుండు

చిరుత గజ్జలు పదముల జెలగువాడు

వరద గిరిధర గోపాల బాలకుండ

పూజ్యడిప్తదైవతము నా బుద్ధి కబల!

అట్టి నా హృదయాధిష్ఠాన భగవన్మూర్తియైన గోపాల భజనము
నెవడు మానుమనినను నా కెట్టి కష్టములు లభించినను
మానను.

ఊదా: అట్లయిన శిక్ష ననుభవించుటకు సంసిద్ధురాలవా?

మీరా: గోపాలమూర్తిని సేవించుచు నా ప్రాణములను త్యజించు
టకు సంసిద్ధురాలనై యుంటిని.

గీ॥ వాడి ఖడ్గంబుచే గరపాదములను

ఖండనముసేయ నైరింపగలను గాని

ప్రాణపదమగు గోపాలబాలు పూజ

బ్రదికియున్నంతవరకు నే వదలజాల!

ఊదా: ఈ ప్రగల్భము లన్నియు శిక్షా రూపమున నొసంగబోవు
భయంకర చాలాపాలతుల్య గరళపాన సమయమున నిలువ
బడవు. బాగుగ యోచించుకొనుము.

మీరా: మీరా సంశయ మక్కర లేదు.

ఉ॥ శ్రీలలనామనకుముద శీతమయూఖుడు శేషశాయి భూ

పాలమునీంద్రదేవగణవంద్యుడు పావనిదివ్యమూర్తి యా

పాలితభక్తలోకు డరిభంజకు డాతట నిడియున్న గో

పాలుడు భక్తలోక పరిపాలుడు నస్త్రపజూచు నమ్మరో!

ఊదా: అట్లయిన సంసిద్ధురాలవై యుండుము. ఎవరచ్చట?

(దాసి గరళపాత్రముతో ప్రవేశించును.)

దాసి: అమ్మా! ఇదే గరళపాత్రము.

ఊదా: మీరాబాయీ! రాజాజ్ఞాతిరస్కృతికి బ్రతిఫలముగ నీ విష
మును పానముచేయుము. ఇది నీ పతి యొసంగిన దండనము.

మీరా: ధన్యురాలను. రాజకుమారి! ఆ గరళ పాత్రము నిటు తెండు.

ఇది గరళము కాదు. దివ్యామృతము. ఏమనగా!

సీ॥ ఏ విషము జనింప నా విబుధగణమ్ము

ప్రాణభీతిని దిశ ల్పారినారో

గళసీమ శంభుడే గరళము న్ధరియించి

గరళకంఠరుడన బరిగినాడో

నిష్కల్మషపు భక్తినిష్ఠ జూపదలంచి

ధాత్రి ప్రహ్లాదు డెద్దానిగ్రోలె

ఎద్దాని వైర్యుల మృతమని జనముల

ప్రాణపంచకము గాపాడినారో

అట్టి హాలాహలమ్ము దివ్యామృతమ్ము

శాశ్వతానంగ కృష్ణరసాయనమ్ము

గ్రోలి భవరోగముల బారద్రోలవలయు

గాని శంకింప నేటికి మానసమున?

కృష్ణా! శ్యామసుందరా! ఈ భయంకర పరీక్షలో నాకు జయ మొసంగుము.

(అనుబంధము 19)

శ్లో॥ వ్యామోహ ప్రళమాషధం ముని మనోవృత్తి ప్రవృత్త్యోషధం

దైత్యేంద్రాదికరాషధం త్రిభువనే సంజీవనైకౌషధం

భక్తాత్యంతహితౌషధం భవభయ ప్రధ్వంసనైకౌషధం

'శ్రేయః ప్రాప్తికరాషధం పిబ మన శ్రీకృష్ణ దివ్యౌషధం॥

(ఊదాబాయి తెల్లబోయి చూచుచుండ మీరాబాయి విష

మును ద్రాగును. తెరపడును)

=చతుర రంగము=

(ఊదాబాయి గది. ఆలోచించుచు గూర్చుండి యుండును)

ఊదా: ఇప్పుడేమి చేయవలయును?

(దాసి ప్రవేశము)

దాసి: అమ్మగారూ! పాములవాడు వచ్చినాడు.

ఊదా: లోని కప్పుము.

దాసి: చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(పాములవాడు వచ్చును)

పాము: అమ్మగారికి. దండాలు

ఊదా: ఓరి! నీవుమొన్న పుషిన విషము బాగుగా పనిచేయునా?

పాము: అమ్మా! ఇంకా సందేహమా! ఏలినవారి పాదాలతోడు.

కావాలంటే పరీక్ష చూపిస్తాను. మొన్న నే పట్టిన నల్లత్రాచు
కోరలనుండి పిండిన పచ్చిగరళము.

ఊదా: సరే. నీవుపొమ్ము. నేను చెప్పినపని వెంటనే చేయుము.

పాము: చిత్తము.

ఊదా: ఆశ్చర్యము. పరమాద్భుతము. చూచినంతనే కన్నులు తిరిగి
పోవు గరళము పానకము గ్రోలినట్లు త్రాగినది. అదట్లుండ
విషపాన మొనర్చినది బాగుగనే యున్నది. కట్టెమట నున్న
యా పచ్చని విగ్రహము నల్లబడినదేమి? ఇదేమో విచిత్రము
గానున్నది. ఈమె నెట్లు సాధింపవలయును? ఇప్పుడు పూల
తట్టలో కృష్ణసర్పము చడుగున నుంచి పూజాద్రవ్యము లని
పూపితిని. దీని పర్యవసాన మెట్లు తేలునో చూడవలయును.
అయ్యో మాటలోనే దాసి వచ్చుచున్నది.

(దాసి ఒగర్చుచు ప్రవేశము)

దాసి: అమ్మగారూ! (ఒగర్చును)

ఊదా: ఏమే! అంత ఆయాస పడెదవు? ఊపిరి తీసుకొని జరిగిన
వృత్తాంతము నెఱింగింపుము.

దాసి: ఇటువంటి విచిత్రమును నేను చూడలేదు.

ఊదా: ఏమా విచిత్రము?

దాసి: మీ యాజ్ఞచొప్పున పాములవాడు నల్లత్రాచు తట్టలో నడు
గునబెట్టి వైనపువ్వులను తట్టనిండాబెట్టి నాకిచ్చినాడు. నేను
దానింగొనిపోయి పూజకై పూవుల దెచ్చితినని ముందుంచి
తిని.

ఊదా: అరుమానించినదా?

దాసి: లేదు. ఎంతమాత్ర మరుమానింప లేదు.

ఊదా: తరువాత నేమిజరిగినది?

దాసి: ఏమి జరుగునో చూతమని నేను చాటున నిలువబడి తలుపు
సందులలో నుండి చూచుచుంటిని. అమ్మా! ఏమి చెప్పుదును?
తట్టలో చేయిపెట్టి పూలను పూజింప మొదలు పెట్టినది.
పూవులైపోయినవి. చివరకు తట్టలో చేయిపెట్ట యామె
చేతిరుడి సర్పమునకు మారు పూలదండ పైకివచ్చినది.
దానిని దేవున కలంకరించినది. తదుపరి తట్టదులిపి యావల
బెట్టినది. సర్పమేమయ్యెనో కానరాలేదు.

ఊదా: ఇక్కడికే రెండు ప్రయత్నములు విఫలము లయినవి. ఇంక
దీనిని సాధించు విధానమెట్లు?

దాసి: అమ్మగారూ! ఇక నీ ప్రయత్న మాపివేయండి.

ఊదా: అదెన్నటికిని జరుగని పని. ఎట్లయినను సాధించి తీరెదను.
ఈ జోగురాలీ కోటనుండి యరణ్యముల పాలుగావలయును.

అంతవరకు నాకు విశ్రాంతి లేదు. రాజభవన మంతయు సన్యాసులతోడను బైరాగులతోడను నింపుచున్నదీ కులట.
దాసి: అమ్మగారూ! సన్యాసులు బైరాగులన్న జ్ఞాపకము వచ్చినది నాలుగు దినములక్రింద నొక చిత్రము జరిగినది.

ఊదా: అదేమి? సవిస్తరముగ నెరిగింపుము.

దాసి: ఆనాటి రాత్రి మీరాబాయమ్మగారి భజన చూచుటకు చాలమంది సాధువులు వచ్చినారు. కొంత సేపటికి భజన పూర్తి యైనది. అందరు సాధువులును ప్రసాదము పుచ్చుకొని వెళ్ళినారు. ఇరువ్వురు మాత్రము వెళ్ల లేదు. దూరమున నుండి చూచుచున్న నా కనుమానము కలిగి చారిని కనిపెట్టి యుంటిని.

ఊదా: తరువాత నేమి జరిగినది?

దాసి: ఆ సాధువు లామె పాదములకు నమస్కరించి రత్నాలు చెక్కిన హారమొకటి యామె కిచ్చినారు.

ఊదా: ఆమె తీసుకొనినదా?

దాసి: వినండి. ఆమె దానిని దీసుకొనక నాకు నాగోపాలుడే సర్వస్వము. అతడే కావలయును. ఇతర మేమియు నక్కర లేదని చెప్పెను.

ఊదా: తరువాత వా రేమనిరి?

దాసి: అమ్మా! మీరీహారమును గోపాలమూర్తి కలంకరింపుడని వెడలిపోయిరి.

ఊదా: ఆ హారమెచట నున్నది?

దాసి: విగ్రహము మెడలో నున్నది.

ఊదా: ఆ నిరుపేద సాధువులకు విలువగల హారమెట్లువచ్చినది?

దాసి: ఆ యనుమానమే నాకును కలుగుటచే నేనొక రాజభటుని

బిలచి యా సాధువులవెంట రహస్యముగా బోయి వారి వృత్తాంతమును తెలిసికొని రమ్మని పంపితిని.

ఉదా: వారి వృత్తాంతము తెలిసినదా?

దాసి: తెలిసినది. ఆ సాధులిర్వురు కోటదాటి చిత్తూరునుండి పోవుచు త్రోవలో మాట్లాడు కొనిరట. ఆ మాటలను బట్టి వారిద్వరిలో నొకడు సమాఖ్య అశ్వరు చక్రవర్తియు, రెండవవాడతని మంత్రియు, గాయకుడగు తాన్సేన్ అనియు తెలిసికొని రాజభటుడా వృత్తాంతమును నా కెరింగించెను. దీని బట్టిచూడ మీరాబాయమ్మగారి పేరు ఢిల్లీవరకు బోయినది.

ఉదా: దాసి! నీ వెట్లైన నా హారము నామెకు తెలియకుండ సంగ్రహించి నా కొనుగొము. పొమ్ము.

దాసి: చిత్తము. (వెళ్లును)

ఉదా: దొరికినది. ఈహారము నాధారముగా జేసికొని నాపట్టుదలను నెరవేర్చుకొనెద. ఛీ! ఛీ! ఎంత దుష్కార్యము? ఒకయవనుడు రాజపుత్రస్త్రీ పాదముల బట్టుకొనుటయా? చిత్తూరు రాజ్యప్రతిష్ఠ మట్టిలో కలిసినది. శృగాలమునకు దేవాలయ ప్రవేశమా? శునకమునకు యజ్ఞవాటికా. నివాసమా? ఒక మహమ్మదీయునకు రాజపుత్ర రమణీ శరీర స్పర్శనమా? ఇంక సహింపరాదు. నల్వరు చూచునప్పుడా హారమును విగ్రహమునకు వైచును. ఎవ్వరు లేనప్పుడు తాను ధరించును. వంశగౌరవ రక్షణార్థ పరిత్యక్త పంచప్రాణులైన వీరక్షత్రియ నారీ మణులకు స్థాన భూతమైన యీ చిత్తూరు దుర్గమున నిట్టి విషకీటమునుంచరాదు. ఈరత్న హారమును నా సోదరునకు జూపి జరిగిన వృత్తాంతమును వచించి యా సీమరాలిని రాజ్యమునుండి వెడలనడిపింప జేసెదను. మీవారు సామా

జ్యౌగౌరవ నాశనమునకు ధూమకేతువై దాపురించిన యా
నీచురాలిని వెడలగొట్టి రానున్న మచ్చను కడిగివేసెదగాక.
(నిష్క్రమించును.)

=పంచమ రంగము=

(భోజకుమారుని గది. ఊదా కూర్చుండి యుండును)

భోజ: సోదరీ! అట్లుంటివేమి?

ఊదా: ఏమియును లేదు. ముందుమార్గమేమాయని యాలోచించు
చుంటిని.

భోజ: ముందు మార్గమేమి? ఆలోచించుటేమి? నా కర్థము కాలేదు.

ఊదా: బౌను. నీ కెటరమగును. కాబోవు మహారాజువై యుండియు
సమస్తరాజకీయ కార్యభార నిర్వాహకత్వమును పరిత్యజిం
చిన నీకు రాజపుత్ర లక్షణములను వదలి పరమవిరాగివలె
సంచరించు నీకు భార్యాకల్పితమస్సహవమానకర కార్య
క్రమము మరచి యామెకు స్వేచ్ఛనొసంగి కూర్చుండబెట్టిన
నీకు నేడు సంభవించిన గౌరవహాని యేమో యెట్లు తెలియ
గలను? ఎట్లర్థమగును? తెలియక సోయినను తెలియ
జెప్పవలసి వచ్చినది.

భోజ: ఇంత యుసోదాత మెందులకు? చెప్పరాదా?

ఊదా: ఏమని చెప్పమనెదవు? చిత్తూరు రాజపుత్రస్త్రీల చరిత్రము
ఫిల్లీలోకూడా ప్రసిద్ధి జెందినవని తెలుపుదునా? మీవారు
యువరాజ్ఞీ సౌందర్యము అగ్బరుఘానుషా యంతవానిని వివ

శుని జేసినదని తెల్పుదునా? లేక మేచ్చ హస్తస్పర్శచే నిరంతర స్వాతంత్ర్య మహానంద సామ్రాజ్యమున దేలుచున్న మీవారు రాజ్యమునకు భావియధీశ్వరియైన నీ ధర్మపత్ని పాదములు కళంకితము లైనవని తెల్పుకునా? హిందూస్థాన సామ్రాజ్యాధీశ్వర మొగల్ సమ్రాట్కురప్రదత్త నవరత్న ఖచిత దివ్యహారాలంకృతములై నీ భార్య హస్తములు ప్రకాశించుచున్నవని తెల్పుదునా? ఏమని వచింతును? ఇంతకును తప్పు మనది. జన్మదేశ స్వతంత్రరక్షణార్థపరిత్యక్త పంచప్రాణులగు మీవారు రాణాలు నిరంతర దాస్యపంక నిర్మగ్నులగు మారువారు రాజపుత్రులతో సంబంధము జేయుటాక తప్పు. ప్రారబ్ధవశమున సుభవించినను సరియైన త్రోవలో నుంచకపోవుట రెండవతప్పు. హస్తమిరి యాజ్ఞా తిరస్కారము గావించిన స్త్రీని దండింపకపోవుట మూడవతప్పు. తెలిసినదా? ఒకరి నేలయనవలయును. మందమతివై ముందరయక తొందరపడినగులకు దగు ప్రాయశ్చిత్తమైనది. (బట్టలోదాచిన హారముతీసి) ఇదిగో దీనిని చూచితివా? దీనిని పరీక్షింపుము.

భోజ: ఈ హారమెచ్చటిది?

ఊదా: మీరాబాయి గదిలో నుండి కొనిరాబడినది.

భోజ: ఇంత యమూల్యమైన హార మామె కెచ్చటిది? పుట్టినింట నుండి తెచ్చినదా? ఎన్నడును చూడలేదే

ఊదా: వీరమదేవు సామంతుడు. జాగీర్దారు. అతనికిట్టి హారము లెట్లువచ్చును?

భోజ: ఇక నెట్లువచ్చెను?

ఊదా: వచ్చుట క నేకమార్గము లున్నవి. పోతుటిగక్తైన జొరరాని

చిత్తూరు రాజాంతఃపుర మీ నాటికి సకల జనులకు బహిర్ద్వారమైనది. జోగులకు, బైరాగులకు, సన్యాసులకు, స్థానమైనది. రాణివాసము రచ్చసావిడి యైనది. ప్రఖ్యాతి వహించిన మీ దేవిగారి భజనయన సామాన్యమా? ఉత్తరహిందూస్థానము, మీవాసు, మార్వారు రాజపుత్రరాజ్యములు మ్రోగిపోవు చున్నది. స్వకపోలకల్పిత నూతనగేయరచనానైపుణియందును గాన సామర్థ్యమునను గాయకమండలికి దలవంపులు నొసంగినది. అక్కరుపాదుషాకును తదాస్థాన విద్వాంసులకును హృదయద్రావకమై పరిణమించినది. అట్టి పరమ భక్తురాలి భజనను వినవచ్చు సాధువులలో నెవరో యిచ్చియుండురు.

భోజ: సాధువులకిట్టి హారములెట్లులభించును?

ఉదా: వారు నిజమైన సాధువులు కారు. సాధువేషధారులు. సామ్రాజ్యాధినాథులు. నౌరోజుఉర్సులో సమస్త రాజపుత్రస్త్రీల సౌందర్యమును మారువేషమున వీక్షించి తృప్తి నందు రసిక శిఖాణులు. పదవులను బిరుదుల నెరజూపి రాజమండలిని వశ్యముజేసికొని తత్కన్యలను మహమ్మదీయకాంతలనుగా జేసిన మతసంస్కర్తలు. అట్టి అక్కరుపాదుషావారు, వారి మంత్రిపుంగవులు గాయక శిరోమణులగు తాన్సేనుతో సాధువేషధారులై చిత్తూరు రాజాంతఃపురము బ్రవేశించి మీ దేవిగారి భజనమునువిని యామె సౌందర్యసుధను గ్రోలి యానందించి యామె పాదములంటి నమస్కరించి యీహారమును బహూకరించి వెడలిపోయిరి. ఈ సంగతిని నాదాసియు వేరొక రాజభటుడును కనిపెట్టి నాకెరింగించినారు.

భోజ: (క్రోధముతో లేచి) నిజమా! అట్లు జరిగినదా? అక్కరు

పాదుషా యంతవాడిట్టి సీచకృత్యమునకు సాహసించెనా?

ఊదా: నన్నడుగ నేల? ఆమెచు పిలిచి యడుగుము. భక్తురాండ్రు
 ధములాడరు.

భోజ: ఓయీ! అగ్గురుచక్రవర్తి!

గీ || న్యాయపరిపాలకుడవను యశముగాంచి

సర్వమత సహనత్వ సుజ్ఞాన మొప్పు

ధాత్రి నేలెడి నీవిట్టి తగనిపనికి

దొంగవై సాహసించితే దుష్టచిత్త

ఊదా: అతని నేల నిందించెదవు? నేరమున్నచోట నిందిపుము.

భోజ: నీవుసోయి మీరాబాయి నిచ్చటకంపుము.

(ఊదాబాయి నిష్క్రమించును.)

మీరా: (ప్రవేశించి) మహారాజుగారి యజ్ఞ యేమి?

భోజ: ఈ హారమెచ్చటిది?

మీరా: మొన్న భజనమును జూచుట కరుదెంచిన సాధువులలో
 నిర్దురు నా యిష్టదైవమగు గోపాలమూర్తికి హారమును కా
 నుకగా నిచ్చిరి.

భోజ: నీకీయలేదా?

మీరా: నాకీయనెంచిరి. కాని నాకు గావలసినది గోపాలుని సన్నిధి
 కాని మీపెన్నిధికాదని చెప్పితిని. అంత వా రీ హారముతో
 మీ యిష్టదైవమున కలంకరింపుడని చెప్పి వెడలిపోయిరి.

భోజ: ఇంత విలువగల హారమా సాధువుల కెటువచ్చినదని తలం
 చితివి?

మీరా: అంతయోచనతో నాకవసరము లేకపోయినది.

భోజ: ఓసీ! స్వైరిణీ! సీవలన స్వచ్ఛమైన చిత్తూరు రాజవంశమునకు
 దీరని మచ్చ వాటిల్లినది. మహమ్మదీయ కరస్పర్శచే నీ శరీర

మపవిత్రమై పోయినది.

మీరా: మహారాజా! నా కేమి యవనశర స్పర్శయేమి? ఇదియొక
యపవాదమా?

భోజ:

ఉ॥ నీదగు గానమాధురికి నెమ్మదిలో ముదమంది భక్తితో
నీదు పదంబులన్నిరము నిల్పి నమస్కృతిజేసి హారమున్
మోదముతో నొసంగినది మూర్ఖ మొగల్పిభు వగ్బరేకదా
పాదము లంటినాడు పశువా కడుదూషితవైతి వీయిలన్.

ఓసీ! కలుషాత్మరాలా! ఇంత విలువగల హారము చక్రవర్తులకు
కాక బైరాగుల కెట్లు వచ్చునని తలంచితివి? పాపినీ! క్షీరసా
గరముం బోలిన మావంశము నపకీర్తి పాలుచేసితివి.

ఉ॥ ఎందరు క్షత్రియాంగన లహీనపరాక్రమ వైభవోన్నతి
నైంది నిజేశ్వరు స్ప్రిణయసేవల దృష్టినిజేసి భక్తిపెం
పొందగ నీశ్వరున్గొలువరో యిలవారలు నీ వలె న్నదా
చిందులుద్రొక్కిరే బతికి జెందగ జేసిరె దుర్యశంబునున్.
నిరుపమాన పాతివ్రత్య ప్రభావంబు చేతను సంతత పరమే
శ్వర ధ్యానతత్పరత వలనను నిర్వక్రపరాక్రమ ప్రదర్శనం
బున నెంతమంది వీర క్షత్రియ వనితామణులు ప్రఖ్యాతిగాం
చిరో యించుక జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనుము.

మీరా: మహారాజా! యదార్థముకు వారెవ్వరో నే నెరుంగను.
తెలిసికొన యవ సరముకూడా లేకపోయినది. నా చిత్ర మా
సమయమున గోపాలాయతమై యున్నది. నాజిహ్వా శ్రీ
కృష్ణనామ సంస్కరణము జేయుచున్నది. నాహస్తములు
మధురానాధుని కీర్తనానుకూలముగా తాళము వైచుచు
న్నవి. మదీయ పాదములు భువనైక విఖ్యాత నర్తకుడగు

శ్యామసుందరుని నామ సంకీర్తనానందమున దాండవించు చున్నవి. నా కన్నులు గోపాల దివ్యసందర్శనమున లగ్నమైనవి. ఆ నాడువచ్చిన సాధుబృందమంతయు నా మధురా నాధునకాపులనియే భావించితిని. నామనమున నితరసంకల్పములకు తావు లేదు. నేను నిరపరాధినిని. ఆ హారము గోపాల మూర్తినలంకరింప నిచ్చియుండుటచే నతని చిత్తవృత్తి యం దెట్టి కాలుష్యము లేదని తలంచితిని. ఈ స్వల్ప విషయమునకే తమకు దుష్కీర్తి సంభవించిన యెడల శిక్ష ననుభవించుటకు సంసిద్ధురాలనై యున్నాను.

భోజ: నీమాట లేమియును వినదలంచుకొనలేదు. సామ్రాజ్యము నకు భావియధీశ్వరుండును నీ భర్తయునగు నేను నీ కాజ్ఞాపించుచున్నాను.

మీరా: ఆజ్ఞను నెరవేర్చుటకు సంసిద్ధురాలనై యున్నాను.

భోజ:

గీ॥ పావనంబైనయట్టి మీవారు రాజ
వంశ మిట్టుల నేడు నీవలన ఘోర
కలుపితంబయిపోయెను గాన నీకు
జీవముల యమునానదిన్ జేర్చు మబల.

పెద్దలెందరు చెప్పినను వినక స్వేచ్ఛావృత్తి నవలంబించి మా కిట్టి యశకీర్తిని కలుగ జేసినందులకు బ్రతిఫలముగ నీ శరీరమును యమున కర్పింప వలయును. అట్లు చేయుదునని నీ యిష్టదైవమైన గోపాలుని దలంచి ప్రతిజ్ఞ సేయుము.

మీరా: తమ యాజ్ఞను శిరసావహించు చున్నాను. నా జన్మమున కింతకన్న తేరుభాగ్యము లేదు! ఏమందురా?

సీ॥ పరమ పూర్ణుడైన గిరిధరగోపాలు
 డేవుణ్యభూమి గ్రీడించి మించె
 చెలికాండ్రతోగూడి శ్రీకృష్ణుడెచ్చట
 నతిమోదమున జల్లులారగించె
 ఎచ్చట బున్నాగ వృక్షంబుపై శౌరి
 చేర్చెను గోపికా చేలములను
 విమలమా సామగానము జేసె నెచ్చట
 మురళిని కృష్ణుండు మోవిజేర్చి
 యట్టి యమునానదీ పావనాంబువులను
 తనువు నర్పించు భాగ్యంబు ధరణిగలిగి
 సార్థకంబయ్యె నాజన్మ సంశయంబు
 లేకు నాకెట్టి చింతయు లేదులేదు.

ఎన్నడో యొకానొకప్పుడీ తనువు నశించిపోవునదే.

గీ॥ మన శరీరంబులే క్షణమాత్రమనుచు
 సంపదలు భోగసమితి యశాశ్వతమని
 మృత్యువెల్లపు మనలను మ్రింగజూచు
 సనుచు పెద్దలు పలుకగా వినమె మనము.

కనుక నే కృతకృత్యులగు సాధుసత్ములు మృత్యువు నతిభీవలె
 జూచుచుందురు. కాని ఒక విషయమున మాత్రము నా హృ
 దయము పరితాప పడుచున్నది.

గీ॥ అమిత మృదులమా మీ హృదయంబునకును
 వ్యాకులము జనియించెను నాకతమున
 దైవసంకల్పమునకు భేదంబు గలదె
 శాంతపడుగాక మీదగు స్వాంతమింక.

భక్త మీరాబాయి

పంచమాంకము

=ప్రథమ రంగము=

చిత్తూరు ప్రాంతమాదలి యరణ్యము
(సాధూజీ శిష్యులతో పాడుచు వచ్చుచుండును.)
(అనుబంధము 21)

సాధూ: భక్తులారా! కాలవిలంబన మొనర్పక దేహమున్నంతవరకు
తప్పక చేయవలసిన దేమనగా! హరిభజనము. జ్ఞానేంద్రియ
కర్మేంద్రియములు మనస్వాధీనములో నున్నప్పడే హరిసేవ
జేయవలయును. కారణమేమనగా.

చ॥ తఱుకున గాలకికరులు తప్పక జుట్టెడివేళ బంధుగుల్
కటకటచూచు నల్లడలగంటచు నీరిడువేళ ఘోరమై
పడుతరై త్రిదోషములు వ్యాపి నిజెందెడువేళ జూడమీ
కిటహరిభక్తి గల్గిపుడే యగుడి హరినామకీర్తనలో!

జీవితకాలమంతయు విషయాగులలో లయింపజేసినచో బ్రాణా
వసానసమము వచ్చిప్పుడు దైవధ్యానము గావలయునన్న
ను జ్ఞప్తికిరాదు కావున భక్తులారా! జాగరూకులై యుం
డుడు.

శ్లో॥ సంసృతి స్వప్నసందేశం యావనం కుసుమోత్పలం
విద్యుచ్ఛంచల మాయుష్యం తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత

సీ॥ తనువు లీధర ననిత్యంబని సతతంబు
 తలపోయుడి మీరు ధన్యులార
 దారపుత్రులు ఋణదాతలంచును సదా
 మది నెంచుడి మీరు మాన్యులార
 కానవచ్చెడి సిరుల్ ఓణమాత్రములనుచు
 గ్రహియింపుడమ్య భక్త వరులార
 విశ్వమెన్నటికైన విలయమగు నటంచు
 తలపుడి శ్రీకృష్ణదాసులార
 గీ॥ బ్రహ్మయే సత్యమనుచు విశ్వంబుమిథ్య
 యనుచుదలపోసి నిశ్చలమైనభక్తి
 బరమపావకు నా సరబ్రహ్మనుయి
 బాలగోపాలు బాడుడి భక్తులార!
 (వీరమదేవు ప్రవేశము)

వీర: (నడచుచు మూడు జూచి) అదుగో మహానుభావుడైన సాధూజీ
 శిష్యబృందముతో నితే వచ్చుచున్నాడు. (సమీపించి)
 మహాత్మా! వందనములు (నమస్కరించును)

సాధూ: కల్యాణమస్తు. ఇతడూరము ప్రయాణమై వచ్చితివేల?

వీర: నా యవస్థ నేమని విన్నవించు? మాతాపితృహీనయైన
 మీరాబాయిని దలచుకొని దినములనుగడపుచుంటిని. నేటికి
 నాల్గుదినములక్రింద నామెభర్తయైన భోజకుమారు డామెకు
 దేశబహిష్కార శిక్షను విధించి యరణ్యముల పాలుచేయుట
 యేగాక యమునలోబడి మరణించుమని శాసించెనట. ఆ
 వృత్తాంతమును విని యామెను వెదకికొనుచు నిటువచ్చితిని.
 స్వామీ! నాకిట్టి యవస్థ సుభవించినది. సాధుసత్తమా!
 తాము త్రికాలజ్ఞులుగదా! మా మీర మరణించియుండునా?

సాధూ: భక్తవగా! ధైర్యము చెచ్చుకొనుము. భగవంతుడు తన్ను నమ్మినవారిని రక్షింపకమానడు. పరమభక్తులైన మీరా బాయికెట్టి భయమునులేదు. ఆమెయొక్క రక్షణభారమంతయు గోపాలమూర్తిపై నున్నది. పరమ వైష్ణవాగ్రేసరుండవైన నీయట్టివా డిట్టిసమయమున జేయవలసినది దైవచింతనము గాని గతచింతనము కాదు.

వీర: స్వామీ! తామిప్పు చెచ్చటికేగుచున్నారు.

సాధూ: మేమాదరము నీ సమయమున ద్వారాకానాథుని మధురానాథునిసందర్శించి బదరీనారాయణుని సేవించుకొని గోకులబృందావళముకు బోయెదము.

వీర: యోగీంద్ర! నన్నుగూడా తమతో గొనిపోడు.

సాధూ: అవశ్యము రమ్ము. ఆ బృందావళగోపాలుని సేవించుకొంటివేని నీ చింతలన్నియు సమసిపోవును.

(నేపథ్యమున)

ఓ పుణ్యాత్మలారా! ఈ నిక్కుమాలిన దానిని రక్షింపుడు. దాహము. గొంతు కెండిపోవుచున్నది.

సాధూ: (ఆలకించి) ఎవ్వరిదీ యార్తధ్వని? స్త్రీకంఠము వలెనున్నదే!

వీర: (నిదానించిచూచి) అదిగో! ఒక స్త్రీ పిచ్చిదానివలె నా చెట్టుక్రింద బడియున్నది. రూడు చూతము.

(అందరు సెచ్చటి కేగుదురు.)

శర్మ: (నిదానించి చూచి) ఇది మా దయ్యమువలె నున్నదే! మరల నిచ్చటగూడ బ్రత్యక్షమైనదా?

రక్తా: (దాహమనిపైగజేయును.)

సాధూ: ఈమె శోషవచ్చి పడిపోయినది. ఉపచారము సేయుడు.

వీర: (మొగముపై నీళ్లుగొట్టి గొంతుకలో బోయును.)

శిష్యుః గురూజీ! ఈమెను గుర్తించితిరా! మన శర్మగారి భార్య.

వీర: ఇచ్చటి కెల్లు వచ్చినది?

రక్తా: (కన్నులు తెరచి కూర్చుని) పుణ్యత్ఫలారా! ఈ నీచురాలి నుద్ధరింపుడు. చేసికొనిన పాపములకు దగిన ప్రతిఫలము ననుభవించుచుంటిని.

సాధూ: ఓ బ్రాహ్మణీ! నీవు త్రికరణశుద్ధిగ దేవునిదలచుకొని యీ సాధువులయెగుట నీవుచేసిన నేరములనొప్పుకొని పశ్చాత్తాప పడుము. దైవము నిన్ను గాపాడును.

రక్తా: అయ్యలారా! నిజమును వచించెదను. యవ్వనమదంబున గన్నుగానక భర్తను బాధించి సర్వమునపహరించి యిల్లు వెళ్ళగొట్టితిని. పుట్టిన యింటి కేగితిని. సోదరుడయ్యును చెల్లెలినను భావమువదలి నేను తెచ్చిన ధనమంతయు నపహరించి తుదకు నిర్దయుడై యవమానించి వెడలగొట్టగా చూడ చుట్టము మ్రొక్కదైవము లేక పోయెను బిచ్చిదానివలె నాభర్త కొరకు వనములదిరుగుచు నేటి కిటజేరితిని. ఇది నా వృత్తాంతము. మీరందరును పాపనస్వరూపులు. నావంటిదీను రాలి నుద్ధరింపుడు. ఈపాఠానికి యమలోకమునగూడ తావు లేదు.

సాధూ: నీవు పశ్చాత్తాపపత్రమున మీ మార్గము వేకాని మీమీద నారము మేయుకాము. వేరొకరున్నారు. (శర్మను జూపి) ఈసాధు సత్తముని గుర్తించితివా?

రక్తా: (నిదానించి జూచి) నాభర్త! నాభర్త! (పాదములబడి) మీమీద పుడు. బుద్ధివచ్చినది.

శర్మ: అట్లయిన నేటినుండియు నీమహాత్ముని సేవించి తరింపుము.

రక్తా: మీయాజ్ఞను శిరసావహించెదను.

సాధూః సకలపాప సంహారకుడగు శ్యామసుందరుని గీర్తించుచు
యాత్రను సాగింతము.

అందరుః చిత్తము.

(అనుబంధము 22)

(పాడుకొనుచు పోవుదురు.)

(తెరపడును)

=ద్వితీయ రంగము=

యమునాతీరమందలి అరణ్యము

(మీరాబాయి ప్రవేశించును)

మీరాః (పాడుచు)

(అనుబంధము 23)

సీ॥ సుత్రాత్ర పౌరుష శోభాసమేతమా

మేవాడు రాజ్యలక్ష్మీలలామ

సస్యసమృద్ధమై జన్మదేశంబైన

మార్వారు రాజ్యరమాలలామ

ఘనతరశాంతితో కాలంబుజరువుట

కన్నన రాజహర్మ్యంబులార

ఎల్లవేళలను నాకెంతయో తోడ్పాటా

నర్చిన దాసీజనంబులార

మిమ్ము నందరవిడనాడి మేనునిపుడు

కలుషవిరహితయమునాంబువుల సమర్ప

ణంబొబర్చి గోపాలకృష్ణ ప్రసాద

మందెదను గాన మీరు నా కనుమరిండు.

ఇక్కడకు బ్రపంచకమంతయు నన్ను బరిత్యజించినది. నాకను విశ్వమునకును గల సంబంధము తీరినది. నిశ్చలమైన శాంతి చేకూరినది. నా గోపాలమూర్తి నాకడనున్నంతవరకు నాకెట్టి విచారమునులేదు. గోపీష్ణునోహరా! నీ వొక్కడవు నన్నెడ బాయక నా యంతరంగంబున సిరముగ నుండుము! పరా త్పరా! నీ దివ్యముగళ పదసన్నిధిని నా కొసంగవా? బంధు గులు పరిహసించినను, లోకమంతయు నిందించినను జీవముల బరిత్యజింపవలసి వచ్చినను తెక్కనేయను. కాని పునరావృత్తి రహితశాశ్వత పుణ్యలోకసంధాయకుడవగు నీదర్శనము నీచింతనము లేనిచో దుఃఖింతును. నీమోహన వంశీరవము విననినాడు, నీ కైంకర్యము చేయనినాడు జీవితము వ్యర్థమని తలంతును. కృష్ణ! రమ్మ. నా మనోనాథా! దూరము కా కుము. అలనాడు శరణ్యమిని కాలమున బృందావనప్రాంత యమునాతీర సైకతములన్నియు శీతలచంద్రికాకిరణ ప్రసార ముచే ధవళీకృతంబులైయుండ నా నిండువెన్నెలలో నీవు మురళిని మోపై జేర్చి

మ॥ త్రిజగన్మోహన దివ్యసుందరముతో దేదీప్యమానుండవై అజ రుద్రేంద్రసురాళు లాకసముపై యాలింప నీలాలక వ్రజఘల్లాడగ మోవిజేర్చి మురళిన్వాయింప నాసక్తితో వ్రజకాంతామణులెల్ల నిన్ను వెనుకన్ భావింపరే కేళవా! ఈవిధముగ సర్వము ద్యజించివచ్చిన గోపికాబృందమునకు నీ దివ్యదర్శనమొసంగి కటాక్షింపిగదా! అట్టిగోపికలలో నన్నొకతెనుగా భావించి యనుగ్రహింపరాదా? ఆర్తరక్షామణీ

భక్తచింతామణీ! నీ వెచ్చటనుండువు? నిన్నెట్లు తెలిసికొన
గలను. (అలోచించి) ఓహో! నేను పొరబడితిని. నా యిష్ట
దైవము నామునోహరమూర్తి. నా గిరిధరగోపాలుడు సర్వాం
తర్యామి చరాచర వైతన్యస్వరూపుడు. భక్తులు గానము
చేయుచోట తప్పకనుండును. ఈమహారణ్యమున నే పాదల
మాటుననో డాగి నన్నుబరీక్షించు చుండును. ఆవెన్నదొంగ
యొక్క జాడను తెలిసికొనవలయును. ఈకాంతారమున
ఆతనిజాడను దెల్పువారెవరు? ఎవ్వరోయననేల వనవాసిని
నగు నాకు వృక్షములే బాటసారులు. మృగములే పరిచ
రులు. వానినే యడిగెదను.

సీ॥ మానినీజన చిత్త మన్మథు గానరే
మాలూర సురపొన్న మ్రాకులార
గిరిధర గోపాలవరమూర్తి గానరే
సాల రసాల వృక్షంబులార
సామగానవినోదు శ్యామసుందరమూర్తి
గాంచరే మీరశోకంబులార
శ్రీరాధికా మనస్సారస భాస్కరు
గానరే కల్పవృక్షంబులార
దివ్యసుందరమూర్తిని దేవదేవు
పరమపావనమూర్తి గోపాలబాలు
సర్వయుద్ధైక లీలామానుషస్వరూపు
గాంచరే మీరు వనమృగగణములార!

(కొంత నడిచి) ఇదిగో! ఇవోట్ల పదముల గుర్తులు కాన్పించు
చున్నవి. ఇదిగో! గోపాలపాద పంకజములచే ఘుమ్రితములై
పూడగనే తెలియవచ్చు చున్నది. ఆవల్లదొంగ యీత్రో

వనే పోయెను కాబోలు. (శ్రవణమభినయించి) అదిగో ఆ మాల
తీలతాకుంజ మధ్యమునుండి జగన్మోహనమైన వేణుగానము
వినవచ్చు చున్నది. నారాధా నాధు డందున్నవాడుకాబోలు
కంఠస్వరము వినవచ్చుచున్నది.

సీ || కాబోలు శ్రీ కృష్ణకంఠస్వరం బది (పోయిచూచి)

కాదు కాదది శారికారవంబు

కాబోలు గోపాల కమనీయరూపంబు (చూచివచ్చి)

కాదు కాదు తమాల గణముగాని

కాబోలునది వేణుగానంబువలె నుండె (ఆలకించి)

కాదు కాదది శుకాంగన రవంబు

కాబోలు శ్రీ కృష్ణ ఘనరాసలీల (పరికించి)

కాదయ్యది బర్హి నృత్యంబు గాని

విశ్వమంతయు జూడ నా వేదమయుని

వేణుగోపాలరూపమై కానవచ్చి

చూడబోవ దూరంబాయె చోద్యమేమొ

యేమిచిత్రమో తెలియ దింకేమిసేతు?

కృష్ణా! లీలామానుష విగ్రహా!

చ || సురుచిరగోపరాగ పరిశోభిత కోమలదేహ మొప్పు భా

సురవర బర్హి పింఛయుత సుందరమౌళితటంబుతో సదా

పరివృత గోపకుండవయి ప్రత్యహమున్దిరుగాడునట్టి నీ

దరహసితాననాంబుజ సుదర్శనమాయవే శ్యామసుందరా!

(చూడ్కిసారించి) అదుగో! బృందావనము. ఆ కన్నుడునదే యము

నాతీరము. అల్లదే గోగోపికా సంఘము. తన్మధ్యప్రదేశమున

నా మహానుభావుడు, నీలమేఘశరీరుడు, నిత్యానందమూర్తి,

సామగానలోలుడు, అనవరతాగమాంత పథసంచారి, పరమ

మునీంద్రపావన ప్రశాంత దహరాకాశ విరాజితదివ్యమూర్తి
శ్యామసుందరుడు, వంశధరుడు నా గిరిధర గోపాలుడు ప్రకా
శించు చున్నాడు, చూచెదగాక. కృష్ణా! ఉండుము. పారిపో
కుము (అని పరువెత్తుచు మూర్ఛిల్లును)

(శ్రీ మహావిష్ణువు లక్ష్మీతో ప్రత్యక్షమగును)

విష్ణు:

(అనుబంధము 24)

లక్ష్మీ: నాథా! వైకుంఠమునుండి కారణము జెప్పకయే నీయమునా
తీరమునకు గొనివచ్చితిరే! కృష్ణావతార వృత్తాంత మేమైన
ఇజ్జికి వచ్చినదా? లేక యీ కలియుగమున వేరొక రాధ
బయలుదేరినదా?

విష్ణు: కమలా! సంతత భక్తత్రాణపరాయణుండనగు నాకు కారణ
ముదెల్పు సావకాశమేది? ఒకవేళ నేనిట్టి విశ్రాంతిని గోరి
నను నాభక్తులు నాకట్టి యవకాశమియరు.

లక్ష్మీ: జగన్నాటక సూత్రధారులగు దేవరవారి చర్య లవాఙ్మానస
గోచరములు. తమకు జాగ్రదవస్థయనియు నిద్రావస్థయని
యు లేవు. అంతయు నొకటే. ఇప్పుడు మిమ్మిటకు బంధించి
కొని తెచ్చిన యా భక్తు లెవరు?

విష్ణు: ఎవరా? ఇంతకు ముందు వేరొక రాధ బయలుదేరినదా యని
యడిగితివే? అదియే జరిగినది. ఈ కలియుగమున మరల
రాధాస్వరూప మవతరించినది. అదే చూచితివా? ఆ యము
నాతీర సైకతమున మూర్ఛిల్లియున్నది.

ఉ ॥ వాడినదేహవల్లికడు వన్నెదొరంగిన మోముదమ్మియే
నాడు భుజించెనో యని మనంబున దోపగజేయ హస్తముల్
జోడుగజేర్చి కృష్ణ యమసుందర సందకుమార యంచు న
నబ్బడుచు దన్తయత్వమునభార్గవి! మూర్ఛమునింగె చూడుమా

చిన్నతనమునుండి శ్రీ కృష్ణరూపమున నన్ను సేవించుచున్న
యూతరంగిక భక్తురాలు.

లక్ష్మీ: ఈమెకిట్టి యవస్థ యెట్లువచ్చినది?

విష్ణు: భర్తృసహూదరి వలన నిట్టిస్థితికి గొనిరాబడినది. సహూదరి మాటలనువిని యీమె భర్త యీమెను దేశమునుండి సాగదోలి యమునలోబడి మరణించుమని యాజ్ఞాపించెను. రాజపుత్ర కులసంజాత. పేరు మీరాబాయి. తాకిక వాసనల ద్యజించి బౌల్యమాది తనుప్రాణాదుల నా కర్పించిన స్థిరచిత్త. ఈమె కొలది కాలములో యమునలోబడి పతి యాజ్ఞను నిర్వర్తించును. నీవు నా వెంటనుండి యీమె భక్తిని బరిశీలింపుము. అదృశ్యరూపముల మన మామె వెంట నంటియుండుము.

లక్ష్మీ: ఈమెను మూర్ఛనుండి తేర్చుడు.

(విష్ణుమూర్తి: చేతితో స్పృశింప మీరాబాయి లేచును. ఇర్వురు మాయమగుదురు)

మీరా: (తొందరగా లేచి) కృష్ణా! బోవుచుంటివా? నీవెచ్చటికేగి నను నిన్నువదలను. ఎక్కడికి బోవుచుంటివి? ఓహో! యమునానదీ మధ్యమునకా! ఆగుము. నేనుగూడ వచ్చుచుంటిని. తల్లీ! యమునాస్రవంతినీ!

ఉ॥ నీదు పవిత్రతోయముల నీలశరీరుడు గోపబాలుడా

మోదముతోడ గోపికల మూపుల జేతులుజేర్చి సంతతా
హ్లాదకరంబుగా జల విహారము సల్పుటచే పవిత్రవై
మేదిని గీర్తిగాంచితివి మేలన నో యమునానదీసతీ!

గీ॥ ఆర్తురాలను నన్ను నీయండజేర్చి

నీలమేఘశరీరు సన్నిధినిజూపి

శాశ్వతంబగు పదవి నొసంగుమమ్మ
 దీనజన కల్పవల్లి నదీమతల్లి!
 (అని యమునలో దుముకును.)
 (తెరపడును.)

=తృతీయ రంగము=

యమునాతీరము

(శ్రీ) మహా విష్ణువు మీరాబాయి శరీరమునెత్తుకొని ప్రత్యక్షమగును. ప్రక్క లక్ష్మి నిలువబడి యుండును)

విష్ణు: పద్మాలయా! చూచితివా? యీభక్త నారీమణియొక్క సావధానత్యాగము. దేహేంద్రియ సంబంధములగు సమస్త భౌతులను వదలి చిత్తమును మదాయత్త మొనర్చి శరీరమును యమున కర్పించి భర్త యానతిం బాలించిన సాధ్వీమణి. ఇట్టి భక్తురాలిని రక్షింపకున్న నా భక్తరక్షణ బిరుదమునకు సార్థకమేది? (మీరాబాయి శరీరమును చేతితో నిమురుచు) కుమారీ! లెమ్ము.

మీరా: (తలలునలేచి) మధురానాథా! ఉండుము. ఉండుము. ఇంకొక్కమారు కన్నులు కరువుతీర నీ దర్శనము చేయనిమ్ము. శ్లో || హే గోపాలక! హే కృపాజలనిధే! హే సింధు కన్యాపతే! హే కంసాంతక! హే గజేంద్రకరుణాపారీణ! హే మాధవా! హే రామానుజ! హే జగత్ప్రయగురూ! హే పుండరీకాక్ష! మాం హే గోపీజననాథ! పాలయ పరం జానామి న త్వం వినా! మునిమానస సంచారీ! బృందావనవిహారీ! మనసార తృప్తితీర

భవదీయరూప సుధనుగ్రోలనిమ్ము.

విష్ణు: ఇందిరా! చూడుము. నే నీమెకు బాల కృష్ణరూపమున బ్రత్యక్ష మయ్యెదను. (కృష్ణరూపమున నెమటనిల్చి) భక్తురాలా! నీకు జ్ఞాననేత్రమును బ్రసాదించితిని. నన్ను గనుగొనుము.

మీరా: (చూచి) ఆహా! ధన్యురాలను ధన్యురాలను. ఎవరు? నా రాధా నాధుడే! మధురానాధుడే? గిరిధరగోపాలుడే! నంద బాలుడే! నవసీతచోరుడే! సత్యా మనోహరుడే! నా జన్మ తరించినది. కృష్ణా! కృష్ణా!

కృష్ణ: మీరా! తైల ధారాతుల్యమైన నీ నిష్కల్మషపు భక్తికి ముదమందితిని. యమునలోబడి మరణించిన నీవు నావలన బునర్జీవితవగుటచే నీకు మానవసంబంధమున సగముభాగము వదలినది. నీ పూర్వవృత్తాంతమును జ్ఞప్తికి తెచ్చెదను వినుము. (కనులుతుడిచి)

గీ || దావ్యపరమ్మున గృష్ణావతారమందు

విమలమానసయై సదాప్రేమభక్తి

చేత నను దనవానిగా జేసికొనిన

మానినీమణి రాధికామణివి నీవె

మీరా: కృతార్థురాలను. స్వామీ! కృతార్థురాలను!

కృష్ణ: నీ యభీష్టము దెల్పుము.

మీరా: దేవదేవా! సకలలోక మంగళకరములగు నీ లీలలం జూడ వాంఛితును.

కృష్ణ: సకల కర్మబంధ విముక్తి హేతువులైన సంసార తాపత్రయ పరిహార కరములగు నా యవతారములను జూడ వాంఛితువా? కనుగొనుము .

(కృష్ణుడు మీరాబాయికి దశావతారములను జూపును)

మీరా: (చేతులు జోడించుకొని) హే సకల లోక పరిపాలనా!
రమాసుందరీకరకమలసంసేవిత పాదారవిదయుగళా! పాహి
మాం! పాహి మాం!

శ్లో: వేదా నుద్ధరతే జగన్నివహతే భూగోళముద్బిభ్రతే
దైత్యం దారయతే బలిం ఛలయతే క్షత్రక్షయం కుర్వతే
పాలస్యం జయతే హలం కలయతే కారుణ్య మాతన్వతే
మేచ్ఛాన్ మూర్ఛయతే దశాకృతికృతే కృష్ణాయ తుభ్యంనమః
(అనుబంధము 25)

జగన్నాథా! మన్మనోనాథా! నిన్ను జూచిన కంటితో నన్యము
చూడనొల్ల. మోహనసురభీధరా! శాశ్వతమైన నీ పదభక్తి
నొసంగి నన్ను నీలో జేర్చుకొనుము. నాపై గల యపవాద
తొలగించి భోజకుమారుని నీ భక్తుని చేయుము!

కృష్ణ: ప్రియభక్తురాలా! నీ విటచుడి గోకులబృందావనమున కేగి
యచ్చట కొంతకాల ముండుము. పెక్కుమంది నీవలన తరింప
వలసి యున్నారు. కొంతకాల మీ భూమండలమున సంచ
రించి భక్తిప్రచార మొనర్చిన పిదప నీకు సాయుజ్య పదము
లభింపగలరు. పొమ్ము. బృందావనమున కేగితివేని నీ తలపు
నెరవేరగలరు. ఇదియే మార్గము. (మాయమగుచు)

మీరా: లీలామానుషవేషా! నీయూజ్ఞను నిర్వర్తించెదను. దేవ
దేవా!

(అనుబంధము 26)

(నిష్క్రమించును)

= చతుర్థ రంగము =

భోజకుమారుని గది.

(భోజకుమారుడు కూర్చుండి యుండును.)

భోజ: ఆహా! దైవచిత్రము! మారువారుదేశపు జాగీరుదారు వీరమ దేవు యెచ్చట? మీవారు మహారాజా సుగ్రామసింహుని జ్యేష్ఠపుత్రుడనగు నేనెచ్చట? ఈ వివాహసంఘటన మెట్టిది ఎంత విచిత్రమైన దాంపత్యము! ఇట్టిమహాకీర్తికి బాల్పడుటకే నేనామెను పెండ్లాడితిని. ఇదంతయు నా దురదృష్టము. కా కున్న వివాహసౌఖ్యము నాజీవితమునకు లేకపోగా లోకా చార వ్యతిరేకమైన యామె ప్రవర్తన కేమనవలయును? పోనిమ్ము. నాకేలనని త్రోసివేసి యూరకుంటి నే. అక్కరుకీ బుద్ధి యేలపుట్టవలయును? ఇంతకుచు దైవసంకల్పము దుస్త రము. “ఈమెను పెండ్లాడవలయును. శారీరిగ నపకీర్తి పాలు కావలయును. ఆమెను బరిత్యజింపవలయును”. అని విధి నా నునుట లిఖించియుండ వేరువిధముగ నెట్లుజరుగును? అదేమి దైవాయత్త మోకాని రాష్ట్రములోనుండి యామె కా లా వలబెట్టినది మొదలు దేశారిష్టము లెక్కువైనవి. అనా వృష్టి- మహామారీ- స్పృటకము మొదలగు రోగములబాధ యధికములైనవి. “ఆత్మబుద్ధి స్సుఖించైవ” యను నార్యోక్తిని వదలి ముత్రిమాటలకు చెవియొగ్గినారులకు గలిగిన ఫలము.

(ముత్రి కృష్ణసింహుడు ప్రవేశము)

కృష్ణ: యువరాజా! అట్లు కాదు. రాజకుమారియు మీ సహోదరి యునగు ఊదాదేవిగారి మాటవిని తొందరపడి వృద్ధముత్రి తో నాలోచింపక యొనర్చిన కార్యక్రమమునకు ఫలము.

కోపపడక సొత్తముగ నామాటల నాలిప్పుడు. వివాహము నకుముందే నేను మీరాబాయి సంగతి తెలిసికొనియుంటిని. అట్టి భక్త నారీమణి మన రాజ వంశమునకు కోడ్వలై మన యింట నుండినచో బెక్కుమంది తరింపగలరను నమ్మికతో భక్తి విశ్వాసములతో మీవారు రాజవంశము తరించుటకై యట్లొనర్చితిని. మీ సోదరి యామె సంతమొందింప జేసిన ప్రయత్నములన్నియు నేనెరుగుదును. కాని యా భక్తురాలి శిష్టి యాపదయైన గలిగెనా? అక్కరు చక్రవర్తియొక్క సద్భావమును గ్రహింప జాలక పొందరపడి యామెకు దేశ బహిష్కార శిక్షయు మరణ దండనమును విధించి పంపితిరి. దానివలన సుభవించిన ఫలిత మేమో చూచితిరా? రాజ్యమున నతివృష్టి అనావృష్టి దోషములచే పంటలు నాశనము లయినవి. రోగ బాధచే ప్రజలు హాహారావములు చేయుచున్నారు. ఇది యంతయు నా దేవిని బాధించిన ఫలము.

(తెరలో “సత్యము”)

భోజ: అదిగో! సోదరి వచ్చుచున్నది.

ఊదాబాయి: (ప్రవేశించి) సోదరా! ముత్రి మాట సత్యము. మన మా భక్తురాలి మాహాత్మ్యమును తెలిసికొన జాలక మన యిష్టదేవతల నారాధింపక తన యిచ్చవచ్చినట్లు సంచరించుచున్నదని తలచితిమి. ఆమెను గర్వాంధ యని తలచి త్రోవలో పెట్టుటకై బాధించితిని. ఆమె భక్తులనేకాని పరులను వీక్షింపదని యెరింగియే అక్కరు సాధువేషమున వచ్చి మాతృభావముతో నమస్కరించి నవరత్నమాలను కృష్ణార్పణంబుగా నిచ్చినాడు. కాని నేను భిన్నభావమును గల్పించి నీ కామెపై క్రోధము గలిగించితిని. ఇంత చేసియు నామెను

సాధింపజాలకపోయితిని. నావలన దేశమునకు సర్వాంధ్రములును సుభవిచినవి. ఆమెమాత్రము పర్యతమువలె చలింపలేదు.

భోజ: ఆమె యమునలో బడి మరణించియుండునా?

కృష్ణ: ఆ మహాత్మురాలు మరణించి యుండదని నా యూహ.

(తెరలో - గిరిధరగోపాలమూర్తికి జే! భక్త మణి మీరా బాయి! జే! అని కేకలు)

భోజ: కృష్ణసింగ్! ఆ కోలాహలమేమో తెలిసికొని రమ్మ.

(కృష్ణసింహుడు వెళ్ళును)

ఉదా: మీరాబాయికి జయజయధ్వను లొసంగు నా భక్తబృంద మెచ్చటిదో? ఆమె సజీవయై యుండునా?

(మూర్తి - సాధూజీ భక్తబృందముతో ప్రవేశము)

సాధూ: ఉన్నది. పెక్కుమందిని దరింపజేయ నవతరించిన యా పరమ పావని యూరక మరణించునా?

భోజ: స్వామీ! దయచేయుడు. తమకు మీరామొక్క వృత్తాంతము తెలియునా?

సాధూ: రాజకుమారా! ఆర్తావన పరత్పత్రుడైన గోపాలుడు రక్షకులకు కవచమువంటివాడు. నాకామె సంగతియేగాక నీసంగతియును తెలియును. నీ వామెను నీట బడశ్చాసించితివి. కాని యామె పరాత్పరుని యనుగ్రహమున రక్షణగాంచి బృందావనమును జేరినట్లు ధ్యానదృష్టివలన తెలిసినది. అందా యభిసవ రాధికామణి యనవరతము శ్రీకృష్ణ నామామృతమును వర్షించుచున్నది. వేలకొలదిగ భక్తబృందములు వచ్చి యా సుధారసమును గ్రోలి తన్మయులగుచున్నారు.

ఉదా: యతీశ్వరా! ఆదోషమంతయు నాదికాని పరులదికాదు.

గర్వపూరితనై నే నొనర్చినదానికి ఫలితముగ రాష్ట్రముం
తయు ఘోషిల్లుచున్నది.

సాధూ: రాజపుత్రీ! అహంభావ మొత్తవారికిని తగదు.

మంత్రి: మహాత్మా! తా మెచ్చటి కేగుచున్నారు?

సాధూ: మేముందర మిప్పుడు గోకుల బృందావనమున జరుగనున్న
గోపాలకృష్ణ-అఖండనామస్మరణపూర్వక సప్తాహమహిమ
త్సవమును జూడబోవుచుంటిమి. భక్తమణియైన మీరాబా
యియొక్క యాధిపత్యమున నీ మహాకార్యము నిర్వహింప
బడుచున్నది.

భోజ: స్వామీ! నన్నుగూడ మీ వెంటగొనిపోండు. నేటినుండియు
నా యువరాజ్యపదవిని నా సోదరుడగు విక్రమసింహున
కప్పగించి నేను సాధువృత్తిని గైకొనుచుంటిని. మీరాను
తిరిగి రాజ్యమునకు గొనిరావలయును.

ఉదా: సోదరా! నేను గూడ మీ వెంటవచ్చి యామెను క్షమా
ర్పణము గోరెదను.

కృష్ణ: ఈ వృద్ధమృత్రియు మీ తోటివాడే.

సాధూ: అట్లయిన నిప్పుడే రాదలంచిన వారందరును ప్రయాణమె
రండు బ్రహ్మానందముగ గోపాలనామసంకీర్తనము జేయుచు
గోకుల బృందావన యాత్రను సాగింతము.

(అనుబంధము 27)

(పాడుచు నిష్క్రమింతురు)

=పంచమ రంగము=

బృందావనములో మీరాబాయి మఠము

(భక్తులు వలయాకారముగ నిల్చుండ మధ్య మీరాబాయి

నిల్చుండి యుండును)

(అనుబంధము 28)

మీరా: శ్రీ గిరిధర గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మమూర్తికి జే!

భక్త వరులార! కలి విజృంభించుచున్నది. అష్టాంగయోగ
సిద్ధికల మహానుభావు లందరు కలిలో ముఖముజూప వెరచి
యే గిరిగుహలలోనో దాగియున్నారు. పాపభూయిష్టమైన
యీ యుగమున మానవులు జ్ఞానా జ్ఞానకృత సకలదోష
వినిర్ముక్తులై మోక్షార్హులగుట కొక్కటే మార్గము. అదే
కృష్ణనామ స్మరణము. ఈ స్మరణమే కలికల్మష నాశముని
యుపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. కావున మీ మీ యింద్రియ
వ్యాపారములను దగ్గించి యంతఃకరణ చతుష్టయమును
నికము చేసి శ్రీకృష్ణ దివ్య స్వరూపానుసంధాన మొనర్చి
కీర్తింపుడు.

శ్లో || హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే

హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే!

(అదరు పాడెదరు)

(దూరమున సాధూజీ భోజకుమార ప్రభృతులు వచ్చు
చుండురు)

సాధు: శ్రీ శ్యామసుందరమూర్తికి జే (అదరు వచితురు)

మీరా: భక్తులారా! చూడుడు. మరియొక భక్తబృంద మిటువచ్చుచున్నది. ఇది మనకొత్తయు సుదినము!

(సాధూజీ పరిచరులతో సమీపించును)

సాధూ: గానము చేయుడు. ఒక్క నిమిషము వ్యర్థము సేయవలదు (అనుబంధము 29)

మీరా: (ఎదురుగా వెళ్ళి) ఆచార్యా! దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది.

సాధూ: కుమారీ! లెమ్ము. శ్రీరామచంద్రుని గురువగు వశిష్ఠునివలె నీవంటి ధన్యురాలికి గురుండనై నేచును తరింప గలను.

భోజ: ఓహో! ఏమి యీ రమణీమణియొక్క ప్రశాంత స్వరూపము.

సీ! పట్టుచీరలుదెచ్చి కట్టగల్గినమేన

గాషాయవస్త్రముల్ గట్టనయ్యె

స్వర్ణభూషణ శోభజాతెడు మెడలోన

తులసి పద్మాక్షమాలలు చెలంగె

కుందముల్మాలగా గ్రుచ్చగల్గెడు చేత

జరుతల జత ప్రకాశించుచుండె

స్వర్ణమంజీరము ల్వహించు పదముల

మువ్వలు గజ్జెలు మ్రోగుచుండె

గీ॥ సకలరాజ చక్రము కనుసైగవలన

నశుపగల్గినయట్టి యీ పడతి నేడు

పరమ భక్తాగ్రగణ్యయై వసుధవెలసె

కడు విచిత్రము దైవసంకల్పమహిమ.

మీరా: గురూజీ! ఈ సప్తాహమహోత్సవసమయమున శిష్యసహితులైన మిమ్ము జూడగల్గుట నా భాగ్యవిశేషము.

సాధూ: శ్రీకృష్ణానుగ్రహ పాత్రురాలవు నీ కసాధ్యమెద్ది?

గీ! నీను సహనశీలతచేత నిష్ఠుగులగు

వారు పరమసాధువులుగ మారినారు

తల్లి! నినుగన్నమాత్రాన ధరణిగల్గు

పాపు లందగలరు ముక్తి భక్తులగుచు!

భోజ: ఓ ఐవిశ్రస్థరూపిణీ! ఈ మహాభక్త సమ్మేళన సమయమున నీదీనుడొక భిక్షును వాంఛించుచున్నాడు.

మీరా: ఎవరు? (త్రుళ్ళిపడి) మహారాజ కుమారులా! స్వామీ! దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది. మహారాజా! ఆగర్భశ్రీ ముత్తులైన దేవరవారి కీవేషమా? హా! కృష్ణా! ఏమి నీ లీల?

భోజ: నారీమణీ! నీవు తైలధారవలె స్వచ్ఛమైన పవిత్రమైన ప్రవర్తన గలదానవు. గంగాధారవలె పరమ పవిత్రవు. అట్టి నిన్ను గ్రహింపజాలక రాజ్యమునుండి వెడల నడచి పాప మొనర్చి తిని. నా యపరాధమును మన్నించి తిరిగి చిత్తూరుసామ్రాజ్యము నుద్ధరింప రావలయునని నా యాశయము.

మీరా: మహారాజా! మీరా చురణించినది. ఇప్పుడున్న దొక సన్యాసిని. ఈ సన్యాసినికి ప్రపంచముతో సంబంధము లేదు.

వీర: అమ్మా! పెద్దవారమగు మమ్ము దాటింపక నీవిల్లుచుట తగునా?

మీరా: బాబుగారూ! పెద్దలు మీరిట్లు పలికిన నే నేమన గలను?

“జాతస్య మరణం ధ్రువం” అని ప్రతి ప్రాణియు మరణింప వలసినదే! విధి యెట్లున్న నట్లగును. అంతే కాని యీ దీనురాలు ప్రపంచ సంబంధమును వదలినది. ఇది శ్రీకృష్ణాజ్ఞ!

ఊదా: తల్లీ! ఈ పాపాత్మురాలిని కన్నెత్తి చూడుము. ఈ దోషము నాయది. నీ శక్తి సామర్థ్యముల గ్రహింపలేక నిన్ను బాధించిన దుష్టురాలిని క్షమింపుము.

మీరా: రాకుమారి! దైవఘటనముగాని మనముచేసిన దేమియును లేదు. అంతయును మనముచికొరకే వచ్చుచుండును. అంతియేకాని నీవు బాధించినది లేదు. అంతయును మిథ్యారోప వాదమే.

భోజ: మీరాదేవీ! నీవు పురము వదలినదిమొదలు రాజ్యమంతయు బాలికలనివలె నున్నది.

మృత్రి: అమ్మా! భక్తనారీ శిరోరత్నమా! లోకపాపనివైన నిన్ను బహిష్కృతం చేసినందులకు బ్రతిఫలముగ ఊవారురాజ్యపు ప్రజలు వేలకువేలు అతివృష్టి అనావృష్టి స్ఫోటక మహామారి మొదలైన యాతిబాధలచే యమ యాతన ననుభవించుచున్నారు. తల్లీ! నీవు వచ్చి యార్దులైన నీబిడ్డల నాదరింపుము. భయంకర హాహా కార రోదన ధ్వనులచే నిండియున్న రాష్ట్రము నుద్ధరింపుము.

సాధూ: కుమారి! లోకసేవయు దైవసేవయే యగును. కారణమేమన భగవానుడు విశ్వమయుడు. విశ్వాత్మకుడని వేదములు పల్కుచున్నవి. సృష్టి యంతయు నాతని ప్రతినిధిబము. ప్రతి ప్రాణియందును ప్రతి పదార్థమునందును దైవతేజము నిండియుండుటచే పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము పరమేశ్వర స్వరూపములేగాని వేరుకాదు. సర్వము బ్రహ్మమయమేకానిచో “సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ” “విశ్వమేవేదం పురుషం” అను శ్రుతివాక్యములు రిత్తలుకావా? శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతలలో నేమిచెప్పియున్నాడో వినుము.

శ్లో॥ ఈశ్వర సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్జున తిష్ఠతి

భ్రామయ సర్వభూతాని యంత్రాయాథాని మాయయా॥

అని చెప్పియుండెనుగదా! దాని అర్థము మననముజేసికొనుము.

ఇట్టి సీతిలో నీకు లోకతారకమగు పని చేయుటయే ధర్మము కదా! అతీతునకు జాతిమత వివక్షతో పనిలేదు. ప్రాణికోటి యంతయు నతనికి సమానమే. కావున నీవు గూడ భక్తిపథమున తరించి లోకాతీతురాలవైతివి. కావున నీవు 'త్రాహి' యని పాదముల బడిన ప్రాణికోటి నుద్ధరించి విశ్వజన్యభూత కోటి సంతయు ప్రేమించుచు విశ్వమునకు సేవ జేసి విశ్వ మానవసహజ సౌహార్దమును ప్రేమయు గలిగి ప్రవర్తించిన యెడల విశ్వరూపుడగు భగవానునకు బ్రీతి గలిగించినదాన వగుదువు. అనేకజీవులు నీ రక్షణమును గోరుచుండ వారల నాదరించుటకన్న నీభక్తికి వేరు లక్ష్యమేమున్నది? లెమ్ము. కుమారీ! నీ జీవితమున కిదియొక గొప్ప యాదర్శముగ భావించి భోజకుమారుని వాంఛ దీర్చుము.

మీరా: గురూజీ! అమృతోపమానమయిన మీ యుపదేశము నా హృదయమున కానందమొసగినది. మహారాజ భోజకుమారుల సంకల్పము నెరవేరుగాక. నా కే ప్రదేశమయిన నేమి? నా గోపాలమూర్తి యెచ్చటనుండునో నాకదియే బృందావనము. అదియే వైకుంఠము.

భోజ: మీరా! ఇంకమీద నీయాజ్ఞయే మీ వారురాజ్యమున దైనా జ్ఞగా బరిగణింప బడును. సామ్రాజ్యమునకు నీవే యధీశ్వరివి. నీ స్వరూపమే నా రాజ్యమున లోకమాతృ స్వరూపముగ నర్చింపబడును.

సాధు: భక్తులారా! రేపటినుండియు గోపాలకృష్ణనామ సప్తాహమహోత్సవము పూర్తియైనతరువాత ప్రయాణము సాగితము. ఒక్కమాటకు శ్రద్ధతో వినుడు. కలిలో నామస్మరణయే తారకము. ఉత్తమగతిని బొందుట కింతకన్న వేరు సాధనము

లేదు. కావున సర్వులు భగవన్నామ స్మరమాజ్యమున బాల్సాన వలయును. భక్తమణియైన మీరాబాయి చరిత్ర కిదియే భరతవాక్యముగా దలపోసి సర్వులు భగవద్భావన తత్పరులై పరమేశ్వరుడైన గోపాల కృష్ణానుగ్రహముచు బొంది విశ్వమానవ సహజప్రేమనుగల్గి “ఆత్మవత్సర్వభూతాని”యను న్యాయమును మరువక విశ్వజన్మచరాచర సకలపదార్థ సర్వ భూతాంతర్గత చైతన్య స్వరూపుడగు పరాత్పరుని స్వరూప సాక్షాత్కార సిద్ధిని బడసి వర్ధిల్లుడు. పల్కుడు.

శ్లో || హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే
హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరేహరే

(శ్రీ శ్యామసుందరమూర్తి కీ జే! — (అందరు పల్కెదరు)

బృందావన విహారికి జే!

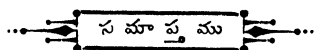
గిరిధర గోపాలమూర్తి కి జే!

రాధా మాతకు జే!

భక్తమణి మీరాబాయికి జే!

(అనుబంధము 30)

—హరిః ఓం తత్సత్ —

అనుబంధములు

(1) మీరాబాయి

కళ్యాణి: త్రిశ్రగతి: ఆదితాళం

కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణా! గోపాలబాలకృష్ణా!

కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణా! గోవిందకృష్ణ కృష్ణా!

నందగోపబాలా! సుందర గోపీలోలా!

మందస్మితమధురానన! మాధవా కృపాలవాల!

॥కృ॥

మురళి మోవిజేర్చి మధుర గానము విన్పింపవా!

కరుణారసభరితములగు కనులను వీక్షింపవా?

॥కృ॥

(2) మీరాబాయి

సింహేంద్రమధ్యమము: ఆదితాళం

కరుణ జూడుము నన్ గిరిధారీ!

పరమపావన శౌరీ

॥కరు॥

మునినుతచరణా కౌస్తుభధరణా

వనమాలా భరణ శ్రీరమణా!

గోపీనాథా గోపరిపాలా వర కాంచనచేలా

నీపద కమలములను దర్శింపక నే నిలువగజాల

॥కరు॥

(3) సాఘూజీ - భక్తులు

మోహన: ఆదితాళము

రాధాకృష్ణజయ కుంజవిహారీ మురళీధర గోవర్ధనధారీ

శంఖచక్రపీతాంబరధారీ వనమాలాధర కృష్ణమురారీ ॥రా॥

పరమపురుష మాధవహారి శౌరీ సరసిజలోచన శ్రీగిరిధారీ

సురగణనుతహారి కౌస్తుభధారీ భక్తజనావన కుంజవిహారీ ॥రా॥

(4) సాధూజీ భక్తులు

కళ్యాణి : త్రితాల్.

హరేరాం హరేరాం హరేరాం హరేమురారే హరేరాం
రాధేశ్యాం రాధేశ్యాం గోపీనందన రాధేశ్యాం
జయగోపాల్ జయగోపాల్ రాధానాథా జయగోపాల్
నందకుమార్ నందకుమార్ మందస్మితముఖ నందకుమార్

(5) సాధూజీ

హిం|| ధైరవి : ఆదితాళము

నందబాలకా కృష్ణపాహిమాం
నందబాలకా కృష్ణపాహిమాం
నిగమగోచర జగతీనాథా నగధరా కృపానిధీ
మంజులవేషా కృష్ణపాహిమాం

(6) సాధూజీ

హిం|| ధైరవి : ఆదితాళం

బ్రోవర శ్రీ కరుణాభరణా

శ్రీవరకేశవ పాపసంహరణా

||బ్రోవర||

కృష్ణ కృష్ణ గోవిందమురారీ కృత సకలకలుష

గణసంహారీ విష్ణురూప వరగురుడ విహారి

వివిధ దానవాన్వయ సంహారి

||బ్రో||

(7) మీరాబాయి

ఫీల్ : ఆదితాళము

హే మురళీధర జగన్మోహనా

పావనచరణా కరుణాభరణా యశోదనందనా

కృష్ణచూరారీ కుంజవిహారి పరాత్పరహర

కొస్తుభధారీ సరోజలోచన గిరింద్రధారీ
మునీంద్రమానస సదావిహారి || హే ||
గానలోలా ప్రేమస్వరూపా వ్రజకులదీపా
ఖండితపాపా పావనచరణా కరుణాభరణా
యశోదనందనా జనార్దనా మందహాసవదనా || హే ||

(8) సాధూజీ

కాశీరాగము చ|| ౬ కతాళము

ప|| హృదయదరా హే బోధకరా
అ|| ప|| పావనకారా భక్తమందారా || బోధకరా ||
చ|| తాపత్రయసంహార పరాత్పర పాపారణ్యదవానల
మురహర కాపాడర నీ పాపడనుచునను
శ్రీపతి మనమున దలపుము సతతము

* (9) శర్మ

మల్హార్ : త్రితాల్

తుమబినామోరే కొనఖిబరవే గోవరధనగిరిధారీ
మోరమకుట పీతాంబరశోభే కుండలకే ఛవి
న్యాయీరే || గోవరధనగిరిధారీ ||
భరీసభామే ద్రాపదీతాడి రాఖోలాజహమారీరే
మీరాకే ప్రభు గిరిధర నాగర చరణకముల
బలహారీరే || గోవరధనగిరిధారీ ||

(10) మీరాబాయి

శుద్ధసావేరి: ఆదితాళం

జగన్మోహన మురళీ బాలా కృష్ణ
మురళీబాలా కరుణాశీల || మోహన మురళీబాలా ||

సరసిజనయనా సన్నత మునిగణ
పరమపావనా భక్తజనావన
పరమపురుష నీ దరిశన మొసగుమ
కరివరద భవ బంధవిమోచన || మోహన||

(11) మీరాబాయి

(శ్రీ)రాగము: ఆదితాళం

జోజో ముద్దలబాల జోజో సుందరఫాల
జోజో గోపాల జో జో
అగణిత గుణగణ ఆనందమయఘన
నగధరా శ్రీతజనమందార శశివదన
నీలమేఘశ్యామ వందిత సుత్రామ
పాలిత త్రిభువన దామభీమ ||జో||

* (12) సాధూజీ

పూరికళ్యాణి : ఆదితాళం

భజగోవిదం భజగోవిదం గోవిదంభజ మూఢమతే ||
సాప్రాప్తే సన్నిహితేకాలే సహినహి రక్షతి విషయసుఖం
నశిసి దళగత జలమతితరళం తత్తజ్జీవిత మతిశయచపలం
విద్ధివ్యాధ్యభిమానగ్రసం లోకం శోకహతంచ సమస్తం

(13) సాధూజీ - అందరు

ఘీలు (కీరవాణి): త్రిశ్రగతి: ఏకతాళం

ప|| సేయరండి గోపాలభజన

అ|| హేయమైన భవపాశ విముక్తిగనుడి

||సే||

చ|| నీరజాక్షు పదభక్తిగనుడి

శ్రీరుక్మిణీనాథుని బాడుడి

కారుణ్యమయ రూపుడండి మన

కాధారుడత డొక్కడండీ

॥సీ॥

(14) ఊదాబాయి

శంకరాభరణము చతురశ్ర త్రిపుట

ఈవిఘ్నమున మది చెదరగనే నేవిధముగ వీక్షింతు నికన్

కావరమున గర్వాంధ యగుచు మా పాపనమై సద్యశో

భరితమా మీవారు రాజవంశంబునకును కళంకమును

గల్గించెనుగా చూచెదనా సైచెదనా కాచెదనా

యీ కపటమునున్

॥ఈ॥

*(15) మీరాబాయి

మాండీ: త్రితాల్

కాన్హా భాంసురీ బజా

బజా గిరిధారీ ॥భాంసురీబజా॥

తేరే భాంసురీ లాగీ మోకొప్ప్యారీరే గిరిధారీ ॥భాంసురీ॥

దహిదూద్ బేచనజాతీధీ యమునా కాన్హనే నాగర ఘోరీరే

మీరాకేప్రభు గిరిధర నాగర చరణకమల బలహారీరే

గిరిధారీ ॥భాంసురీబజా॥

(16) మీరాబాయి

ముఖారి: ఆదితాళం

కరుణాభరణా గుణజాలా

కమలారమణా కాంచనచేలా

పరిపరి విధముల మొరలిడలేదా

పరమాత్మనిను పాలింపరాదా

సరసీరుహలోచన వాదా

(17) మీరాబాయి

మోహన: ఆదితాళం

హరే రాధాలోలా మురళీ బాలా
హరి విబుధావన మణిగణభూషణ
కరుణగనుము ఘనశ్యామమోహన
జగములనెల్లెడ నిండియుండు నిను
నగధర కనుగొన నా తరమగునా || హరే||

(18) మీరాబాయి

11 వ అనుబంధములోని చరణము

శ్రీరాగము: అటతాళం

జో జో ముద్దులబాల జో జో సుందరఫాల
జో జో గోపాల జో జో
వేణుగానంబుచే వ్రజసుందరీ మణుల
మానసముల కొల్లగొనిన గోపాల ||జో||

(19) మీరాబాయి

జిగ్గా: ఆదితాళం

కరుణజూచి నగ్నాపాదగదే కమలనాభనన్నితరి || క ||
దేవదేవ దివ్యభావ ననుగన రావెనీపు కరుణాలవాల
హరి దీనభక్తమందార కేశవా దానవాంతకా పరమేశ్వ
దీననైతి సజ్జరాల నను గనరాగదవే రాగదవే నగధర || క ||

(20) మీరాబాయి

కీరవాణి: ఆదితాళము

కరుణాకరా శ్రీకరా సరసీదుహలోచన
పరమాత్మా పావనా భక్తార్తినాశనా భవపాశవిమోచన స||

ననునీడ న్యాయమా నారాయణా
మునిలోకపూజితా దనుజాన్వయూతకా
భవపాశ విమోచనా సరసీరుహలోచనా ||కరు||

(21) సాధూజీ-శిష్యులః

కన్నడ ఆదితాళం

హరే మురారే మధుకైటభారే గోపాల గోవింద ముకుందశౌరీ హా||
సురార్చితా యదుకులాబ్ధిచంద్ర మురాంతకా కరుణాసాంద్ర
పరాకుసేయక మొరాలకుంపుమ పరాత్పర గోపికామనోహర హా||

(22) సాధూజీ-శిష్యులు

బేహగ్: ఏకతాళము

కమలావల్లభ గోవిందా రామ
పాహి కళ్యాణి కృష్ణ గోవిందా
కమనీయానన గోవిందా రామ కాళియమర్దన గోవిందా
గోవర్ధనధర గోవిందా రామ గోవత్సపాలన గోవిందా ||కమ||

* (23) మీరాబాయి

హిం| తోడి: ఆదితాళం (అష్టపది)

తనవిరహే కేశవ రాధికా కృష్ణరాధికా
స్తనవినిహిత మపి హారముదారం
సామనుతే కృశ తనురివ భారం
నయనవిషయమివ కిసలయతల్పం
కలయతి విహితహుతాశన కల్పం ||తవ ||

(24) విష్ణుమూర్తి

కళ్యాణి: ఆదితాళం

నా యతతారం బీయవనిలో దీనావనమునకై వెలయుగదా

నాదగులీలు ముగళకరమగు నానాలోకనికాయంబునకున్
 ధరణిని నా లీలావిలాసము పరమ శుభావహమై పావనమై
 నిరతిశయానాద నిలయుబగుచును బరగుచుండు నా

భక్తావళులకు

అరయగ నీ పనునాల్గు లోకముల చరాచర పదార్థాంతర్గ
 తముల చరియించెడి నా మహిమల గన్గొన హరేద్రాదుల
 కు నైన తరంబె ||నా||

* (25) మీరాబాయి

మాయామాళవగోళః ఆశితాళము (అష్టపది)

జయ జగదీశహరే ||హరేకృష్ణ||

ప్రళయ పయోధిజలే ధృతవా నసి వేదం

విహితవహిత్ర చరిత్రమభేదం

కేశవా ధృతమీనశరీర

||జయ జగదీశ||

క్షీతి రతివిపులతరే తవ తిష్ఠతి పృష్ఠే

ధరణి ధరణకిణ చక్ర గర్భిణీ

కేశవా ధృత కచ్చపరూప

||జయ జగదీశ||

* (26) మీరాబాయి

మాడ్: త్రితాల్

ధ్యానకరో తెరె హృదయ లగా కర్

అయి ముసాఫిర్ ధ్యానకరో

గావో గావో భక్తోంకే ప్రభుగిరిధరవర గోపాల్

ప్రభుకాన్తాకే చరణ కమలయుగ ధ్యానకో మత భూల్

ముసాఫిర్ ధ్యానకరో

తన మన సబసే భజనకరో శ్రీనాదకేలాల్ ||ధ్యానకరో||

యహసంసార పాపవిచార సమర్థు ఉసకో భూల్
ముసాఫిర్ ధ్యానకరో

(27) సాధూజీ: శిష్యులు వృక్షైరా

నాదనామక్రియా: చతురశ్రగతి

నంద నందన గోపాలా జయ నవనీతచోర గోపాలా
సుందరవదన గోపాలా జయ మందస్మిత శ్రీ గోపాలా
గోపకుమారా గోపాలా జయ గోవర్ధనధర గోపాలా
గోవత్సపాలన గోపాలా జయ గోపీవల్లభ గోపాలా!

(28) మీరాబాయి: భక్తులు

బేహగ్: చతురశ్రగతి

శ్యామసుందరా దేవా

శ్యామసుందరా భక్తాధారా

కామజనకా కజనేత్రా భక్తాధారా

నవతులసీ దళమాలా భరణా

నారదమునినుత నవనీతచోర

(29) మీరాబాయి: సాధూజీ: భక్తులు

శ్యామసుందరా దేవా

దాసజనావన దాసకు నాశన

వాసుదేవా పరబ్రహ్మ పరాత్పర

శ్రీనారాయణ శ్రీశేషశయన

(30) మంగళము

తోడి: ఆదితాళము

మంగళంబుగొను మనసిజజనకా పరాత్పర వరదకృపాకరా
శృంగారరూప సంగీతలోలా గంగాధరనుత కరుణారసైక
నీలదేహ నిర్మలాత్మ నిఖిలమాని వినుతచరణా పాలిత త్రిభు
వన బంధవిమోచన భక్త జనావన జనార్దనా ||మం||

శుద్ధ పత్రము

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
vii	10	కుంభరణా	కుంభరాణా
viii	18	మీరాబాయి	మీరాబాయి
ix	22 ^వ	ప్రాతము	పాత్రము
x	4 ^వ	ండితు	పండితు
7	12	బిః బించున్న	బి బించుచున్న
10	6	నన్నుగ్రహింప	న న్నునుగ్రహింప
15	12	యీశ్రమ	యాశ్రమ
„	16	జోగి	జోగి
17	7	మోర్పగ	మోర్వగ
19	17	నిరుణోపాసన	నిర్గుణోపాసన
„	18	భగత్సేవ	భగవత్సేవ
„	19	వచించెరు	వచించెదరు
„	20	గీర్తించెను	గీర్తించెదను
22	1	రూపురేఖ	రూపురేఖా
24	14	దినా	దినాల
„	21	లేయుచు	వేయుచు
26	20	జ్యోతిష్కు	జ్యోతిష్కు
„	21	అవవరము	అవసరము
27	4	నిర్ణత	నిర్ణీత
28	2	వీరమదేవు	దూదాజీ
42	24	దానిని	వానిని
43	17	భగన్నామ	భగవన్నామ
48	4	తత్సంబంధగు	తత్సంబంధమగు